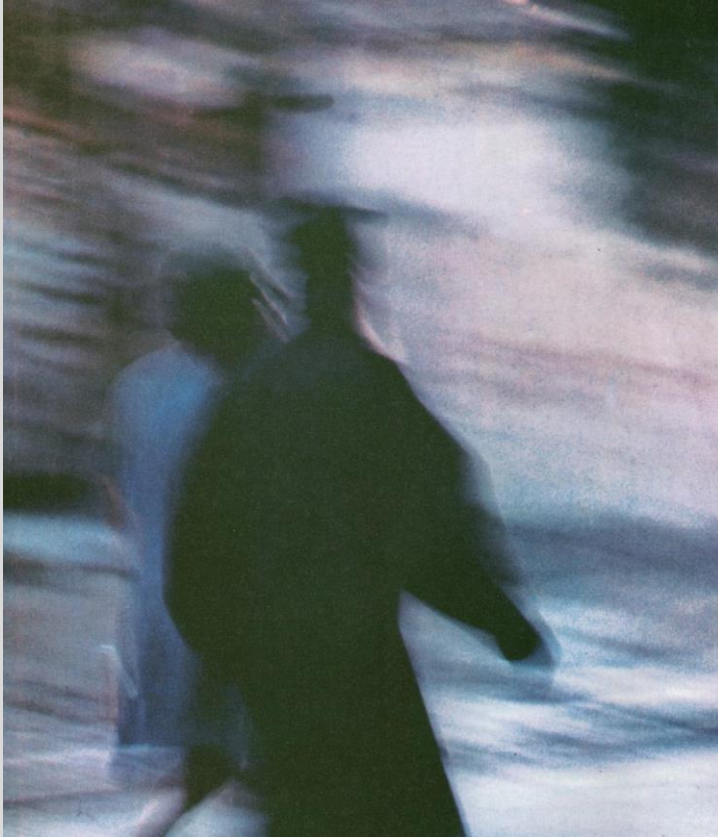

Παράστατης

Διαποίησης

Ποιμαντική
τῶν ἱερατικῶν κλήσεων

Ποιμαντική
τῶν ἱερατικῶν κλήσεων

Παραστάτης

Διαποίμανση

Περιοδική Έκδοση
του

Διαδικτυακού Κέντρου Ποιμαντικών Έρευνών Μελετών και Έφαρμογών
«Διαποίμανση»

ΤΕΥΧΟΣ 1^ο, ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2016

Συνεργάτες Περιοδικής Έκδοσης:

Α. Μ. Σταυρόπουλος: Όμότιμος Καθηγητής,
του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας, τής Θεολογικής
Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Γ. Κ. Σκλίας: Θεολόγος, Μ. Th.

Έμπροσθόφυλλο: Πρεσβύτερος - Πρεσβυτέρα,

Φωτογραφία Νίκου Κοντού, Όπτικόν, σελ. 129.

Όπισθόφυλλο: Ό Καλός Ποιμήν, Κατακόμβη Αγίας Πρισκίλλης, 3ος
αίών μ.Χ.

© : Ίστότοπος Διαποίμανση

Ψηφιακή έκδοση: www.parastatis.com

Προλογικό

Τό πρώτο τεύχος τῆς περιοδικῆς ἐκδόσεως Παραστάτης Διαποίμανσης, εἶναι ἀφιερωμένο στίς ἱερατικές κλήσεις.

Ἐκδίδεται μέ ἀφορμή τήν Ἑβδομάδα Ἱερατικῶν Κλήσεων, 28 Μαρτίου-3 Ἀπριλίου 2016.

Περιέχει ἀφενός κείμενα πού ἔχουν δημοσιευτεῖ στό περιοδικό «Ἐφημέριος» κατὰ τήν χρονική περίοδο 1983-2010 καί σχετίζονται μέ τήν θεματική ἐνότητα τοῦ τεύχους καί ἀφετέρου ἐκτενῆ Βιβλιογραφία (Ποιμαντική Βιβλιοθήκη) γιά περαιτέρω ἀναζήτηση.

Θεωρήσαμε ὅτι ἡ συγκέντρωση καί ἡ ἔκδοσή τους σέ ἓνα ἐνιαῖο τεύχος ἀποτελεῖ μιὰ μορφή συμπαράστασης (συν-παράστασης) στήν Ποιμαντική τῶν Ἱερατικῶν Κλήσεων.

Ἡ περιοδική ἔκδοση, ὑπάρχει τόσο σέ ψηφιακή μορφή στό διαδίκτυο¹ ὅσο καί σέ ἔντυπη (περιορισμένος ἀριθμός).

Εὐχόμαστε μέ τή βοήθεια τοῦ Κυρίου καί Συμπαράστατη στό ἔργο μας, ἡ ἔκδοση νά δώσει τοὺς καρπούς γιά τοὺς ὁποίους ξεκινᾷ.

¹ Ψηφιακή μορφή: www.parastatis.com

Περιεχόμενα²

Προλογικό.....	5
Περιεχόμενα.....	7
Ξεκινώντας.....	11
Α.Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΙΕΡΑΤΙΚΩΝ ΚΛΗΣΕΩΝ.....	15
• Ίερατικές Κλήσεις, Ψυχολογική Θεώρηση.....	17
1. Κλήση και επαγγελματικός προσανατο- λισμός	17
2. Αποτελέσματα ψυχολογικών έρευνών ...	21
3. Δυνατότητες και όρια ψυχολογικής βοηθείας	25
• Τῆς Ίερωσύνης	29
1. Ζητείται ταυτότης	29
2. Έρωτήματα και απαντήσεις	31

² Τα δάνεια κείμενα που περιλαμβάνονται στα άρθρα αναγράφονται με πλάγια γράμματα

•	Ανάμεσα σὲ δύο κόσμους, Ὅροι Ποιμαντικῆς Θεολογίας	37
	1. Ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχω- ρίστως	37
	2. Ἀλληλοπεριχώρηση.....	38
	3. Τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ.....	39
	4. Ἀναφορὲς καὶ ὑποθῆκες.....	41
	<i>Ἡ γεωμετρία τοῦ Σταυροῦ, Ἐλευθέριος Μαΐνας.....</i>	43
	<i>Γι' αὐτούς πού δὲν χτυπᾶ ἡ καμπάνα, Σταυρούλα Κάτσου</i>	44
	<i>Τὸ ὕψος τῆς Ἱερωσύνης, †Γέρων Γαβριήλ</i>	46
•	Ἑβδομάδα Ἱερατικῶν Κλήσεων	49
	1. Διαδοχικὴ προσέγγιση.....	49
	2. Προσφορὰ καὶ ζήτηση.....	50
	3. Μιὰ ἄλλη ὀπτικὴ γωνία.....	51
	<i>Παιδικὴ ἀνάμνηση, Σταυρούλα Κάτσου- Καντάνη.....</i>	52
	<i>Οἱ κληρικοὶ καὶ ἡ ποίηση, π. Κ. Ν. Καλλιανός.....</i>	55

• Προετοιμασία για τὴν Ἱερωσύνη.....	61
1. Ποικίλη.....	61
2. Σωματική προσέγγιση.....	62
3. Βασικά ἐρωτήματα.....	64
<i>Μετὰ τὴ Λειτουργία, Σταυρούλα</i>	
<i>Κάτσου-Καντάνη.....</i>	66
<i>Πῶς Ἱερέως σχῆμα....., Γρηγορίου τοῦ</i>	
<i>Θεολόγου.....</i>	67
• Καύχημα τῶν Ἱερέων	71
1. Τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ.....	71
2. Καὶ γράμματα γνωρίζει.....	73
3. Σταυρωμένη ἀγάπη.....	76
<i>Ὁ ἄλλος μας δρόμος: Σταυρικός, π. Κ.</i>	
<i>N. Καλλιανός.....</i>	77
<i>Ὁ Σταυρός σου, Μαρία Γουμενοπούλου..</i>	78
<i>Ὁ πατερούλης, Σταυρούλα Κάτσου-</i>	
<i>Καντάνη.....</i>	79
• Πρεσβύτερος-Πρεσβυτέρα.....	85
1. Ἡ χρησιμότητα ἑνὸς θεσμοῦ.....	85
2. Ἡ πείρα τῶν παλαιότερων.....	87

3. Μία σκέψη και μία πρόταση.....	88
<i>Μιά εξομολογητική αναδρομή.....</i>	90
1. Δεκαπέντε χρόνια μετά... ένας Πρεσβύτερος εξομολογείται.....	90
2. ...μιὰ Πρεσβυτέρα εξομολογείται.....	94
• Ἡ τέχνη τῆς προσφορᾶς	99
1. Συσχετίσεις: Ἱερεῖς καὶ Μάγοι ἐξ Ἀνατολῶν.....	99
2. Ἱερατικὴ διακονία καὶ ἀποστολή.....	100
3. Ἐντὸς καὶ ἐκτός.....	102
ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.....	103
1. Ἀγιογραφικὲς καὶ πατερικὲς μαρτυρίες...	106
2. Ἡ κλήση καὶ τὰ προβλήματα τῆς.....	107
3. Προτρεπτικὰ στὴν Ἱερωσύνη.....	108
4. Ὁ ποιμὴν καὶ τὸ ἔργο του.....	108
5. Μορφὲς Ποιμένων.....	110
6. Ποιμαντικὰ μυθιστορήματα.....	111
7. Ἑρευνές.....	111
8. Ἀφιερῶματα περιοδικῶν.....	112

ΞΕΚΙΝΩΝΤΑΣ...

Ἡ περιοδικὴ ἔκδοση «ΠΑΡΑΣΤΑΘΗΣ» τοῦ Διαδικτυακοῦ Κέντρου Ποιμαντικῶν Ἑρευνῶν, Μελετῶν καὶ Ἐφαρμογῶν «Διαποίμανση» ἔχει ἕναν ἀπλὸ λόγο ὑπαρξῆς: νὰ καταστεῖ συμπαραστάτης (συν-παραστάτης) στὸ ποιμαντικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπευθύνεται στοὺς φορεῖς τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου στὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας (τοὺς Ποιμένες καὶ τοὺς λαϊκοὺς Συνεργάτες τους, Θεολόγους Καθηγητές, Φοιτητὲς τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν καὶ Ἀνωτάτων Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν καὶ Ἑρευνητές).

Ἔργο τῆς περιοδικῆς ἔκδοσης εἶναι :

1. Νὰ προβάλλει μέσα ἀπὸ τίς σελίδες τῆς τὸν Ποιμαντικὸ Ἐθσαυρὸ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐπικαιρότητας.

2. Νὰ προσεγγίζει μὲ ποιμαντικοὺς ὅρους τὸ «ἐδῶ καὶ τώρα», τὸ «σήμερα» μέσα ἀπὸ κείμενα συνεργατῶν τῆς.

3. Νὰ παρέχει ποιμαντικὲς πληροφορίες (Συνέδρια, Ἡμερίδες, Διαλέξεις κ.λπ.).

4. Νὰ παρουσιάζει βιβλία ποιμαντικοῦ ἐνδιαφέροντος.

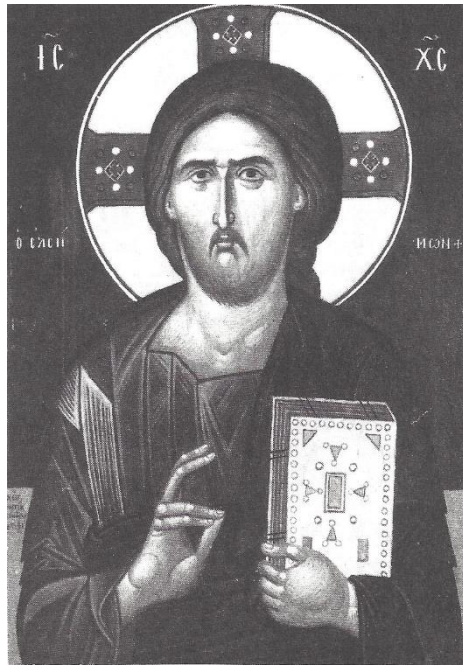
Ο σύγχρονος άνθρωπος έχει ανάγκη από επίκαιρη ποιμαντική φροντίδα για να αντιμετωπίζει την καθημερινή του ζωή αλλά και για να προετοιμαστεί «ὄρθα» για την «Άλλη Ζωή». Αναζητᾶ «ἐπειγόντως» διεξόδους στὰ σύγχρονα ἀδιέξοδα. Ἡ ἐπικαιροποίηση τῆς Ποιμαντικῆς ἀποτελεῖ αἶτημα, ἀνάγκη καὶ πρόκληση. Ἡ παρακολούθηση καὶ κατὰ τὸ δυνατόν ἀντιμέτωπιση τῶν ποιμαντικῶν προκλήσεων τοῦ «τώρα» ἀλλὰ καὶ τοῦ «μετὰ» ἀποτελεῖ εὐθύνη τῶν φορέων τῆς Ποιμαντικῆς, ὡς Ἐπιστήμης καὶ Τέχνης.

Ὅπλο καὶ ἐργαλεῖο στὰ χέρια τῶν ποιμένων καὶ τῶν συνεργατῶν τους γιὰ τὴν ποιμαντικὴ τους δραστηριότητα, τὸ ποιμαντικὸ τους ἔργο γενικότερα, ἀποτελεῖ τὸ ποικίλο ποιμαντικὸ ὑλικὸ (ποιμαντικὰ κείμενα, ποιμαντικὲς μελέτες, ποιμαντικὲς ἔρευνες, ποιμαντικὲς πληροφορίες, βιβλία μὲ ποιμαντικὸ ἐνδιαφέρον κ.ἄ.), τὸ ὁποῖο μπορούμε νὰ ἀντλήσουμε ἀπὸ τὴν καθόλου ποιμαντικὴ πράξη τῆς Ἐκκλησίας, στὸ παρελθὸν καὶ στὸ σήμερον.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τῆς περιοδικῆς ἔκδοσης «Παραστάτης» εἶναι ἡ προβολὴ αὐτοῦ τοῦ ποιμαντικοῦ Θησαυροῦ τῆς Ἐκκλησίας μας. Τὸν Θησαυρὸ αὐτὸ θὰ προσπαθήσουμε νὰ καταστήσουμε εὐρύτερα προσβάσιμο μέσα ἀπὸ τὶς σελίδες της. Ἡ ἔκδοση θὰ προσπαθήσει νὰ λειτουργήσῃ ὡς ἓνα «πορθμεῖο» ποι-

μαντικοῦ ὕλικοῦ ὑπὸ τὸ πρίσμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ κοινωνικῆς πραγματικότητος.

Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι «Παρὼν» παντοῦ καὶ πάντοτε, θὰ πρέπει καὶ ὁ λόγος Του καὶ οἱ ἐνέργειές Του, διαμέσου τῶν ἐντεταλμένων Του νὰ εἶναι παρὼν καὶ παροῦσες παντοῦ καὶ πάντοτε.

Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Ἐλεήμων³

³ Φώτη Κόντογλου, *ὁ Ἐλεήμων*, 1965. Αὐγοτέμπερα, 61x43 ἐκ. Συλλογὴ Δ. Κόντογλου-Μαρτίνου. Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Νίκου Ζία, *Φώτης Κόντογλου, ζωγράφος*, Ἀθήνα, Ἐκδ. Ἐμπορικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, 1991, ἀρ. πίνακος 458 (βλ. ἐπίσης σ. 148).

Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ Ζωή, ὁ λόγος Του δίνει ζωή.

Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ Ἀλήθεια, ὁ λόγος Του μᾶς φανερώνει τὴν πραγματικὴ ἀλήθεια.

Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ Ὁδός, θὰ πρέπει νὰ βροῦμε τὸν Χριστὸ γιὰ νὰ μᾶς δείξει τὸ δρόμο.

Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Ποιμὴν ὁ Καλός, μέλημά μας θὰ πρέπει νὰ εἶναι νὰ «ἐξετάσουμε» τὴν διαποίμανση ἐκ μέρους Του, τοὺς τρόπους, δηλαδή, μὲ τοὺς ὁποίους ἐποίμανε καὶ ποιμαίνει τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸν Κόσμο καὶ νὰ τὴν κάνουμε γνωστὴ μὲ ἀπώτερο στόχο τὴ σωτηρία τοῦ πεπτωκότος ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἀνισταμένου ἀνθρώπου καὶ τοῦ σύμπαντος κόσμου.

Μέ τὴ μέριμνά Του γιὰ μᾶς ὁ Χριστὸς φανερώνεται ὡς ὁ πιό πλησίον ἀπὸ τοὺς πλησίον μας, γιατί, εἶναι «ὁ ποιῶν τό ἔλεος μέθ' ἡμῶν» (πρβλ. Λουκᾶ 10, 36-37).

Ἔτσι, μὲ αὐτὴ τὴ βασικὴ ἀποστολὴ ξεκινᾶ ἡ περιοδικὴ ἔκδοση «Παραστάτης».

Οἱ συνεργάτες

Αλέξανδρος Μ. Σταυρόπουλος

Γεώργιος Κ. Σκλίας

Παλαιό Φάληρο - Λέχαιον

Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως

3 Ἀπριλίου 2016

Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ
ΣΤΟ ΖΗΤΗΜΑ
ΤΩΝ ΙΕΡΑΤΙΚΩΝ ΚΛΗΣΕΩΝ

Έλληνας Κληρικός τῆς Τουρκοκρατίας

⁴ Περιοδικό *Ἐφημέριος*, τ. 1, Ἀπρίλιος 1983, σ. 107

Ίερατικές κλήσεις, Ψυχολογική θεώρηση⁵

1. Κλήση και επαγγελματικός προσανατολισμός

Κυκλοφόρησε, τελευταία, τὸ βιβλίο: «Ξέρεις πῶς νὰ διαλέξεις τὸ ἐπάγγελμά σου;» (Ἀθήνα 1981, 80 σ.). Γραμμένο ἀπὸ δύο ψυχολόγους⁶ - συμβούλους Ἐπαγγελματικοῦ Προσανατολισμοῦ, ἀπευθύνεται σὲ ἀγόρια καὶ κορίτσια ποὺ σκοπεύουν νὰ διαλέξουν ἓνα ἐπάγγελμα καὶ ἐπιδιώκει νὰ τὰ προβληματίσει γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς ἐκλογῆς ἐπαγγέλματος καὶ νὰ τὰ παρακινήσει νὰ ἀπαντήσουν σὲ μερικὰ βασικὰ ἐρωτήματα πρὶν πάρουν τὴν τελικὴ ἀπόφαση γιὰ τὸ ἐπάγγελμα ποὺ θὰ διαλέξουν.

Τὸ παιδὶ πρέπει νὰ κάνει μερικὰ «βήματα» καὶ νὰ ἐξετάσει μὲ τὴ βοήθεια διαδοχικῶν πινάκων τὰ ἐνδιαφέροντά του, τὶς ἰκανότητές του, τὴν κατάσταση τῆς ὑγείας του, τοὺς στόχους του, τὸ μορφωτικὸ του ἐπίπεδο καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο νὰ φθάσει στὴν τελικὴ του ἐπιλογή διαλέγοντας ἀπὸ πίνακες ἐπαγγελμάτων αὐτὸ ποὺ τοῦ ταιριάζει καλύτερα. Δίπλα στὰ διάφορα ἐπαγγέλματα οἱ

⁵ Περιοδικό *Εφημέριος*, τ. 7, Ἀπρίλιος 1983, σελ. 102-104.

⁶ Α. Μοστροῦ καὶ Σουγιουλτζόγλου.

πίνακες σημειώνουν με μιὰ κουκίδα ποιὰ ἐνδιαφέροντα ἔχουν ἀνεπτυγμένα οἱ περισσότεροι πού ἀσκοῦν τὸ ἐπάγγελμα αὐτό.

Ἔτσι, δίπλα στὸ ἐπάγγελμα ἱερέας, σημειώνεται με μιὰ μαύρη κουκίδα ἢ στήλη ἐνδιαφέροντα κοινωνικά. Κοινωνικά εἶναι, σημειώνουν οἱ συγγραφεῖς, τὰ ἐνδιαφέροντα γιὰ τὰ ἀνθρώπινα προβλήματα. Ἔχουν τέτοια ἐνδιαφέροντα ὅσοι βοηθοῦν τοὺς ἄλλους νὰ λύσουν τὰ προβλήματά τους. Γιὰ νὰ ἀκολουθήσει κάποιος ἀνάλογα ἐπαγγέλματα, νὰ γίνει, δηλαδή, βρεφοκόμος, δάσκαλος, διαιτολόγος, ἐπισκέπτρια ἀδελφή, ἱερέας, κοινωνικὸς λειτουργός, νοσοκόμος, ψυχολόγος, (ἢ σειρὰ εἶναι ἀλφαβητική), πρέπει νὰ ἔχει ἀναπτύξει ἢ νὰ μπορεῖ νὰ ἀναπτύξει γλωσσικὴ ἰκανότητα καὶ διαπροσωπικὴ ἐπαφή.

Ὅπωςδήποτε, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐμπλακοῦμε ἐδῶ σε ἐρωτήματα τοῦ τύπου, ἂν καὶ κατὰ πόσο ὁ ἱερέας εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ἄλλα κοινωνικά ἐπαγγέλματα, ἢ ἂν ἡ ἱερωσύνη εἶναι ἐπάγγελμα ἢ λειτουργημα, ἂν εἶναι χάρισμα ἢ καρπὸς μακρᾶς μαθητείας. Ἄν εἶναι μιὰ ἀπ' εὐθείας ἄμεση ἢ ἔμμεση κλήση, ἢ μήπως εἶναι ἓνα ἐσωτερικὸ κάλεσμα. Ἡ μήπως ἀκόμα γι' αὐτὴ τὴν κλήση χρειάζεται μιὰ ὀρισμένη κλίση καὶ προδιάθεση, ἢ μήπως

τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα εἶναι συνδυασμὸς ὄλων αὐτῶν ποῦ ἀναφέραμε πιὸ πάνω⁷;

Χωρὶς νὰ ἀγνοοῦμε ἢ νὰ ἀποφεύγουμε ἀπαντήσεις σὲ τέτοιου εἴδους ἐρωτήματα, χαιρετίζουμε ὡς θετικὸ τὸ γεγονὸς ὅτι σ' ἓναν «ἐπαγγελματικὸ ὁδηγὸ» ἔχει τὴ θέση του τὸ «ἐπάγγελμα» τοῦ ἱερέως. Ἔτσι, οἱ μαθητὲς ποῦ θὰ παρακολουθοῦν στὸ σχολεῖο τὸ μάθημα τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ, θὰ ἔχουν τὴν εὐκαιρία νὰ ἐξετάσουν καὶ τὸ ἐνδεχόμενο μιᾶς τέτοιας τελικῆς ἐπιλογῆς. Ἴσως, μάλιστα, στίς εὐκαιρίες ποῦ ὀρισμένα σχολεῖα ὀργανώνουν γιὰ μιὰ ἄμεση ἐπαφή τῶν μαθητῶν τους μὲ ἐκπροσώπους διαφόρων ἐπαγγελμάτων, νὰ προγραμματιζόταν καὶ ἡ προβολὴ τοῦ ἔργου τοῦ ἱερέα ἀπὸ ἓναν ἱερέα, ποῦ θὰ τοὺς μιλοῦσε γιὰ τοὺς στόχους, τίς δυσκολίες καὶ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ δικοῦ του «ἐπαγγέλματος».

Ἐδῶ, θὰ θέλαμε νὰ σημειώσουμε, ὅτι εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ ὀνομασία ποῦ ἐπιφυλάσσει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος στὴν Ἱερωσύνη. Τὴν ἀποκαλεῖ ἐπάγγελμα καὶ χρησιμοποιεῖ τὸν ὄρο αὐτὸ καὶ σ' αὐτὴ ἀκόμα τὴν ἐπιγραφὴ τοῦ περιφημοῦ Ἀπολογητικοῦ Λόγου του («τί τὸ τῆς ἱερωσύνης ἐπάγγελμα» PG 35, 408). Σὲ ἓνα σημεῖο μάλιστα, ὀμιλεῖ καὶ γιὰ «ἀναξίους τοῦ

⁷ Βλ. τὸ ἄρθρο τοῦ Σ. Γ. Μακρή, *Κλήσις καὶ κλίσις* (Ποιμαντικὴ), στή «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια» τόμος 7, 1965, στήλες 691-693.

ἐπαγγέλματος» (στήλη 416 Α). Ὅπωςδήποτε ἡ χρήση τοῦ ὄρου γίνεται ὑπὸ τὴν ἔννοια τοῦ ὑπουργήματος καὶ τοῦ λειτουργήματος. Ἀλλά, ἤδη στὴν πρώτη σημασία τῆς λέξεως «ἐπάγγελμα» ὑπάρχει καὶ ἡ ἔννοια τῆς ἐπαγγελίας, τῆς ὑποσχέσεως, ὅτι κάποιος θέλει ἢ μπορεῖ νὰ πράξει κάτι⁸.

Προχωρώντας τὶς σκέψεις μας, μπορούμε νὰ διαβεβαιώσουμε ὅτι, χωρὶς νὰ ἀγνοοῦμε τὶς προϋποθέσεις πού θέτει ἡ Ἐκκλησία μας γιὰ τὴν εἴσοδο στὸν Κληρὸ τῶν ὑποψηφίων ἱερέων⁹, δὲν μπορούμε παρὰ νὰ συμφωνήσουμε κατ' ἀρχή, τόσο μὲ τὰ ἐνδιαφέροντα ὅσο καὶ μὲ τὶς ἰκανότητες πού ἀναφέρονται στὸ βιβλίο καὶ πού σημειώσαμε πιὸ πάνω σὰν ψυχολογικὲς προϋποθέσεις στὴν ἄσκηση τοῦ κοινωνικοῦ ἐπαγγέλματος. Ὅσο κι ἂν προβάλλονται μὲ τρόπο περιεκτικὸ χωρὶς περαιτέρω ἀνάλυση, ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι θίγουν τὶς οὐσιαστικὲς προϋποθέσεις ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἄσκηση τοῦ ἱερατικοῦ ἐπαγγέλματος.

⁸ Βλ. Ι. Σταματάκου, *Λεξικὸν ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης*, Ἀθῆναι 1949, σ. 355. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἕνα φυλλάδιο μὲ τὰ ἀρχικά Α.Π.Δ., *Ἡ Ἱερωσύνη, Ἔργον καὶ ἐπάγγελμα μὲ ἀπαράγραπτα δίκαια ὠρισμένων ἀμοιβῶν*, Ἀθῆναι 1940, 16 σ. Ἡ ἱερωσύνη ἀπὸ ἀνθρωπίνης ἀπόψεως εἶναι ἐπάγγελμα καθότι τυγχάνει «ἔργον», τὸ ὅποιον ἀσκεῖ τις τακτικῶς πρὸς βιοπορισμόν» (σ. 5).

⁹ Πολὺ ἐπωφελὴς κρίνεται ἡ μελέτη τοῦ βιβλίου τοῦ καθηγητοῦ Η. Πατσαβού, *Ἡ εἴσοδος εἰς τὸν κληρὸν κατὰ τοὺς πρώτους πέντε αἰῶνας*, Ἀθῆναι 1973, 270 σ.

2. Αποτελέσματα ψυχολογικῶν ἐρευνῶν

Μὲ αὐτὰ πού ἀναφέρουμε, βέβαια, δὲν ἐξυπακούεται ὅτι γιὰ τὴν ἐπιλογή τῶν ὑποψηφίων ἱερέων θὰ ἔπρεπε νὰ γίνεῖ εὐρεία χρήση ψυχομετρικῶν ἢ ἄλλων ψυχολογικῶν δοκιμασιῶν (τέστ προσωπικότητας ἀνάμεσα σὲ ἄλλα). Ἐνδεχομένως θὰ εἶχαν τὴ θέση τους ἐξετάσεις πού θὰ ἀπέβλεπαν σὲ μιὰ γρήγορη διάγνωση καὶ ἀνακάλυψη χονδροειδῶν ἀντενδείξεων ψυχοπαθολογικῆς φύσεως. Ἀκόμα, θὰ ἦταν χρήσιμη ἢ χρησιμοποίησις ἑνὸς ἐρωτηματολογίου πού θὰ βοηθοῦσε ἕναν ὑποψήφιο σπουδαστὴ Ἱερατικῆς ἢ Θεολογικῆς Σχολῆς νὰ ἐλέγξει τὴν προσωπικὴ «έτοιμότητα γιὰ τὴν ἱερωσύνη» μὲ τὴ συνειδητοποίηση ἀνάμεσά σε ἄλλα καὶ τῶν ἐνδιαφερόντων του καὶ τοῦ εὗρους μιᾶς ἱερατικῆς ἀποστολῆς στοὺς καιροὺς μας. Τέτοιο «ἐρωτηματολόγιο» χρησιμοποιεῖται σὲ μεγάλη ἔκταση, ἀπὸ ὅτι γνωρίζουμε, στίς ὀρθόδοξες ἱερατικὲς καὶ θεολογικὲς σχολῆς στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς. Ἀποτελεῖ τμῆμα ἑνὸς εὐρύτερου προγράμματος τοῦ Συνδέσμου Θεολογικῶν Σχολῶν τῶν ΗΠΑ καὶ τοῦ Καναδά¹⁰.

¹⁰ *Readiness for Ministry*. Casebook for Entering Seminarians. The Association of Theological Schools in the United States and Canada, Vandalia, Ohio 1980, 48 σ. Κάτι ἀνάλογο ἔχει χρησιμοποιηθεῖ καὶ στὴν Ἑλλάδα: Διὰ τούς ὑποψηφίους σπουδαστὰς τῶν Ἀνωτέρων Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν (Πρὸς χρῆσιν ὑπὸ τοῦ ἐξεταστοῦ).

Ἐκεῖνο ὅμως, πὺν ὄλο καὶ περισσότερο χρησιμοποιεῖται εὐρύτερα ἀπὸ τοὺς Ψυχολόγους-συμβούλους, εἶναι ἕνας νέος τύπος διαγνώσεως πὺν ἐφαρμόζεται σ' αὐτοὺς πὺν προτίθενται νὰ ἀκολουθήσουν τὴν ἱερατικὴ κλήση. Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τελευταῖες ἐρευνες πὺν ἔχουν γίνεῖ γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς Ψυχολογίας τῆς ἱερατικῆς καὶ μοναχικῆς κλήσεως¹¹, ἐκεῖνο πὺν προέχει εἶναι νὰ διαπιστωθεῖ ἀπὸ τοὺς Ψυχολόγους-συμβούλους, σὲ συνεργασία μὲ τοὺς ὑπευθύνους γιὰ τὴν ἐπιλογή καὶ κατάρτιση τῶν ὑποψηφίων κληρικῶν, ἐὰν ὁ ὑποψήφιος ἔχει τὴν ἰκανότητα α) νὰ ζήσει ὡς μέλος μιᾶς κοινότητος, β) νὰ ἀντιδρᾷ σὲ περιστάσεις καὶ καταστάσεις πὺν μεταβάλλονται: -πολλὲς φορὲς μάλιστα ραγδαία καὶ ἀπτόμα-, καὶ κυρίως, γ) ἂν ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ κατανοεῖ σὲ βάθος προσωπικότητες διαφορετικὲς ἀπὸ τὴ δική του.

¹¹ Συνοπτικὴ εἰκόνα καὶ κριτικὴ θεώρηση τῶν ἐρευνῶν μιᾶς δεκαπενταετίας (1960-1974) δίνει ὁ γνωστός καὶ ἀπὸ ἄλλες μελέτες τοῦ καθηγητῆς τῆς Ψυχολογίας τῆς Θεολογίας στὸ Διεθνὲς Ἰνστιτοῦτο Lumen Vitae τῶν Βρυξελλῶν, Andre Godin, στὴ μονογραφία του: *Psychologie de la vocation (un bilan)*, Paris, Éd. Du Cerf, 1975, 90 σ.

Τὴν ἴδια χρονολογία τὸ ἀξιόλογο γαλλικὸ περιοδικὸ «*le Supplement*», ἀφιέρωνε τὸ τεῦχος τοῦ Μαΐου 1975 στὴν ἴδια θεματικὴ. Ὑπάρχει καὶ νεότερη βιβλιογραφία. Θὰ θέλαμε νὰ ἐπισημάνουμε μιὰ παλαιότερη δημοσίευση πὺν ἀπὸ τὴν ἴσην ἀπὸ τὸ 1960 προσπάθειες γιὰ ψυχολογικὴ πρόσβαση τῆς κλήσεως. Πρόκειται γιὰ τὸ ἄρθρο τῆς Μαρίας Πετρούτσου, *Ψυχολογία τῆς κλήσεως*, στὸ περιοδικὸ «*Ἐλληνοχριστιανικὴ Ἀγωγή*», τόμος 1959, σ. 11-15.

Συνοψίζοντας θα λέγαμε, να μπορεί ο ύποψηφιος να κινείται άνετα στις διαπροσωπικές σχέσεις τηρώντας ανάλογη απόσταση και κάνοντας τις αναγκαίες ταυτίσεις, ζώντας σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο ζωής που είναι ή σημερινή μεταβαλλόμενη κοινωνία μας.

Οί τελευταίες ψυχολογικές έρευνες μᾶς βοήθησαν εξάλλου να αντιληφθούμε και να διακρίνουμε σαφέστερα ποικίλους παράγοντες που ενεργούν στα διάφορα στάδια της πορείας μιᾶς κλήσεως. Η κλήση δὲν είναι κάτι τὸ στιγμιαῖο, ἐγγράφεται σὲ ἕνα συνεχὲς ρεῦμα ζωῆς, πὺν χαρακτηρίζεται ἀπὸ διαφορετικὰ στάδια, φάσεις, καταστάσεις. Στὸ κάθε στάδιο ενεργοῦν ἢ ἐπικρατοῦν διαφορετικοὶ παράγοντες πὺν εἶναι καθοριστικοὶ γιὰ τὴν ἀντίστοιχη αὐτὴ φάση. Αὐτὸ δὲν ἀποκλείει, μερικοὶ παράγοντες νὰ εἶναι παρόντες καὶ σὲ ἄλλα στάδια προηγούμενα ἢ ἐπόμενα.

Ἄν τώρα ἐπιχειρούσαμε νὰ συγκεκριμενοποιήσουμε τὶς φάσεις μιᾶς κλήσεως, θα λέγαμε ὅτι περιλαμβάνονται σ' αὐτὲς α) ἢ ἐπιλογή τῆς κλήσεως, β) ἢ ἐπιμονὴ καὶ παραμονὴ σ' αὐτὴν, γ) ἢ ἀποτελεσματικότητα τῆς δράσεως, δ) ἢ εὕρεση ἑνὸς νοήματος.

Σύμφωνα μὲ τὶς ἔρευνες πὺν ἀναφέραμε φαίνεται ὅτι εἶναι διαφορετικοὶ οἱ παράγοντες πὺν μᾶς ἐπηρεάζουν α) στὴν ἀπόφαση νὰ ἐπιλέξουμε μιὰ συγκεκριμένη κλήση, ἀπὸ τοὺς παράγοντες ἐκείνους πὺν β) ἐπηρεάζουν

τή διάθεσή μας να επιμένουμε να παραμένουμε στο πλαίσιο ζωής που επιλέξαμε με την πρώτη μας απόφαση. Επίσης φαίνεται ότι διαφέρουν γ) οί παράγοντες που επιδρούν και μᾶς κάνουν να είμαστε αποτελεσματικοί στη δραστηριότητά μας στο συγκεκριμένο περιβάλλον που δροῦμε, ἀπὸ ἐκείνους δ) που μᾶς καθιστοῦν ικανούς να βρίσκουμε σ' αὐτή μας τὴ δράση νόημα τόσο στὴν ἐπιτυχημένη ὅσο καὶ στὴν ἀποτυχημένη της μορφή.

Ἐνα ἄλλο σημαντικό εὔρημα αὐτῶν τῶν ἐρευνῶν σὲ σχέση με αὐτὸ που ὀνομάζουμε «κρίση τῶν κλήσεων» ἦταν, ὅτι αὐτὴ ἡ κρίση ὀφείλεται πολὺ συχνὰ στὴν ἀποθάρρυνση που προκύπτει ἀπὸ τὴν μὴ ικανοποιητικὴ λειτουργία τῶν δομῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀργανισμῶν (ἀπὸ ἔρευνες κυρίως στὶς ΗΠΑ). Ἄλλες φορὲς πάλι προβάλλονται ὡς ἀνασταλτικοὶ παράγοντες στὴν ἀπόφαση νὰ ἰερωθοῦν τυχόν ἐπιταγὲς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ὡς πρὸς τὴν ἄσκηση τῆς ἰερωσύνης. Ἐτσι, στοὺς ρωμαιοκαθολικοὺς κύκλους, φαίνεται ὅτι παίζει ἕναν αὐξημένο ρόλο γιὰ τὴν μὴ προσέλευση νέων κληρικῶν ἢ ὑποχρεωτικὴ ἀγαμία τοῦ κλήρου που ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία αὐτή. Ἀπ' ὅτι ὅμως ἀποκαλύπτεται στὴ συνέχεια τῆς διερευνήσεως, τὶς περισσότερες φορὲς λειτουργεῖ ὁ ψυχολογικὸς νόμος τῆς «μεταθέσεως». Στὴν πραγματικότητα, οἱ ὑποψήφιοι «μεταθέτουν» στὸν παράγοντα «ἀγαμία», ἕνα δυναμικὸ σύνολο προσωπικῶν δυσκολιῶν τους νὰ προσαρμοσθοῦν

στις ιδεολογικές, λειτουργικές και δομικές αλλαγές του σύγχρονου κόσμου. Μεταθέτουν τελικά την ευθύνη της δικής τους ἀρνήσεως νὰ ἰερωθοῦν στις θεσμικές ἐπιταγές, ἐνῶ σ' ἓνα μεγάλο μέρος εἶναι συνυπεύθυνες καὶ οἱ δικές τους ἀ-δυναμίες.

3. Δυνατότητες καὶ ὅρια ψυχολογικῆς βοήθειας

Ἄν ἀναφέραμε ἀποτελέσματα πού προκύπτουν ἀπὸ τις τελευταῖες ψυχολογικές ἔρευνες, δὲν τὸ κάναμε γιατί πιστεύουμε ὅτι ἡ Ψυχολογία μπορεῖ νὰ δώσει τὴν τελικὴ ἀπάντηση γιὰ τις δυσκολίες πού ὑπάρχουν στὸ χῶρο τῶν ἱερατικῶν κλήσεων. Θελήσαμε ἀπλῶς νὰ στηρίξουμε μιὰ ἐνδεχόμενη βοήθεια καὶ «συνδρομὴ» ἀπὸ μέρους της πάνω σε παρατηρήσεις πού ἔγιναν στὰ δικά της ἐρευνητικὰ πλαίσια καὶ πού θὰ μπορούσαν ἐνδεχομένως νὰ ἐπιτρέψουν μιὰ καλύτερη κατανόηση ὀρισμένων παραγόντων πού συμμετέχουν στὴν ἐκλογή πού πρόκειται νὰ γίνει καὶ στις καταστάσεις πού προκύπτουν ἀπὸ αὐτήν.

Ἡ Ψυχολογία θεωρεῖ τὴν ἀπόφαση γιὰ τὴν ἀποδοχὴ μιᾶς ἱερατικῆς κλήσεως σὰν ἓνα πέρασμα, πού κατ' ἀρχὴν γίνεται στὸ τέλος τῆς ἐφηβείας, πέρασμα ἀπὸ ἓνα περιβάλλον πού ἔχει ἐπιβληθεῖ (οἰκογενειακό, σχολικὸ ἢ προσωρινὸ ἐπαγγελματικὸ) πρὸς ἓνα περιβάλλον πού ἐπιλέγεται καὶ πού ἐκφράζει τὸ ἔσχατο θρησκευτικὸ νόημα τῆς ὑπάρξεως.

Στὰ κίνητρα μιᾶς τέτοιας ἀποφάσεως περιλαμβάνονται ὄχι μόνο οἱ εἰκόνες πού τὸ ἄτομο σχηματίζει γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ καὶ οἱ παραστάσεις πού σχηματίζει γιὰ τὶς κοινωνικὲς λειτουργίες ἢ τοὺς ρόλους πού θὰ πρέπει νὰ ἐκπληρώσει στὸ μελλοντικὸ του πλαίσιο ζωῆς καὶ ἐργασίας. Στὴ διατομὴ αὐτῶν τῶν δύο σειρῶν ἀπὸ δυναμικὲς εἰκόνες, πού ἐπηρεάζονται πλατεῖα ἀπὸ πολιτιστικὰ ἐπικρατοῦσες ἀξίες καὶ ἀπὸ κοινωνικοὺς θεσμοὺς λίγο πολὺ μεταβαλλόμενους, μπορεῖ νὰ γεννηθεῖ μιὰ «μοναδική» ἐκλογή. Τὸ πρακτικὸ ἔργο ἑνὸς εὐαίσθητου στὶς ψυχολογικὲς διεργασίες καὶ διαδικασίες ὑπευθύνου θὰ ἦταν νὰ εὐνοήσῃ μιὰ «προσωπικὴ» ἀπόφαση σ' αὐτὸ τὸ σταυροδρόμι τῶν ὑφιστάμενων ἐπιρροῶν καὶ τῶν προβλεπόμενων καταναγκασμῶν καὶ πιέσεων.

Εἶναι ἀκόμα δυνατὸ -ποιοὺς νὰ τὸ ξέρει;- ἢ γνώση αὐτῶν τῶν διαδικασιῶν, νὰ βοηθήσῃ μερικοὺς νεότερους (ἢ λιγότερο νέους) ὑποψηφίους ἢ καὶ ἐν ἐνεργείᾳ κληρικούς, μέσα στὴν ἔνταση μιᾶς προσδοκίας καὶ ἀναμονῆς ἢ μιᾶς ἀπογοητεύσεως πού ἔχουν ἤδη βιώσει ὑποκειμενικά, νὰ ἀνακαλύψουν τὴν ποικιλία τῶν παραστάσεων καὶ τῶν συγκινήσεων πού ἐνυπάρχουν ἐδῶ. Μπορεῖ ἀκόμα νὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ ἀνακαλύψουν τὴν δυνατότητα πού ὑφίσταται νὰ ὀργανώσουν ἢ νὰ ὀργανώσουν ἐκ νέου προσδοκίες καὶ ἀπογοητεύσεις μὲ πίστη καὶ πιστότητα στὴν ἀποστολὴ τους. Ἡ πιστότητα

αυτή, παίρνει ξανά για αυτούς ένα καινούργιο νόημα, που τους έμπνέει «να φέρονται αντίξια προς την κλήση που έλαβαν» (Έφεσίους 4,1). Έδω μπορεί να έχει εφαρμογή, παραλλαγμένη βεβαίως, ή γνωστή έκφραση που λέγεται συνήθως για το γάμο. Τί πρέπει να προτιμήσουμε «γάμο έξ έρωτος ή έρωτα εκ γάμου»; Στην περίπτωση που μάς απασχολεί θα διατυπώναμε το έρώτημα: «ιερωσύνη εκ κλήσεως ή κλήση έξ ιερωσύνης»; Ανακάλυψη, δηλαδή τής κλήσεως για το μεγάλο αξίωμα μέσα από τη διακονία στο αξίωμα αυτό.

Μέ όλα όσα γράφτηκαν πιό πάνω, δέν έξαντλείται όπωσδήποτε, το μεγάλο θέμα, που μερικες φορές είναι αλήθεια ότι γίνεται και πρόβλημα, των ιερατικών κλήσεων. Προσπαθήσαμε να δώσουμε μερικά μόνο στοιχειά μιās πρώτης ψυχολογικής προσεγγίσεως. Δίπλα στην Ψυχολογία τής κλήσεως άνοιγεται ό χώρος μιās Παιδαγωγικής και Ποιμαντικής των κλήσεων, που τελευταία Έγκύκλιος τής Έρωās Συνόδου όριοθετεί και διαγράφει τις προοπτικές¹² τους.

Η ύλοποίηση όμως των προοπτικών αναγγέλλεται μακρά και επίπονος και άπαιτεί την έργασία και συνεργασία πολλών. Όλόκληρο το σώμα τής Έκκλησίας «καλείται» να μεριμνήσει προς την κατεύθυνση αυτή. Σεβασμιώτατοι Μητροπολίτες, στελέχη των Ί.

¹² Πρβλ. Άθ. Θεοχάρη, *Περί τό πρόβλημα των ιερατικών κλήσεων*, Αθήναι 1970, 29 σ.

Μητροπόλεων, κληῆρος καὶ λαός, ἐπίσημο κράτος καὶ ἄλλοι θεσμοί, ὅπως τὸ σχολεῖο καὶ ἰδιαίτερα ἡ οἰκογένεια¹³, ὀφείλουν νὰ δώσουν τὸ μεγάλο «παρὼν» στὸ κάλεσμα τῆς Ἰ. Συνόδου. Τὸ πρόγραμμα μιᾶς γενικότερης κινητοποιήσεως ἔχει ἤδη ἀρχίσει νὰ προετοιμάζεται πρὸς ἐφαρμογή. Ὁ κόσμος περιμένει, «ὁ θερισμὸς εἶναι πολὺς, μὰ οἱ ἐργάτες εἶναι λίγοι». Τὸ πιὸ ἐπεῖγον αὐτῆ τῆ στιγμῆ εἶναι, ὅλοι μαζὶ νὰ ἐνώσουμε τὴ φωνή μας καὶ «νὰ παρακαλέσουμε τὸν Κύριό του θερισμοῦ νὰ στείλει ἐργάτες στὸ θερισμὸ τοῦ» (Ματθαίου 9, 37-38).

¹³ Ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια ἡ Σταματία Μαστρογιανοπούλου εἶχε ἐπισημάνει τὴ σημασία τῆς συμβολῆς τῆς οἰκογένειας γιὰ τὴν «ἀνάπτυξη ἀξίων τῆς ἀποστολῆς των κληρικῶν». Ἡ ἐργασία της: Ἡ ὑπερφυσικὴ ἀποστολὴ τῆς οἰκογενείας, δημοσιεύτηκε στὴν Ἀθήνα τὸ 1962, 28 σ.

Τῆς Ἱερωσύνης¹⁴

1. Ζητεῖται ταυτότης

Πολὺς λόγος γίνεται τελευταῖα γιὰ τὸ ρόλο ἢ τοὺς ρόλους ποὺ ἔχει νὰ διαδραματίσει ὁ ἱερέας στὴ σύγχρονη κοινωνία. Ἡ προσέλευση νέων παιδιῶν στὶς τάξεις τοῦ ἱεροῦ κλήρου ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὴν εἰκόνα ἢ τὶς εἰκόνες, ποὺ αὐτὰ τὰ ἴδια ἔχουν σχηματίσει στὸ μυαλό τους γιὰ τὶς λειτουργίες ποὺ ὀφείλουν νὰ ἐκπληρώσουν διαλέγοντας τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα ἢ λειτουργήμα ἢ ἐπάγγελμα, σὲ μία ἐποχὴ σὰν τὴ δική μας. Ἡ προσέλευση νέων ἀνθρώπων ἐξαρτᾶται ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὶς ἐφέσεις τους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὶς μικρὲς ἢ τὶς μεγάλες, θετικὲς ἢ καὶ ἀρνητικὲς προσδοκίες ποὺ ἐναποθέτουν πάνω τους ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς περιβάλλουν.

Ἡ ἀγωνία τελικὰ των ὑποψηφίων κληρικῶν, ἀλλὰ καὶ ὄλων ἐκείνων ποὺ ἤδη ὑπηρετοῦν, διακονοῦν καὶ ποιμαίνουν τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ ἔγκειται στὴν ἀναζήτηση τῆς ταυτότητάς τους. Στὴν ἀναζήτηση, δηλαδή, τῶν στοιχείων ἐκείνων ποὺ στοιχειοθετοῦν τὴν ἱερατικὴ τους ιδιότητα. Τέτοια στοιχεῖα δὲν περιέχονται ἀσφαλῶς σὲ

¹⁴ Περιοδικό *Ἐφημέριος*, τ. 6, Μάρτιος 1985, σελ. 72-73.

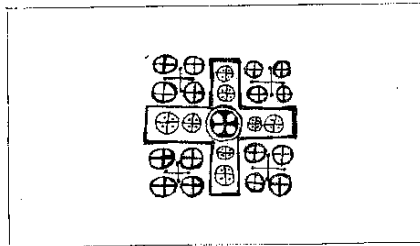
κάποιο δελτίο ταυτότητας. Το πράγμα τότε θα ήταν σχετικά απλό. Θα άρκοῦσε νὰ συμπληρώσουμε τὰ στοιχεῖα πού ζητοῦνται σὲ ἓνα εἰδικὸ ἔντυπο καὶ μετὰ τὶς ἀπαραίτητες διοικητικὲς διαδικασίες θὰ εἴχαμε σὲ λίγο τὴν «ταυτότητά» μας στὰ χέρια μας. Τὸ πολὺ πολὺ, ἐλλείπει ἀποδεικτικῶν στοιχείων, νὰ ὑπογράψαμε καὶ μία ὑπεύθυνη δήλωση...Στὰ χαρτιά, κι ὅταν ἀκόμα ἡ γραφειοκρατία παρεμβάλλει ἐμπόδια, τὰ πράγματα κυλοῦν σχετικά εὐκόλα.

Ὅταν ὁμως ἔχεις νὰ κάνεις μὲ τὸν ἑαυτό σου, ὅταν ἔχεις νὰ ἀντιμετωπίσεις τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἰδιαίτερα ὅταν βρίσκεσαι «ἐνώπιος Ἐνωπίω» τὰ πράγματα δυσκολεύουν. Εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ δώσεις σαφεῖς καὶ συγκεκριμένες ἀπαντήσεις στὰ πιὸ φανερὰ καὶ τὰ πιὸ κρύφια ἐρωτήματα καὶ ἐρωτηματικά, τὰ δικά σου καὶ τῶν ἄλλων. Σὲ αὐτὲς τὶς ἐρωταποκρίσεις δὲν ἀποφεύγεις σίγουρα κρίση ἢ καὶ κρίσεις ταυτότητας, ἂν συλλογιστεῖς, ἔστω καὶ συνοπτικά, ἐρωτήματα ὅπως αὐτὰ πού διαγράφονται εὐθὺς ἀμέσως:

-Ποιὸς εἶσαι σὺ πού καλεῖσαι νὰ ποιμάνεις ποιὸν ἢ ποιούς, πού, πῶς, πότε, γιὰ ποιὸ πράγμα καὶ γιατί;

Μέσα ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα ἀναδιπλώνεται ἡ ὅλη εἰκόνα τοῦ ἱερέα καὶ τῆς κρίσης του στὴν ἀναζήτηση τῆς ταυτότητάς του. Γιὰ ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ ὑπάρξουν ἀπαντήσεις. Οἱ ἀπαντήσεις δὲν εἶναι πάντοτε δεδομένες. Κάθε ἐποχὴ διαφοροποιεῖ καὶ τὰ ἐρωτήματα καὶ τὶς

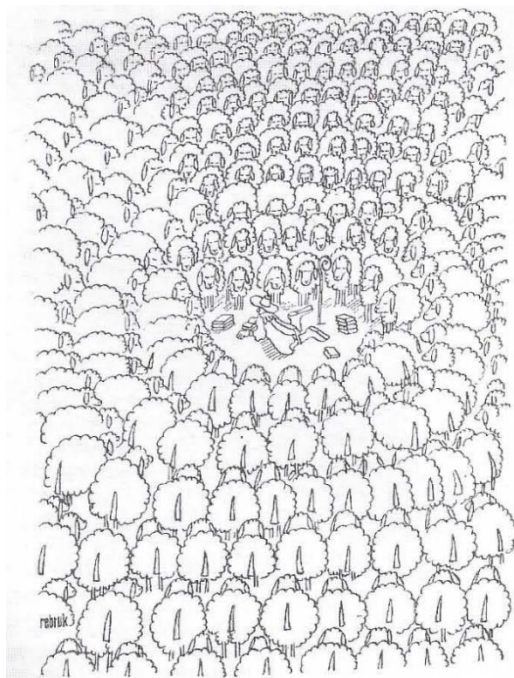
ἀπαντήσεις. Δὲν μπορεῖς νὰ ἀποστηθίσεις ἐρωτήσεις καὶ ἀπαντήσεις κλισέ. Ἡ ἐποχὴ μας ἄλλωστε δὲν εὐνοεῖ στερεότυπα. Οἱ ἀπαντήσεις πρέπει νὰ δοθοῦν μὲ τὸ χέρι στὴν καρδιά, νὰ εἶναι προσωπικὲς καὶ νὰ ἀνταποκρίνονται στοὺς ὑπαρξιακοὺς προβληματισμοὺς τῶν ὑποψηφίων. Αὐτοὶ γνωρίζουν πολὺ καλά ὅτι πρέπει νὰ φανοῦν ἀντάξιοι τοῦ «ἄξιος» ποὺ θὰ ἀκούσουν κατὰ τὴ χειροτονία καὶ τῆς «κλήσεως» στὴν ὁποία ἐκλήθησαν. Ξέρουν ὅτι ἀργὰ ἢ γρήγορα ἡ κλήση αὐτὴ θὰ εἶναι ἄρση σταυροῦ, ποὺ ἀπὸ τὰ κείμενα καὶ τὰ χαρτιά θὰ μεταφερθεῖ στοὺς ὤμους του. Σαστίζει λοιπόν, καὶ τὰ χάνει ὁ «ὑποψήφιος» γιὰ τὴν ἱερωσύνη νέος τῆς ἐποχῆς μας.

2. Ἐρωτήματα καὶ ἀπαντήσεις

Αὐτὸς ποιὸς εἶναι ποὺ θὰ μπορέσει νὰ ποιμάνει καὶ θὰ διακονήσει ποιούς; Πιστοὺς καὶ ἀπίστους, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας, ἐνθέους καὶ ἀθέους, ἀνθρώπους ποικίλων τάξεων καὶ κατηγοριῶν, ὅλους αὐτοὺς τέλος

πάντων πού ζοῦν καὶ διακινουῦνται στό μικρόκοσμο μιᾶς ἐνορίας ἢ καὶ πέρα ἀπό τὰ ὅριά της;

Ἡ ποιμενικὴ τέχνη ἐνημερώνεται καὶ ἐκσυγχρονίζεται... Ποιὲς εἶναι οἱ προοπτικὲς τῆς Ποιμαντικῆς, τῆς «τέχνης τεχνῶν» καὶ τῆς ἐπιστήμης ἐπιστημῶν;

Αὐτὸν ποιὸς θὰ τὸν ποιμάνει; Ὁ ἴδιος ὁ ἐπίσκοπος, ὁ Καλὸς Ποιμένας; Εἶναι στιγμὲς πού τοῦ ἀμφισβητοῦν ἀκόμα καὶ τὸ ὄνομα. Λένε πῶς καὶ ὁ τίτλος τοῦ ποιμένα εἶναι παρωχημένος καὶ περιττός. Σὲ ἐποχὴ μάλιστα, πού καὶ αὐτὲς οἱ εἰδυλλιακὲς ἢ τραχύτερες εἰκόνες τῶν

ποιμένων και ποιμνίων ἔχουν ἐκλείψει, καὶ ὁ μέσος ποιμαίνόμενος ἄνθρωπος δὲν ἔχει σχεδὸν οὔτε καν τέτοιου τύπου «ποιμενικὲς παραστάσεις», ὁ κληρικὸς φέρεται ὡς ποιμὴν ἢ βοσκὸς λογικῶν προβάτων. Ὁ σύγχρονος ἄλλωστε «ποιμαίνόμενος» ἄνθρωπος ἀποκρούει ἀκόμα καὶ τὴν ἰδέα νὰ τὸν ἀποκαλοῦν πρόβατο, ἔστω καὶ λογικό.

Ποῦ ἐξάλλου θὰ ποιμάνει ὁ ἐκκλησιαστικὸς ποιμένας τὸ ποίμνιό του; «Βούλιαξαν στὸ τσιμεντο οἱ καρδιὲς μᾶς» (Ν. Τυπάλδος). Ἡ τσιμεντούπολη «θέλει δύναμη νὰ τὴν ἀντέξεις» κι «αὔριο θὰ ψάχνουμε τὸν ἥλιο μὲ τὰ κιάλια». Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ καταργήσουμε τίς πόλεις ἢ τὸ ἀστικό μας περιβάλλον. «Ἡ πόλις θὰ σὲ ἀκολουθεῖ»...Σημαίνει, ὅμως, μιὰ προσπάθεια ἐκ μέρους τῶν ποιμένων, ἢ ποιμαντικὴ τους νὰ εἶναι ἐντὸς τόπου καὶ χρόνου. Αἰταιεῖται μιὰ τέχνη γιὰ τὸ ποῦ καὶ τὸ πότε τῆς διαποιμάνσεως.

Οἱ τόποι ἔχουν πληθυνθεῖ. Οἱ ἄνθρωποι βρίσκονται παντοῦ καὶ πουθενά, ποτὲ καὶ πάντοτε. Ποῦ θὰ τοὺς ἀναζητήσεις; Στὸ σπίτι, στὴν ἐργασία, στὶς συγκοινωνίες, στὰ νοσοκομεῖα, στὶς φυλακὲς, στὰ κέντρα ἀναψυχῆς; Ποιὰ ὥρα ἢ ποιὲς ὥρες; Πῶς θὰ καταλάβεις ὅτι ὁ χρόνος γίνεται καιρὸς, δηλαδὴ εὐπρόσδεκτος εἰς σωτηριάν χρόνος;

Μὲ ποιὲς μεθόδους θὰ ποιμάνεις τοὺς ἀνθρώπους; Ἀναζητᾶς το πῶς. Στὶς μεθοδεῖς τοῦ ἀντικειμένου τί θὰ

ἀντιτάξεις; Στις μηχανές τοῦ ἐχθροῦ τί θὰ μηχανευτεῖς; Ποιούς «ἀπό μηχανῆς θεοῦς» θὰ προσκαλέσεις σέ βοήθεια; Ἐδῶ καλεῖσαι νὰ ἐνεργοποιήσεις ὅλα τα ἀποθέματα τῆς ἐμπειρίας σου καὶ νὰ ἀναζητήσεις νέες πηγές ἐμπνεύσεως.

Γιατί τὰ θέματα πού ἔχεις ν' ἀντιμετωπίσεις εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλα. Τὰ ζητήματα γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ σέ πλησιάσουν οἱ ἄνθρωποι θὰ διαφέρουν. Θὰ σέ ρωτήσουν «περὶ πάντων καὶ ἄλλων τινῶν». Δὲν θὰ ἔχεις εὐκολες, ἔτοιμες καὶ πρόχειρες τίς ἀπαντήσεις. Θὰ χρειαστεῖ νὰ σκεφθεῖς, νὰ συσκεφθεῖς μὲ ἄλλους ἀδελφούς, νὰ ζητήσεις τὸν ἄνωθεν φωτισμό. Εἶναι φορὲς πού θὰ φυλαχτεῖς ν' ἀπαντήσεις, θὰ προτιμήσεις τὴν σιωπή. Κι ἂν λαλήσεις, θὰ τὸ κάνεις γιατί ἔχεις τὴν πεποίθηση καὶ πίστη στὸ λόγο πού θὰ μαρτυρήσεις καὶ πιστεύεις ὅτι μὲ τὸν τρόπο πού ποιμαίνεις δὲν κάνεις τίποτε ἄλλο παρὰ ἐνεργοποιεῖς τὰ χαρίσματα τῆς Ἐκκλησίας, τὰ δικά σου δηλαδή καὶ τῶν ἄλλων, ἀξιοποιεῖς τὰ ἐνεργήματα τοῦ Θεοῦ πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου.

Ἡ ἐνασχόλησή σου ὅμως μὲ ἐρωτήματα καὶ ἀπαντήσεις τοῦ τύπου πού παραθέσαμε σέ ὠριμάζει καὶ βλέπεις διὰ μιᾶς τὸ πεδίο, στὸ ὁποῖο καλεῖσαι νὰ ἐργασθεῖς. Βλέπεις τίς δυσκολίες καὶ τίς εὐκολίες, τὰ ἐμπόδια καὶ τὴν ἄρση τους, τοὺς ὀρίζοντες πού ἀνοίγονται μπροστὰ σου. Σίγουρα τότε ξέρεις τί σέ περιμένει:

Οί πηγές τῶν ὑδάτων,
ὁ πόθος τῆς ἐλάφου,
τὸ γαλανὸ πρωινό,
ὁ ἀνατέλλοντας ἥλιος,
ἡ κοσμοσυρροή τῆς ἀσφάλτου,
τῆς πολυκατοικίας τὸ ἄχθος,
τὸ «κέλευσον Δέσποτα ἄγιε»,
ἡ χαρισματικὴ στιγμή
καὶ τὰ «ἄξιος» τῆς κιβωτοῦ
συνθέτουν
τῆς Ἱερωσύνης
τὸ τέλος [σκοπὸς]
καὶ τὸ σύμβολο!

Συνθετικώτερα δὲν μπορούσε νὰ δοθεῖ τὸ εὔρος τῆς Ἱερωσύνης ἀπὸ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο τὸ κατέγραψε στὸ ὁμώνυμο ποίημά του ὁ Ἀντώνης Στυλιανάκης, καθηγητῆς-ιεροκήρυκας ἀπὸ τὴν Κύπρο, στὸ περιοδικὸ «Κοινωνία» (τεῦχος Ἰουλίου-Σεπτεμβρίου 1984, σ. 385).

Ἐμεῖς δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ εὐχηθοῦμε « ἡ θεία χάρις, ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα» νὰ συνοδεύει τὰ βήματά σου στοὺς δρόμους τῆς ποιμαντικῆς σου διακονίας καὶ νὰ καρποφορεῖς.

Ἀνάμεσα σε δύο κόσμους, Ὅροι Ποιμαντικῆς θεολογίας¹⁵

1. Ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως

Ἄν θὰ θέλαμε νὰ διατυπώσουμε μὲ ἕναν μόνον ὄρο αὐτὸ πού συνιστᾶ καίρια το δράμα καὶ τὸ μεγαλεῖο, τὴ δόξα καὶ τὴν τραγωδία τοῦ ἱερέα σὲ ὅλες τὶς ἐποχές καὶ σὲ ὅλες τὶς φάσεις τῆς ζωῆς του, νομίζω ὅτι δὲν θὰ ἀστοχούσαμε ἂν ἐπιλέγαμε τὸν Ὅρο τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου (451 μ.Χ.), πού ἀναφέρεται στὸ ἴδιο το πρόσωπο καὶ τὴν ὑπόσταση τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ Λόγου (βλ. I. N. Καρμίρη, «τὰ δογματικὰ καὶ συμβολικὰ μνημεῖα τῆς ὀρθοδόξου καθολικῆς Ἐκκλησίας», Ἀθῆναι 1952, τόμος I, σ. 165).

Αὐτὴ ἡ παράδοξη καὶ θαυμαστὴ ἔνωση «ἐν δύο φύσεσιν» τοῦ ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ Χριστοῦ εἰς ἕν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν, διαζωγραφίζει αὐτὸ πού συντελεῖται στὴ ζωὴ ἐνός ἱερέα. Μιμητῆς τοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Χριστοῦ ὁ ποιμένας ἐνώνει στὸ πρόσωπό του ἀνεξάλειπτα καὶ ἀνεξίτηλα δύο φύσεις, δύο

¹⁵ Περιοδικό Ἐφημέριος, τ. 7, Ἀπρίλιος 1986, σελ. 104-106.

διαφορετικούς και όμοιους συνάμα κόσμους. Στο δυνάμει του Μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης καλεῖται νὰ δώσει ὑπόσταση, νὰ τὸ μεταγράψει δηλαδή σὲ θεανθρώπινες ἐνέργειες, πὺν θὰ συντελέσουν στὴ σωτηρία τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ Κόσμου. Αὐτὸ ὅμως, ἀποτελεῖ μεγάλο τόλμημα.

2. Ἀλληλοπεριχώρηση

Δὲν εἶναι καθόλου μὰ καθόλου ἀπλὸ καὶ εὐκόλο νὰ πατάει στὴ γῆ καὶ νὰ πετάει στὸν οὐρανό, νὰ συνδυάζει καὶ νὰ ἰσορροπεῖ τοὺς δύο αὐτοὺς κόσμους. «Ὁ παπὰς εἶναι καὶ ἄνθρωπος» ἀκούγεται συχνὰ ἢ φράση. Ὁ ἱερέας εἶναι μὲ τὸ Θεό, εἶναι ὅμως καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ τελευταία αὐτὴ διευκρίνιση ὑποδηλώνει ὅτι εἶναι φορὲς πὺν παίρνει τίς ἀποστάσεις του ἢ αἰσθάνεται ὅτι πρέπει νὰ πάρει τὸ μέρος τῶν ἀνθρώπων «ὑπερασπίζοντάς» τους ἀπέναντι στὶς ἀπαιτήσεις τοῦ Θεοῦ.

Αὐτὸ εἶναι, ὅμως, βαρὺ καὶ δύσκολο καὶ ὠρες-ὠρες σχιζοφρενικό... Ὅταν, δηλαδή, θὰ «πρέπει» νὰ διαμερίζεται τὴν ὑπόστασή του κι ὁ λογισμὸς του ὁ κρυφὸς ν' ἀνεβαίνει στὴν ἐπιφάνεια καὶ νὰ τοῦ ψιθυρίζει, ὅτι κι αὐτὸς τέλος πάντων μὲ κάποιον θὰ πρέπει νὰ συμμαχήσει...Κι ὄχι νὰ εἶναι, ἐκεῖ, στὴ μέση, μεσάζων καὶ μεσολαβητῆς, συμφιλιωτῆς καὶ εἰρηνοποιὸς ἀνάμεσα στὸ Θεὸ καὶ στοὺς ἀνθρώπους, στὸν ἄνθρωπο καὶ στὸ Θεό.

Όρισμένες όμως στιγμές νιώθει μοιρασμένος και μέσα του. Διαισθάνεται ασφαλώς και αναγνωρίζει, ότι όσο και να είναι ένωμένες χωρίς σύγχυση και μετατροπή ή ανθρωπότητά του και ή ιερωσύνη του, μένουν εντούτοις αδιαίρετες και αχώριστες, ἔτσι πὸν νὰ κινδυνεύει νὰ μείνει ἀνυπόστατος ἂν ἐπιχειρήσει νὰ τις διαχωρίσει.

Ἀνάμεσα σέ δύο κόσμους, λοιπόν, ὁ ἱερέας προσπαθεῖ «ἀσυγχύτως» νὰ φέρει τάξη στὰ συγκεχυμένα· νὰ δώσει «ἀτρέπτως» μιὰ νέα τροπή, ἐκεῖ πὸν ὅλοι μας μπροστὰ στὰ ἀναπότρεπτα τρεπόμαστε σέ φυγή καὶ ἀνατρέπουμε τὰ πάντα· κατορθώνει, δηλαδή, νὰ συντελεῖ ἀμετάβλητα στήν καλή ἀλλοίωση· ἐπιχειρεῖ νὰ ἐνώσει «ἀδιαίρετως» τὰ διεστῶτα καὶ νὰ κρατήσῃ «ἀχωρίστως» ἀχώριστα αὐτὰ πὸν δὲν πρέπει νὰ χωριστοῦν. Φαίνεται, λοιπόν, πὸς ὁ ἱερέας καλεῖται νὰ κατορθώσει τὰ ἀδύνατα παρ' ἀνθρώποις.

3. Τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ

Σκέπτεται, ὅμως, καὶ ἀναρωτιέται πὸς καὶ πρὸς τὰ πὸν νὰ προσανατολιστεῖ; Σὲ ποιὸ σημεῖο τοῦ ὀρίζοντα νὰ στηρίξει τὰ μάτια του ἀναζητώντας τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ πὸν τὸν ἀνάδειξε, αὐτὸν ἄξιο, ὅταν οὐδεὶς εἶναι ἄξιος, νὰ προσέρχεται ἢ νὰ προσεγγίζει ἢ νὰ λειτουργεῖ τὸν βασιλέα τῆς δόξης, ὅταν καὶ γιὰ αὐτὲς ἀκόμα τις ἐπουράνιες δυνάμεις εἶναι μέγα καὶ φοβερὸ νὰ Τὸν διακονοῦν;

Ἵπηρετής καὶ οἰκονόμος τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ καταξιώνεται καὶ προσφέρει μὲ τὰ τίμια χέρια του τὰ δῶρα τοῦ Οὐρανοῦ σ' ἓνα λαὸ διψασμένο καὶ πεινασμένο ποῦ τὸν κατέχει μία ἀσίγαστη ἐπιθυμία. Κατὰ ποῦ ὅμως νὰ γυρίσει τὰ μάτια του, ἀπὸ ποῦ ν' ἀντλήσει τὴ δύναμη ἐκείνη ποῦ τοῦ εἶναι ἀπαραίτητη; Ποιὸς γεωμετρικὸς τόπος θὰ γίνῃ θεολογικὸς τόπος ἐπιφάνειας δόξας καὶ δύναμης;

Ποῦ ἄλλοῦ, παρὰ πρὸς τὸν τίμιον Σταυρό, τὸν ὁποῖο ἡ Ἐκκλησία μας τὴν Γ' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν προβάλλει σὲ προσκύνηση ὥστε ὅλοι οἱ χριστιανοὶ νὰ συνειδητοποιοῦν τὴ μεγάλη δύναμη ποῦ ἀπορρέει ἀπὸ Αὐτόν. Πρὸς τὸν «φύλακα πάσης τῆς Οἰκουμένης» καὶ τὸ «καύχημα τῶν ἱερέων» στρέφει τὰ μάτια τοῦ ὁ ἱερέας καὶ δίκαια αὐτὴ ἡ ἑβδομάδα ποῦ ἀρχίζει μὲ τὴν Σταυροπροσκύνηση καθιερώθηκε νὰ ὀνομάζεται «Ἑβδομάδα Ἱερατικῶν Κλήσεων» καὶ νὰ εἶναι ἀφιερωμένη στὸ Ἔργο τοῦ Ἱερέα (ἐφέτος 6-12 Ἀπριλίου). Γιατί ὁ ἱερέας εἶναι σφραγισμένος μὲ τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ, εἶναι ἐκεῖνος ποῦ θέλει ν' ἀκολουθήσει τὸν Ἰησοῦ, ἀπαρνιέται τὸν ἑαυτό του καὶ τὸν ἀκολουθεῖ (Μάρκ. η' 34). Μὲ τὸ βλέμμα στραμμένο πρὸς τὸ Σταυρό, ἀναλογίζεται τὴ δική του σημειολογία, τὴ «Γεωμετρία τοῦ Σταυροῦ» καὶ τοῦ δικοῦ του σταυροῦ ποῦ ἀναλαμβάνει.

4. Αναφορές και ύποθηκες

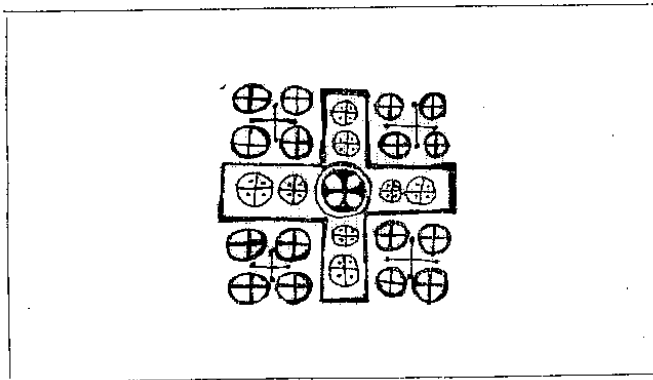
Γνωρίζοντας τὸ θετικό καὶ δημιουργικό ρόλο τῆς τέχνης πάνω στὸν ἀνθρώπινο ψυχισμό θελήσαμε νὰ διαζωγραφήσουμε «ποιητικὴ ἀδεία» τὶς πιὸ πάνω σκέψεις μας μὲ μίᾶ ποιητικὴ ἀναφορὰ τοῦ Λευτέρη Μάινα, ἐκπροσώπου τῆς νεότερης γενιᾶς λογοτεχνῶν χριστιανικῆς ἐμπνεύσεως, πὺν θητεύει ἐπάξια τὸ εἶδος αὐτοῦ του λόγου καὶ τιμήθηκε πρόσφατα ἀπὸ τὸ Ἴδρυμα «Κατίγκω καὶ Γιώργης Χρ. Λαιμός» μὲ τὴν ἀπονομὴ εἰδικοῦ βραβείου γιὰ τὴν ἀνέκδοτη συλλογὴ του «Ἠχοβολία» (βλ. «Ἐφημέριο» 1/15 Ἰανουαρίου 1986, σ. 31). Τὸ ποίημα πρωτοδημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Κοινωνία» καὶ ἀπαγγέλθηκε κατὰ τὴ βράβευση.

Τὴν ἀγωνία γιὰ τὴν ἀλλαγὴ σκυτάλης ἐκφράζει ἡ Σταυρούλα Κάτσου, ἀναπληρώτρια θεολόγος καθηγήτρια στὰ Γυμνάσια Μονεμβασίας καὶ Μολάων πὺν μετέχει στὴν ἐρευνητικὴ ὁμάδα τῆς «Πνευματικῆς Γεωγραφίας». Τὰ ποιμαντικά της ἐνδιαφέροντα ἀποτυπώνονται στὸ κείμενο πὺν δημοσιεύουμε καὶ πὺν ἔγραψε μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐβδομάδα ἱερατικῶν κλήσεων.

Θὰ κλείσουμε τὸ μικρὸ μας «ἀφιέρωμα» μὲ μίᾶ θαυμαστὴ διήγηση τοῦ Γέροντα Γαβριὴλ Διονυσιάτη (1896-1983). Τὸ κείμενο καταγράφηκε ἀπὸ αὐτὴκοο μάρτυρα καὶ προσφέρεται ὡς ἀληθινὴ «μαρτυρία» γιὰ τὴν ἐντύπωση πὺν ἐμποιεῖ στοὺς ἀκούοντες ὅσες φορές τοῦ δίδεται ἢ εὐκαιρία νὰ τὴν ἀναγιγνώσκει σὲ νέους

κληρικούς. Ἔτσι, ὁ μακαριστὸς ἐκεῖνος Γέροντας ἐξακολουθεῖ νὰ ζεῖ ἀνάμεσά μας, νὰ μᾶς νουθετεῖ καὶ νὰ βοηθάει στὴν ἀναζωπύρωση τοῦ ζήλου καὶ στὴν ἀνανέωση τοῦ σεβασμοῦ γιὰ τὸ ὕψος τῆς ἱερωσύνης. Τέτοιες μορφές ἐμπνέουν καὶ καθοδηγοῦν· ἡ μνήμη τοὺς μᾶς ζωογονεῖ γι' αὐτὸ καὶ παραπέμπουμε σὲ σημεῖωμα ποὺ ἔγραψε «στὴ μνήμη του» ὁ Ἀρχιμανδρίτης Βασίλειος Σταυρονικητιανὸς (περιοδικὸ «Σύναξη» τεύχος 9, Χειμῶνας 1984, σ. 49-50).

Ὁ βυζαντινὸς «σταυρὸς» ποὺ κοσμεῖ τίς σελίδες ἔγινε διὰ χειρὸς τοῦ ἐκλεκτοῦ ζωγράφου καὶ ἀγιογράφου Ράλλη Κοψίδη.

16

¹⁶ Βυζαντινὸς Σταυρὸς, Ράλλη Κοψίδη

Ἡ γεωμετρία του Σταυροῦ

Τρίγωνο ἰσοσκελές
ἢ καὶ ἰσόπλευρο
ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ Χριστοῦ
τῆς Παναγίας καὶ τ' ἁγ Γιάννη.

Εὐθεία δικαιοσύνης
τὰ μάτια τῶν ληστῶν
διερχομένη ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ Ἀθώου,
ἀνερχομένη δεξιὰ
κι ἀριστερὰ κατερχομένη.

Δυὸ τέμνουσες:
τοῦ καλαμιοῦ μὲ σπόγγο
τοῦ κονταριοῦ
ποῦ ἀνοίγει τὴν πλευρά.

Ἡ τεθλασμένη τῶν ματιῶν μου
ἀναζητοῦσα μὲ τρόμο
τὸ ἔλεός Σου.

Κι ἡ περιφέρεια τ' οὐρανοῦ
νὰ διαγράφει
τέλειο κύκλο
μὲ κέντρο τὸ Σταυρό.

Ἐλευθέριος Μάϊνας

Γι' αὐτούς που δέν χτυπᾶ ἡ καμπάνα

Σαββατόβραδο καὶ ἡ καμπάνα δὲ σήμανε ἀκόμη. Οἱ νοικοκυρὲς μάταια περιμέναν τὸ ἄκουσμά της γιὰ νὰ θυμιατίσουν τὶς κάμαρες καὶ τὰ χαγιάτια. Τὸ πρόσφορο, ζυμωμένο μὲ περισσὴ εὐλάβεια, διαβασμένο μ' ὅτι προσευχὲς καὶ ψαλτικὰ ἤξερε ἡ βάβω τοῦ σπιτιοῦ, μένει ἀκόμη τυλιγμένο στὴν κάτασπρη πετσέτα, κάτω ἀπὸ τὸ καντήλι καὶ τὰ εἰκονίσματα. Θαρρεῖς καὶ οἱ ὄρες σταμάτησαν νὰ τρέχουν, θαρρεῖς καὶ ἔχει γίνει κάποιον μπέρδεμα. Βουβὸ Σαββατόβραδο...Μιὰ θλίψη πλανιέται ἀπὸ καρδιὰ σὲ καρδιὰ. Ἡ ἐκκλησιὰ τῆς Παναγιᾶς νύχτωσε καὶ οἱ ἅγιοι, παραπονεμένοι μὲ σβηστὰ καντήλια, μάταια καρτεροῦν νὰ σμίξουν τὶς φωνές τους μὲ τὴν ἀνθρώπινη ἀγωνιώδη κραυγὴ στὸ «Κύριε ἐκέκραξα..» καὶ νὰ δοξολογήσουν τὴν Τριαδικὴ Μονάδα στὸ «Φῶς ἰλαρόν...».

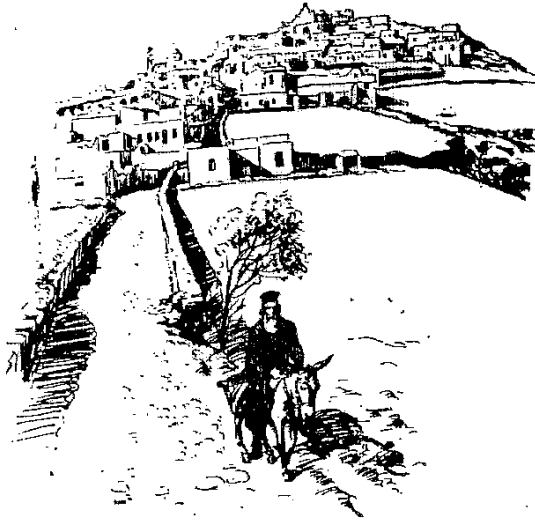
Τέτοια ὥρα ἔπρεπε νὰ 'χει σημάνει ἀγιανάσταση, ἔτσι τὴν ἔλεγε ἡ βάβω τὴν Κυριακὴ. Ὅλοι το 'χαν μάθει μὰ κανεὶς δὲν τολμοῦσε νὰ τὸ πει στὸν ἄλλον. Ὁ παπα-Χρῆστος, δὲν θὰ λειτουργοῦσε πιά. Δὲν πάει πολὺς καιρὸς πού, ἐνῶ εἶχε ἀρχίσει νὰ διαβάζει τὸν ὄρθρο, Κυριακὴ πρωί, δὲν ἄντεξε, βγῆκε ἔξω στὸν περίβολο τῆς ἐκκλησιᾶς, ἔριξε νερὸ στὸ ὠχρὸ πρόσωπό του καὶ ἔκανε νὰ κατεβεῖ τὰ σκαλοπάτια. Ἐτρεξαν οἱ χωρικοὶ ξωπίσω του μὰ κατάλαβαν πὼς δὲν μποροῦσε. Ἄλλοτε πάλι τὰ 'χανε στίς συναπτές, δίνοντας στοὺς ἀγγέλους τὴ θέση του νὰ συμπληρώνουν ὅ,τι παρέλειπε. Τὸ 'ξερε πὼς αὐτὸ πού

ἔκανε ἦταν πάνω ἀπὸ τὶς δυνάμεις του, μὰ δὲ γινόταν διαφορετικά. Πῶς νὰ ἄφηνε τὸ χωριὸ βουβό, χωρὶς λειτουργία; Νὰ στερήσει ἀπὸ τὰ νήπια, τοὺς γέροντες κι ὅλο τὸν κόσμο τῆ Θεῖα Εὐχαριστία;

Σαββατόβραδο καὶ ἡ καμπάνα δὲ σήμανε ἀκόμη. Ὁ πάπα-Χρῆστος ἴσως νὰ μὴ σηκωθεῖ πιά. Μὲ τὸ ἀδύναμο χέρι τοῦ σκουπίζει ἀργὰ τὰ καντὰ δάκρυα, πὸν ἀνλακώνουν τὸ πρόσωπό του. Ἡ ἄσπρη γενειάδα μάρτυρας τῶν ὀδόνταπεντε χρόνων του. Πενήντα χρόνια διακονία στὸν Κύριο καὶ τώρα ὑποταγὴ στῆ θεῖα βουλή Του.

Τ' ἀεράκι ἀλαφρό, μυρωμένο ἀπ' τῆ ρετσίνα τοῦ ἔλατου, δὲ λέει νὰ ἀπαλύνει τὸν πόνο τῶν ψυχῶν. Τὸ ξωκλήσι τοῦ Προφήτη Ἡλιοῦ σκαρφαλωμένο σα γίδι ἀπάνω σ' ἓνα βράχο, φύλακας τοῦ χωριοῦ, βυθίζεται θλιμμένο στὸ σκοτάδι τῆς νύχτας πὸν ῥχεται. Δὲν θὰ λειτουργηθεῖ φέτος.

Ἐνα-ἓνα τα φῶτα τοῦ φτωχικοῦ χωριοῦ ἀνάβουν καὶ ὕστερα σβήνουν... Οἱ γρύλοι ξαγρυπνοῦν, σὰν τοὺς ἀσκητές, ψάλλοντας ἀκατανόητους ἤχους στῆ λειτουργία τῆς δημιουργίας. Τ' ἄσπρα, φτωχὰ καντηλιέρια, ἀνάβουν ἓνα-ἓνα, ποτάμι ὀλάκερο στὸν οὐρανό. Ξημερώνει ἀγιανάσταση κι οἱ ψυχὲς γονατίζουν στῆ δοκιμασία...

17

«Νὰ συμπληρώσεις, Κύριε, τὸ κενὸ ἐκείνων ποὺ φεύγουν»!

Νὰ 'ταν πολλοὶ οἱ ἐργάτες Σου Κύριε, νὰ δουλέψουν
τὸν ἀμπελώνα Σου, νὰ ποτίσουν τὴ φρυγμένη γῆς, νὰ
δρέψουν τοὺς καρποὺς τῆς θυσίας Σου...

Σταυρούλα Κάτσου

Τὸ ὕψος τῆς ἱερωσύνης

Κάποτε, σὲ μιὰ κοινοβιακῆ Μονή, ζοῦσε ἓνας
Τερομόναχος μὲ πολὺ λίγες γραμματικὲς γνώσεις, ἴσως νὰ
ἦταν καὶ τελείως ἀγράμματος. Ὡστόσο ὅμως ἦταν πολὺ

¹⁷ Σκίτσο Νίκ. Ν. Νομικοῦ, ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Μιχαήλ Ἄντ. Δανέζη,
«Σαντορίνη», Αθήναι 1971, σ. 252.

ἔξυπνος μὲ μεγάλη μνήμη ν' ἀποστηθίζει καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ἦταν κληρικὸς πίστεως καὶ ἀρετῆς.

Τόσον ἦταν τὸ ὕψος καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς του, ὥστε ὡς ἄλλος Ἅγιος Σπυρίδωνας «ἀγγέλους εἶχε συλλειτουργοῦντας», δηλαδή μέσα στὸ Ἱερὸν Βῆμα τὸν ὑπηρετοῦσε σὲ ὅλα ἕνας ἄγγελος σὲ κάθε Θεία Λειτουργία. Ἐκεῖνος τοῦ ἔφερνε τὸ θυμιατό, τὸ ζέον κ.λπ.

Ἐπειδὴ ὅμως ἦταν ἀγράμματος ἢ ὀλιγογράμματος, ὅταν ἔκανε τὴν προσκομιδὴ, δὲν ἔβαζε τίς μερίδες τῆς Παναγίας καὶ τῶν ἐννέα Ταγμάτων, ὅπως ἔπρεπε. Ἴσως δὲν εἶχε διδαχθεῖ σωστά, ἴσως ἀκόμη νὰ εἶχε λησμονήσει ὀρισμένα ἀπὸ τὴν Τελετουργικὴ. Ὁ ἄγγελος παρακολουθοῦσε τακτικὰ τὴν παρατυπία αὐτῆ, ἀλλὰ ποτὲ δὲν τοῦ εἶπε τὸ λάθος καὶ δὲν ἐτόλμησε νὰ τὸν διορθώσει.

Ἐνα Σαββατοκύριακο ἐπισκέφθηκε τὴν Ἱερὰ Μονὴ ὁ Ἐπίσκοπος, γιὰ νὰ κάμει μιὰ χειροτονία Διακόνου ἢ Πρεσβυτέρου. Στὴ Θ. Λειτουργία, λοιπόν, καὶ ἰδιαίτερα στὴν Προσκομιδὴ ὁ Ἐπίσκοπος εἶδε ὅτι ὁ Ἱερομόναχος δὲν τὴν ἔκανε σωστά. Τότε τοῦ λέγει: «Πάτερ μου, δὲν ἔβαλες καλὰ τίς μερίδες. Ἐδῶ πρέπει νὰ εἶναι ἡ Παναγία καὶ ἐκεῖ τα Τάγματα», τοῦ εἶπε δείχνοντάς του καὶ συνέχισε: «Δὲν σοῦ τὸ εἶπε κανένας αὐτό; Δὲν σὲ εἶδε κανένας πῶς κάνεις τὴν Προσκομιδὴ;». «Ναὶ Σεβασμιώτατε» τοῦ ἀπαντᾷ «κάθε μέρα μὲ βλέπει ὁ Ἄγγελος-ὑπηρέτης μου καὶ ποτὲ δὲν μοῦ εἶπε τίποτε. Συγγνώμη, ποὺ σὰν ἀγράμματος κάνω τέτοια λάθη. Τώρα θὰ προσέχω».

-«Πῶς εἶπες; Ποιός; Ποιὸς σὲ ὑπηρετεῖ;».

-«Σὲ κάθε Λειτουργία Σεβασμιώτατε, κατεβαίνει ἕνας Ἄγγελος, ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ μὲ ὑπηρετεῖ μέσα στὸ Ἅγιο Βῆμα, ἀλλὰ ποτὲ δὲν μὲ διόρθωσε».

Ὁ Ἐπίσκοπος ἔμεινε κατάπληκτος ἀπὸ ὅσα ἄκουσε ἀπὸ τὸν γέροντα καὶ κατάλαβε πῶς ἔχει μπροστά του ἕναν ἅγιο κληρικό.

Τὸ μεσημέρι μετὰ τὴν Τράπεζα, ὁ Σεβασμιώτατος, ἀφοῦ ἀποχαιρέτισε τὸν Ἡγούμενο καὶ τοὺς ἄλλους πατέρες ἀναχώρησε, ἐνῶ τὰ σήμαντρα καὶ οἱ καμπάνες τὸν προβοδοῦσαν...

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Ἱερομόναχος νύχτα, ὅπως πάντα, ἐμπῆκε στὸ Ἅγιο Βῆμα γιὰ τὴ Θ. Λειτουργία. Νὰ καὶ ὁ Ἄγγελος κατεβαίνει. Ὅταν ἔκαμε Προσκομιδὴ παρατήρησε πῶς τὴ φορὰ αὐτὴ ὁ γέροντας ἔκανε ὅπως ἔπρεπε. «Ὡραία Πάτερ» τοῦ λέγει. «Ναί» ἀπαντᾷ ὁ γέροντας, «ἤξερες τὸ λάθος μου καὶ δὲν μοῦ τὸ ἔλεγες;». «Ναί, τὸ ἤξερα, τὸ ἔβλεπα, ἀλλὰ δὲν εἶχα ἐγώ, οὔτε ἔχω τέτοια δικαιώματα, νὰ διορθῶνω τοὺς ἱερεῖς, μόνο νὰ τοὺς ὑπηρετῶ. Ὁ ἐπίσκοπος ἔχει τέτοια δικαιώματα».

Ἴδου τὸ ὕψος τῆς Ἱερωσύνης, ὁ ἱερεὺς εἶναι πάνω ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς ἀγγέλους, διότι οὔτε ὁ βασιλιάς, οὔτε οἱ ἄγγελοι μποροῦν νὰ τελέσουν Θεία Λειτουργία.

† Γέρον Γαβριήλ

Ἑβδομάδα Ἱερατικῶν Κλήσεων¹⁸

1. Διαδοχική προσέγγιση

Εἶναι ὁ πέμπτος χρόνος ἀφότου ἡ Ἐκκλησία μας καθιέρωσε τὴν Γ' Κυριακὴ των Νηστειῶν (τῆς Σταυροπροσκυνησεως) καὶ τὴν ἑβδομάδα ποὺ ἀκολουθεῖ -ἐφέτος 22 μὲ 28 Μαρτίου 1987- γιὰ νὰ τιμᾷ τοὺς λειτουργοὺς τῆς καὶ νὰ φροντίζει γιὰ τὴν προετοιμασίαν τῶν μελλόντων νὰ ἱερωθοῦν λαϊκῶν. Μιὰ εὐκαιρία μοναδικὴ γιὰ νὰ μελετηθεῖ σὲ βάθος ἡ οὐσία τῶν ἱερατικῶν κλήσεων καὶ τοῦ ἔργου τῶν κληρικῶν μας.

Αὐτὴ ἡ ἐπαναλαμβανόμενη κάθε χρόνο προσέγγιση τοῦ μεγάλου αὐτοῦ θέματος θέτει τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας ἐνώπιόν των εὐθυνῶν του, γιὰτὶ ἀκριβῶς μὲς' ἀπ' αὐτὸ τὸ πλήρωμα θὰ πληρωθοῦν τὰ ὑπάρχοντα κενὰ σὲ ἱερεῖς, μὲς' ἀπ' αὐτὸ θὰ προσέλθουν γιὰ νὰ προσέλθουν μὲ φόβο Θεοῦ, πίστη καὶ ἀγάπη νέοι ἢ καὶ μεγαλύτεροι τὴν ἡλικία, «ἄξιοι» νὰ διακονήσουν τὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν κόσμον στὸ ὄνομα πάντοτε τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

¹⁸ Περιοδικὸ Ἐφημέριος, τ. 4, Μάρτιος 1987, σελ. 72-74.

2. Προσφορά και ζήτηση

Ευτυχῶς ἢ δυστυχῶς ἡ ἀνεύρεση τῶν ὑποψηφίων δὲν γίνεται μέσα ἀπὸ «μικρὲς ἀγγελίες» ἢ «ἀναζητήσεις». Ἡ προσέλευση ἄλλωστε στὶς τάξεις τοῦ ἱεροῦ κλήρου δὲν γίνεται σύμφωνα μὲ τὸ νόμο τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζήτησης. Ἐνῶ ἡ ζήτηση εἶναι μεγάλη, ἡ προσφορά εἶναι σχετικὰ μικρή. Ἡ κλήση ἀπευθύνεται σὲ ὅλους, στοὺς πολλοὺς, τελικὰ ὅμως, αὐτοὶ ποὺ ἀποφασίζουν καὶ τολμοῦν εἶναι οἱ ὀλίγοι (πρβλ. Ματθαίου κβ'14).

Ὁ θερισμὸς κατὰ παράξενο τρόπο εἶναι πάντοτε πολὺς, πάντα πλούσιος, τὰ ἐργατικὰ ὅμως χέρια εἶναι λίγα. Ἔτσι ἡ συγκομιδὴ κινδυνεύει νὰ μὴ μαζευτεῖ, ἡ ἐσοδεῖα νὰ μὴ φθάσει ποτὲ στὸν προορισμὸ τῆς. Κι οἱ ἄνθρωποι, γιατί γι' αὐτοὺς κυρίως πρόκειται, ὠριμοὶ καρποὶ, «λευκοὶ πρὸς θερισμόν», νὰ μὴ μπορέσουν νὰ συναχτοῦν καὶ νὰ γίνουν ἓνα, ὅπως τὸ σιτάρι τὸ διασκορπισμένο πάνω στὰ βουνὰ-γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὴν «Διδαχὴ τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων» ΒΕΠΕΣ 2, σ. 218-, ποὺ θερίζεται, ἀλέθεται, ζυμώνεται, ψήνεται καὶ γίνεται Ἄρτος Εὐχαριστίας.

Κανένας, βέβαια, δὲν μπορεῖ νὰ προδικάσει τὴν «τύχη» τὸ τέλος τοῦ συναγμένου σταριοῦ. Μπορεῖ ἀπλῶς νὰ μαζευτεῖ καὶ ν' ἀποθηκευτεῖ. Μπορεῖ ἀκόμα γιὰ νὰ κρατηθεῖ ἢ τιμὴ του νὰ μεταφερθεῖ στὶς χωματερὲς τῆς σήψεως καὶ τῆς ἀποσυνθέσεως ἢ καὶ νὰ καεῖ. Ἡ τύχη τοῦ μπορεῖ νὰ ποικίλει καὶ νὰ εἶναι ἀνάλογη μ' ἐκείνη τοῦ

σπόρου πού ἔπεσε σὲ διαφορετικὰ ἐδάφη σύμφωνα μὲ τὴν παραβολὴ τοῦ σπορέως (βλ. Λουκᾶ ἡ', 5-15). Ἐκεῖνο πού πρέπει νὰ κάνουμε αὐτὴ τὴν ὥρα, εἶναι «νὰ παρακαλέσουμε τὸν Κύριό του θερισμοῦ γιὰ νὰ στείλει ἐργάτες στὸ θερισμὸ του» (Ματθαίου θ' 38).

3. Μιὰ ἄλλη ὀπτική γωνία

Τὸ ζήτημα τῆς προσελεύσεως νέων ἀνθρώπων στὸν κλῆρο μᾶς ἔχει ἀπασχολήσει καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τὶς στήλες τοῦ «Ἐφημερίου» (1983, σ. 102-104 1985, σ. 72-73 1986, σ. 104-106). Δὲν παύει ὅμως νὰ εἶναι συνεχῶς ἐπίκαιρο καὶ κρίσιμο θέμα. Ἀπλῶς ὑπενθυμίζουμε τώρα μὲ τὸν τρόπο μας τὴν ζωτικότητα τοῦ καὶ τὴν πολλαπλότητα τῶν διαστάσεων ἀπὸ τὶς ὁποῖες ὀρίζεται.

Ἡ ζωὴ ἑνὸς ἱερέως εἶναι ποιητικὴ στὴν πιὸ δημιουργικὴ τῆς ἔκφραση. Εἶναι ὅμως καὶ φορὲς πού διατυπώνεται καὶ «ποιητικὰ» σὲ στίχους, στοὺς ὁποίους οἱ ἴδιοι οἱ κληρικοὶ θέλησαν νὰ τὴν ἐξωτερικεύσουν καὶ νὰ τὴν ἀποτυπώσουν.

Στὸν φετινὸ ἑορτασμὸ θελήσαμε νὰ ἐξάρουμε αὐτὴ τὴν «ποιητικὴ» πτυχή μιᾶς ἱερατικῆς ζωῆς μὲ τὴν βοήθεια ἑνὸς κληρικοῦ πού ὑπῆρξε φοιτητὴς μας, τοῦ π. Κωνσταντίνου Καλλιανοῦ πού ὑπηρετεῖ στὴ Σκόπελο καὶ ὁ ὁποῖος κατέγραψε μιὰ προσωπικὴ ἀναζήτηση στὸ θέμα, τὴν ὁποία ἐπιγράφει: Οἱ κληρικοὶ κι ἡ ποίηση.

Τὸ μικρὸ μας ἀφιέρωμα συμπληρώνει ἓνα πεζὸ ἀφιέρωμα τῆς θεολόγου-καθηγήτριας Σταυρούλας Κάτσου-Καντάνη, ποὺ μένει καὶ ἐργάζεται τώρα στὸ Ἀγρίνιο. Ἀπὸ διήγηση ποὺ ἄκουσε σὲ ἄλλη περιοχὴ ποὺ ὑπηρετοῦσε παλιότερα, ἐμπνεύσθηκε τὸ κείμενο ποὺ ἐπιγράφει: Παιδικὴ ἀνάμνηση. Θελήσαμε νὰ κοσμήσουμε τὸ μικρὸ αὐτὸ διήγημα μὲ ἓνα σκίτσο τῆς Ἄλτα Ἄννας Πάρκινς, ἀπὸ τὸ βιβλίο της, *Εἰκόνες τῆς Μάνης*, Ἔκδ. Γ. Κ. Ἐλευθερουδάκης, Ἀθήνα 1979, σ. 45.

Παιδικὴ ἀνάμνηση

Ἔχουν περάσει χρόνια ἀπὸ τότε κι ὅμως δὲ λέει νὰ σβῆσει ἀκόμη μιὰ παιδικὴ ἀνάμνηση. Σχολιαροῦδια, κάθε μεσημέρι, σὰν σήμαινε ἡ καμπάνα γιὰ τὸ σχόλασμα, τραβούσαμε ἀσυλλόγιστα τα σακκούλια ποὺ ἡ μάνα μᾶς εἶχε ραμμένα γιὰ τὸ σχολειὸ καὶ παίρναμε τρέχοντας τὸν κατήφορο γιὰ τὰ σπίτια.

Χαρὲς καὶ γέλια, πειράγματα καὶ παιγνίδια, γέμιζαν τὰ σοκάκια φωνές. Σὰν φτάναμε στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ τραβούσαμε εὐθύς στὸ πρῶτο σοκάκι ἀριστερὰ μὲ στόχο ἓνα μικρὸ πυργάκι. Ἐκεῖ καθημερινὰ μας περίμενε ἡ καλωσύνη τοῦ ἀπλοϊκοῦ παπα-Θανάση. Ἀνεβασμένος στὸ πάνω πάτωμα, ἀπὸ ἕνα μικρὸ παραθυράκι, δίχως νὰ μιλά, πετοῦσε ὅ,τι καλούδια εἶχε οἰκονομήσει.

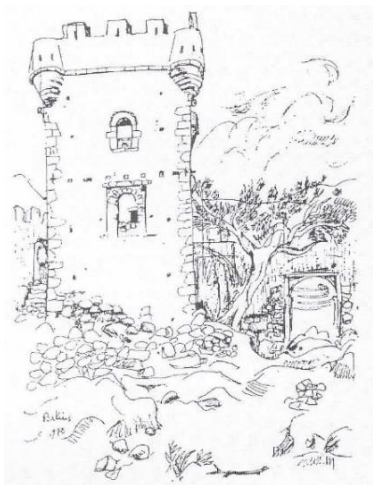
Γέμιζεν ἡ κατηφόρα καρύδια, μύγδαλα καὶ
καραμέλες. Ἐκεῖ νὰ ἰδεῖτε γέλια καὶ χαρές, πηδήματα,
κυνηγητό... Τὰ πεινασμένα στομάχια μας καὶ ἡ παιδική μας
λαιμαργία εὔρισκαν παρηγοριά, ἐνῶ οἱ φωνές μας
ἀντιβούιζαν στὸν ἀέρα. Κάθε μεσημέρι καὶ κάθε μεσημέρι
τὸ ἴδιο σκηνικό. Ἐνας τρελὸς χορὸς, σωστὸ πανηγύρι, κάτω
ἀπ' τὸ φτωχικὸ πυργάκι τοῦ πάπα-Θανάση. Νὰ βρέχει ὁ
οὐρανὸς καλούδια καὶ λογιῶν-λογιῶνε λιχουδιές.

Τ' ἀπογεύματα τὸ τρελὸ πανηγύρι μᾶς συνεχιζόταν
ἔξω ἀπ' τὴν ἐκκλησιά. Κρυφτό, κυνηγητό, ἀρμπάριζα. Κι ὁ
πάπα-Θανάσης πλάι μας νὰ χαμογελᾷ, νὰ συμμετέχει στὸ
παιγνίδι. Κι ἔτσι, φίλο, ὅπως τὸν βλέπαμε πλάι μας, τὸν
πλησιάζαμε. Τοῦ ζητούσαμε νὰ λύνει τὶς παιδιάστικες
διαφορές μας, τὸν ἐμπιστευόμασταν, τοῦ ἀνοίγαμε τὶς
καρδιές μας. Κι ἡ παιδική μας γλώσσα τὸ βρῖσκε βολετὸ νὰ
τὸν μιλάει «πατέρα». Κι ἐκεῖνος, σὰν σήμαινε ἔσπερινό, μᾶς
ἔπαιρνε ἕνα-ἕνα, μᾶς ἔβαζε στὸ ἀναλόγιο καὶ μᾶς μάθαινε
ἀπ' τὰ ἱερὰ βιβλία, χορταίνοντας τὴν πείνα τῆς ψυχῆς μας
μὲ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου.

Μόνον στὰ παραμύθια κι ἐκεῖ πού δίνει τὴ Χάρη Του ὁ
Θεὸς βασιλεύει τόση ἀγάπη. Κι ὁ πάπα-Θανάσης εἶχε τὴ
Χάρη τοῦ Κυρίου. Ἔτσι εἶχεν ἀποκτήσει μίαν πρόσβαση στὶς
καρδιές μας. Μπορεῖ γονιοὺς νὰ μὴν ἀκούγαμε μὰ ὅ,τι
ἔλεγεν ὁ πάπα-Θανάσης ἦταν γιὰ μᾶς σωστό.

Χρόνια πέρασαν κι οἱ δρόμοι μ' ἔφεραν σὲ μεγάλη
πολιτεία. Καθημερινά, ἔξω ἀπ' τὸ γραφεῖο μου περνοῦν τὰ

μεσημέρια τὰ «πεινασμένα» σχολαρούδια...Στις τσέπες τους κουδουνίζουν τὰ κέρματα, σταματοῦν καὶ ἀγοράζουν ὄχι ἐπιθυμήσουν. Κοιτάζω τὰ μάτια τους, μελετῶ τις κινήσεις τους κι ὁμως κάτι τοὺς λείπει. Δὲν ἔχουν τὴ δική μας ζωντάνια καὶ δροσιά. Τὰ χέρια τοὺς γεμάτα μὰ οἱ καρδιές τοὺς ἄδειες χωρὶς ὄδηγό, δίχως νόημα. Ψηλὰ κτίρια, πὺν πνίγουν καὶ τὸν ἥλιο, κρύβουν τοὺς θόλους τῆς γειτονικῆς ἐκκλησιᾶς καὶ ὁ ἱερέας μάταια νὰ καρτερεῖ τ' ἀπογεύματα καὶ τὰ πρωῖνὰ τῶν Κυριακῶν νὰ τὸν βοηθήσουν.

«Σὰν φτάναμε στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ τραβούσαμε εὐθὺς στὸ πρῶτο σοκάκι ἀριστερὰ μὲ στόχο ἓνα μικρὸ πυργάκι». (Σκίτσο Ἄλτα Άννα Πάρκινς)

Κάθε μεσημέρι, σὰν περνοῦν τὰ σχολαρούδια, κοιτῶ τὸν οὐρανὸ καὶ καρτερῶ νὰ βρέξει μύγδαλα καὶ καρύδια, ὅπως τότε στὰ σοκάκια τοῦ χωριοῦ. Βλέπω στὰ μάτια τῶν παιδιῶν ζωγραφισμένη μιὰ ἐπαιτεία, τὴν ἐπαιτεία τῆς

ἀγάπης...Μπορεῖ οἱ μεγάλοι νὰ τὰ ἐγκλωβίζουν μὰ δὲν
μπορεῖ, Κύριε, Σὺ νὰ τὰ λησμονήσεις...

Σταυρούλα Κάτσου-Καντάνη

Οἱ κληρικοὶ καὶ ἡ ποίηση

Ἡ Ποίηση, ὡς τμῆμα τῆς λογοτεχνικῆς παραγωγῆς, στὸ χῶρο τῆς ὄντως Ποιήσεως, τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ξένη σὲ μᾶς τοὺς κληρικούς. Γιατί ἀπ' τὸ πρωὶ ἴσα μὲ τὸ βράδυ ἀναπνέουμε στὸ ναὸ μαζὶ μὲ τὸ θυμίαμα καὶ τὸ καμμένο μελισσοκέρι, στίχους ἀτέλειωτους, ἀνεπανάληπτους, πραγματικὰ ἀριστουργήματα λόγου. Καὶ προσεγγίζουμε καθημερινὰ τὸ Ἱερὸ Ψαλτήριο καὶ κάποια ἄλλα ἱερά πού ἔχουν μιὰ τέτοια μουσικότητα καὶ ποιητικὴ ὁμορφιὰ (λ.χ. Ἄσμα Ἀσμάτων) ὥστε νὰ καταλαβαίνεις τὸ Μυστήριο τῆς Ἐνανθρωπήσεως: ὅπου, δηλαδή ὁ θεὸς γίνεται ἄνθρωπος· ὁ ἄνθρωπος θεοποιεῖται· ὁ οὐρανὸς ἔρχεται ἔνδον τοῦ πεπερασμένου πηλίνου σκεύους τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ γεμίζει μὲ γλυκασμὸ καὶ χαρά...καὶ τόσα ἀκόμη.

Καθημερινὰ ὁ κληρικὸς ψαύει τὴν ποίηση, κι ἡ ποίηση ἀνταμώνει τὴν ψυχὴ του. Γιατί δὲν εἶναι μόνο τα ἀναγνώσματα ἢ τὰ μέλη τὰ ὑμολογικὰ · εἶναι καὶ τὸ περιβάλλον πὸν ὑποβάλλει τὴν ψυχὴ, τῆς δίνει τρυφερότητα κι' εὐαίσθησία, κατάνυξη καὶ ἀντοχή. Ποιὸ

περιβάλλον; Μὰ ὄχι τὸ ὅποιοδήποτε. Εἶναι ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ συναπάντημα μὲ τὴν Ποίηση, αὐτὸ τὸ περιβάλλον, γιὰ τὸ ὁποῖο μιλάμε. Λ.χ. κάποια ἀπόβραδη ὥρα στὸ ναό, χωρίς πολλὰ φῶτα, μὲ ἡσυχία καὶ κατάνυξη· ὅπου στίς γωνιὲς ἀναφύονται οἱ ἀρχαῖοι ἴσκιοι, ὅπου ἡ λεπτὴ σιλουέτα τοῦ Κυρίου καθὼς φωτίζεται ἀπ' τὸ λαδοκάντηλο, στὸ τέμπλο, θαρρεῖς καὶ σοῦ μιλάει ὄχι μὲ τὴ συνηθισμένη φωνή, ἀλλὰ μὲ τὴ φωνὴ τῆς κοινωνίας καὶ τῆς προσευχῆς· αὐτὴ ἡ ὥρα ποὺ νοτίζεται ἀπὸ δυὸ δάκρυα καὶ βαπτίζεται στὴ χαρμολύπη, δὲν εἶναι μιὰ ὥρα, μιὰ στιγμὴ, ποίησης;

Κι ἀκόμη, κάποια πρωῖνὰ Μεγ. Σαρακοστῆς μὲ τὸ «κατευθυνθήτω», ἡ Μεγ. Παρασκευή, ἡ Ἀνάσταση, τὰ Χριστοῦγεννα, ἡ Κοίμηση, ὅλα τοῦτα δὲν εἶναι ὅμοια μὲ ἕνα κομποσκοῖνι, ποὺ καθὼς τὸ ξεκουκίζεις, βλέπεις τὸν ἑαυτὸ σου βυθισμένο στὸ πέλαγος τῆς εὐλάβειας καὶ τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ; Κι ὅλ' αὐτὰ δὲν εἶναι μπερδεμένα μέσα μας μὲ κάποιους ποιητικούς ψιθυρισμούς, μὲ κάποια καρδιακὰ λόγια προσευχῆς, ποὺ ἀκολουθοῦν τὸ μέτρημα τοῦ χρόνου τῆς ζωῆς μας, πάνω σε παπαροῦνες καὶ μαργαρίτες τοῦ Μεγαλοβδόμαδου, βασιλικά καὶ γαρύφαλα τῆς Κοίμησης, νοτισμένα, φρέσκα ἀγριόκλαδα τοῦ βουνοῦ, τῶν Χριστουγέννων;

Ἐπάρχουν κάποιοι κληρικοὶ ποὺ φανέρωσαν-ἐξέδωσαν τὸν ποιητικὸν τους λόγο. Ἐλάχιστοι, ὅμως, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἀντιπροσωπευτικοί, καθὼς μέσ' ἀπ' τοὺς στίχους τους διαφαίνεται ὁ δείκτης εὐαισθησίας τους· ἕνα κομμάτι

του είναι τους· καθώς φωτίζεται ένας θάλαμος τῆς ψυχῆς τους, ὅπου ταξινομημένα ὑπάρχουν γεγονότα καὶ βιώματα ἀρχαίων ἡμερῶν ἢ κι ἀκόμη κάποιες στιγμὲς φρεσκολουσμένες με ἰδρώτα ὀδύνης καὶ ἀγωνίας, καθώς καὶ μύριοι προβληματισμοί.

Πλησιάζουμε κάτι ἀπὸ τὸν κόσμο τῶν ποιητῶν κληρικῶν με τῆ βοήθεια ἑνὸς ἀξιομνημόνευτου δοκιμίου γραμμένου ἀπὸ τὸν Παντελῆ Πάσχο στὸ βιβλίο τοῦ «Θυσία Αἰνέσεως» (Ἀθήνα 1978) με τίτλο «Σύγχρονοι Ἐπίσκοποι ποιηταί» (σ. 172-206).

Ἀπ' τὸ γραπτὸ λόγο αὐτὸ τοῦ Παντελῆ Πάσχου σταχυολογοῦμε τὰ παρακάτω ποιήματα, γιὰ ὠφέλεια καὶ προβληματισμό.

I.

«Λειτουργὰ καὶ δέου μεσ' στ' ἅγιο Βῆμα
καὶ φέρν' ἐδῶ στὴ γῆ τῆ Θεία Χάρη·
γιὰ τὸ σκαφτιά καὶ τὸν οἰκοδόμο
καὶ γιὰ ὅσους στὸ ναὸ τοῦ ἰδρώτα καὶ τοῦ μόχθου
συλλειτουργοῦνε...»

(Μητροπολίτης Κοζάνης Διονύσιος)

II.

«Μαζεύω ὅλες τὶς λύπες τῶν ἀνθρώπων
καὶ κάνω ἓνα μοιρολόι

καὶ τὸ λέω, Κύριε, μὲ τὸ δικό σου στόμα
καὶ γίνεται χαρούμενος σκοπός...»
(Μητροπολίτης Κισιάμου καὶ Σελίνου Εἰρηναῖος)

III.

«Μπήκαμε σὲ χορὸ Τερωσύνης
ζωσμένοι τὴ Χάρη
καὶ φορεμένοι τὴν κληρονομιά
ἀγκαλιασμένοι
μὲ τὴ φιλία τῆς Ἀκοίμητης.

Καὶ ἀπὸ τὰ σπλάχνα
τοῦ ἀναίμακτου βωμοῦ
κι ἀπ' τὶς λακοῦβες τῶν Λειψάνων του
μᾶς πέφτει πνεῦμα
στὰ μάτια καὶ στὸ νοῦ
καὶ δίνουμε φιλι
πιστότητας
στὶς τέσσερις γωνιές
τῆς ἁγίας Τράπεζας
πιασμένοι τὰ μπράτσα
ἀπὸ ἀδελφούς
καὶ σέρνοντας χορὸ χαριτωμένοι
(Μητροπολίτης Πέργης Εὐάγγελος)

IV.

Κύριε Σαβαώθ
πῶς ὑπόφερες τόσες φορές
τὴν ἀχαριστία μου!
Σὲ φωνάζω ἀόρατο
καὶ σὲ κουβαλῶ στὸ κάθε κύτταρό μου.
Σὲ γεύομαι στὸ ψωμί, στὸ νερὸ καὶ στὴ σκέψη
καὶ στὸν ἀέρα ποὺ ἀνεβοκατεβάζει τὰ στήθια μου,
καὶ ὁμῶς τόλμησα νὰ σοῦ καταλογίσω ἀπουσία,
πολλές φορές τὴ στιγμή
τῆς ἀμεσώτερης παρουσίας σου...
(Ἀρχιεπίσκοπος Αὐστραλίας Στυλιανὸς)

V.

Ἄν ψάξουμε τὴν κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς λέξεις τῶν
παραπάνω ποιημάτων, ποὺ σὰν ψηφίδες ἀποτυπώνουν τὸ
μωσαϊκὸ του καθενοῦς ἀπ' αὐτά, θὰ δοῦμε ὅτι εἶναι τὰ
σημάδια ἐνὸς δρόμου ποὺ ὀδηγοῦν στὸν ἔσω κόσμον τοῦ
ποιητῆ. Καὶ θὰ καταλάβουμε, ὅτι ἡ διάθεση γιὰ
ἐξομολόγηση, γιὰ φανέρωση τῶν βιωμάτων τοῦ ποιητῆ,
ξεκινᾷ πάντα ἀπ' τὴν αὐτογνωσία καὶ τὴν πίστη: ἀρετὲς
ποὺ κατέχουν πάντα ὅσοι ζοῦν τὸν Ποιητὴ τοῦ παντός, τὸν
Κύριο τῆς Δόξης.

Πρεσβύτερος Κωνσταντῖνος Καλλιανὸς

Προετοιμασία για τήν ιερωσύνη¹⁹

1. Ποικίλη

Γνωρίζουμε όλοι ότι πολλά είναι τὰ ἐμπόδια, πολλές οί ἀντιρρήσεις καί πολλές οί ἀναστολές πού τίθενται σέ νεώτερους καί μεγαλύτερους προκειμένου ν' ἀκολουθήσουν τὸ λειτούργημα τῆς ιερωσύνης. Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος ν' ἀναλύσουμε ἐπακριβῶς τὰ αἴτια τῆς μὴ προσελεύσεως τῶν νέων στὴν ιερωσύνη. Οὔτε πάλι εἶναι ἀπόλυτα ὀρθὴ ἡ ἀποψη ὅτι οἱ νέοι δὲν θέλουν νὰ γίνουν ἱερεῖς. Καθημερινὰ ἀκοῦμε, διαβάζουμε, πληροφοροῦμεθα γιὰ νέες χειροτονίες, γιὰ νέους μὲ ζῆλο καὶ προθυμία νὰ ὑπηρετήσουν στὸ θυσιαστήριο καὶ νὰ διακονήσουν τὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ στὶς ποικίλες καταστάσεις καὶ πραγματικότητες τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου, ὅπως τουλάχιστον διαφαίνονται αὐτὲς οἱ προθέσεις τους στὶς ὁμιλίες καὶ προσλαλιές τὴν ἡμέρα τῆς χειροτονίας τους.

Στὶς ποικίλες προκλήσεις καὶ προσκλήσεις πού ἀντιμετωπίζει, πρέπει ὁ σημερινὸς κληρικὸς νὰ εἶναι καὶ ὁ ἴδιος «ποικίλος» ὅπως τὸν χαρακτηρίζει ὁ ἱ.

¹⁹ Περιοδικό Ἐφημέριος, τ. 5, Μάρτιος 1992, σελ. 88-90.

Χρυσόστομος (P.G. 48, 681). Ποικίλη ἀκόμη ὀφείλει νὰ εἶναι καὶ ἡ προετοιμασία ἑνὸς ὑποψηφίου κληρικοῦ. Κατὰ καιροὺς ἀπὸ τῆ στήλη αὐτὴ ἔχουμε θίξει πράγματι πτυχές αὐτῆς τῆς προετοιμασίας, ἰδιαίτερα μάλιστα μὲ ἀφορμὴ τὴν Ἑβδομάδα Ἱερατικῶν Κλήσεων, πὺν ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια ἔχει καθιερωθεῖ νὰ ὀργανώνεται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μας τὴν Γ' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν, τῆς Σταυροπροσκυνησεως, καὶ τὴν ἑβδομάδα πὺν ἀκολουθεῖ (ἐφέτος 29 Μαρτίου ἕως 4 Ἀπριλίου 1992).

2. Σωματικὴ προσέγγιση

Ὅλοι μας γνωρίζουμε ὅτι ὁ χριστιανὸς ὀφείλει νὰ προσφέρει τὸν ἑαυτὸ του θυσία ζωντανὴ καὶ ἅγια, εὐάρεστη στὸ Θεὸ· αὐτὸ συνιστᾷ τὴ λογικὴ μας λατρεία (Ρωμαίους ιβ' 1). Πολλῶ μᾶλλον τοῦτο συνιστᾷ ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ τὸν ἱερέα, ἢ ἔλλειψη τῆς ὁποίας -τῆς προσφορᾶς δηλαδὴ τοῦ ἑαυτοῦ του ὡς ζωντανῆς θυσίας- τοῦ στερεῖ τὸ θάρρος νὰ προσφέρει τὴν ἄλλη θυσία στὸ ἱερὸ θυσιαστήριον γινόμενος ἱερεὺς. «Πῶς ἔμελλον θαρρῆσαι προσφέρειν ...» διερωτᾶται ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος στὸν Ἀπολογητικὸ του Λόγος «ἐνεκεν τῆς εἰς τὸν Πόντον φυγῆς του» του, ὅταν διαπιστώνει τὴ βασικὴ αὐτὴ ἔλλειψη; Καὶ ἡ παράκληση τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πρὸς τοὺς Ρωμαίους νὰ παραστήσουν τὰ «σώματα (ἑαυτοὺς) τους θυσίαν ζῶσαν» τὸν ὀδηγεῖ σὲ μία ἀνα-παράσταση γιὰ τὸ πῶς τὰ ἐπὶ

μέρους σωματικά μέλη τοῦ ἁγίου Γρηγορίου καὶ τοῦ μέλλοντος νὰ ἱερωθεῖ εἶναι δυνατὸν νὰ συνεισφέρουν στὴν πολύτιμη αὐτὴ προετοιμασία. Στὸ σῶμα τοῦ ὑποψηφίου συντελοῦνται ἐκεῖνες οἱ «ἐγγραφές» ποὺ θὰ τὸν καταστήσουν στὴ συνέχεια ἱκανὸ γιὰ τὴν ἱερατικὴ του διακονία.

Ἡ μετέπειτα ἄσκηση τῶν αἰσθητηρίων του γιὰ ν' ἀντιλαμβάνεται ἀπὸ ποικίλες πηγές προερχόμενα ἐρεθίσματα προϋποθέτει τὴν ἐξάσκησή τους ἀπὸ πρὶν σὲ μιὰ αἰσθητηριακὴ (διὰ τῶν αἰσθήσεων) προσέγγιση τῆς θείας, ἀνθρώπινης καὶ κοσμικῆς πραγματικότητος²⁰.

Ὅχι μόνο ἡ ἀπλὴ πεντάδα τῶν αἰσθήσεων (τὰ μάτια, τ' αὐτιά, τὸ στόμα, τὰ χεῖλη, ἡ γλῶσσα) ἀλλὰ καὶ τὰ χέρια, τὰ πόδια, ἡ καρδιά καὶ κάθε μέλος τοῦ σώματός του πρέπει νὰ γίνῃ ὄπλον δικαιοσύνης καὶ νὰ δεθεῖ μὲ τὴ θεία αἴσθηση. Μόνο μιὰ τέτοια προσαρμογὴ -καὶ ποιὸς μπορεῖ νὰ εἶναι βέβαιος ὅτι τὴν ἔχει κάμει;- ὑπάρχει περίπτωση κάποιος νὰ τολμήσῃ τὸ μεγάλο βῆμα ἔστω καὶ αὐτὸ μετέωρο ! Ὁ ἰ. πατήρ τὸ λέει ξεκάθαρα, ὅτι ἐπ' αὐτοῦ δὲν μπορεῖ οὔτε νὰ κρίνει οὔτε καὶ νὰ συμβουλεύει («οὐκ ἔμοιγε κριτῆ καὶ συμβούλῳ») (παράγραφος 99).

²⁰ Βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου, *Μνήμη καὶ λήθη στὴ Θεία Λειτουργία*, Ἀθήνα, Ἔκδ. «Λύχνος», 1989, σ. 21-22, 24-26 καὶ τοῦ ἰδίου, *Στιγμιότυπα καὶ περιπλανήσεις σὲ δρόμους ποιμαντικῆς διακονίας*, Ἀθήνα 1985, σ. 23-24.

3. Βασικά ἐρωτήματα

Εἶναι συγκλονιστικὸς ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο τίθενται τὰ ἐρωτήματα στὸν Λόγο τοῦ ἱ. Πατρὸς. «Πῶς»; διερωτᾶται «θαρρῆσαι προσφέρειν» ἢ ἱερέως σχῆμα καὶ ὄνομα ὑποδύεσθαι» «πρὶν»...; Ἀκολουθοῦν ἕξι πρὶν (παράγραφος 95) καὶ ἔπονται ἄλλα ἑπτὰ ἐρωτήματα εἰσαγόμενα μὲ τὴν ἔκφραση «τίς, μήπω...»(ποιός, ἐνῶ δὲν ἔχει...) στὶς παραγράφους 96 ἕως 99, τὰ ὁποῖα θέτουν ὄρους καὶ προϋποθέσεις γιὰ «νὰ δεχθεῖ κάποιος μὲ προθυμία καὶ χαρὰ νὰ τεθεῖ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ». Αὐτὲς ὅμως οἱ προϋποθέσεις ἐμβάλλουν μᾶλλον «σὲ μεγάλο φόβο ἐκεῖνον ποὺ μπορεῖ νὰ ἀντιληφθεῖ καὶ πόσον μέγα εἶναι τὸ κατόρθωμα, καὶ πόσον φοβερὰ ἢ καταστροφὴ εἰς τὴν ὁποῖα ὀδηγεῖ ἐνδεχόμενη ἀποτυχία»

Ἡ ἀγάπη ὅμως, καὶ στὴν προκειμένη περίπτωση, διώχνει τὸν φόβο (Α' Ἰωάννου δ'18), καθὼς μᾶς διαβεβαιώνει ὁ ἅγιος Γρηγόριος γιὰ τὴν αἰτία τῆς ἐπιστροφῆς του ἀπὸ τὴν φυγὴ του στὸν Πόντο (τέλος παραγράφου 102).

Τὸ ποίημα «Μετὰ τὴ Λειτουργία», τῆς θεολόγου Σταυρούλας Κάτσου-Καντάνη, φανερῶνει τὴν ὑπέρβαση ὅλων αὐτῶν τῶν ἀναστολῶν καὶ ἀντιρρήσεων καὶ τὴ δημιουργικὴ πλέον ἐγκοίτωση τῶν δυνάμεων τοῦ ἱερέα ὑπὸ τὴν ζεῖδωρον πνοὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὸ ποίημα

εικονογραφει ή θαυμάσια φωτογραφία του Γιάννη Βουρλίτη από τὸ Γύθειο.

Ἀπὸ τὸν τόσο ρεαλιστικὸ ὡς πρὸς τὶς δυσχέρειες τῆς Ἱερωσύνης Λόγο τοῦ ἁγίου Πατρός, πὸν κάθε ὑποψήφιος ἢ ἐν ἐνεργείᾳ κληρικὸς θὰ ἔπρεπε νὰ μελετᾷ, παραθέτουμε στὴ συνέχεια τὶς παραγράφους 95 καὶ 96 ὡς δεῖγμα μιᾶς «αἰσθητικῆς ἢ αἰσθητηριακῆς», «σωματικῆς» προπαρασκευῆς τοῦ ἱερέως. Τὸ κείμενο τὸ δίνουμε σὲ μετάφραση μὲ ὑποσημειώσεις καὶ σχόλια τοῦ Νικολάου Ἑμμ. Αποστολάκη²¹.

Μετά τη Λειτουργία

*Μετά τὴ λειτουργία
πλάι στὴ θάλασσα
τὸ κύμα τραγουδάει
τὴ νέα μέρα
ἀμέτρητα βότσαλα*

²¹ Ἀπὸ τὴν ἔκδοση τοῦ κειμένου στὴ σειρὰ «Ἕλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας» ἄρ. 18 τῶν Πατερικῶν Ἐκδόσεων «Γρηγόριος ὁ Παλαμάς», Θεσσαλονίκη 1975, σ. 189-193. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, *Ἀπαντα τὰ ἔργα 1 Λόγοι* (προσωπικαὶ σχέσεις καὶ ἐκκλ. Διακονία). Βίος, συγγράμματα, θεολογικαὶ ἀντιλήψεις ὑπὸ Π. Κ. Χρήστου· Εἰσαγωγή, κείμενον, μετάφρασις, σχόλια ὑπὸ Ν. Ἑμμ. Αποστολάκη. Τοῦ κειμένου αὐτοῦ ἔλαβα γιὰ πρώτη φορὰ γνώση ἀπὸ παράθεση τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κυροῦ Χρυσόστομου Παπαδόπουλου, στὸ βιβλίον του *Περὶ Ἱερωσύνης*, Ἐν Ἀθήναις 1912, σ. 62-63. Ὁλόκληρος ὁ λόγος βρίσκεται καὶ στὴν PG 35, 408-513.

φιλοξενοῦν,
ρουφοῦν ἀχόρταγα
τὸν ἥλιο
κι ἐσὺ
«ἐπὶ πόλου ὄνου καθήμενος»
μὲ τὸ τροπάρι -ἀντίδωρο-
στὸ στόμα,
ἀφημένος στὰ βήματα
τοῦ μικροῦ παιδιοῦ
νὰ συνεχίζεις τὴ δοξολογία
στὸν δείξαντά σοι τὸ Φῶς.

Πέτρινη ἐκκλησούλα
Γεμάτη λογισμούς, προσευχές,
μοσχολίβανο,
κάθε της πετραδάκι
καὶ καημός,
ίκεσία,
ν' ἀνταμώνει μὲ τοὺς ψιθυρισμοὺς
τῆς θάλασσας
στὸν ἀχειροποίητο τροῦλλο.

Εὐλογημένη ἡ βασιλεία
τοῦ Πατρὸς
καλημερίζεις τὰ οὐράνια
μὲ τὴ χωμάτινη φωνή σου

καὶ τοῦ Υἱοῦ
κρατεῖς τὸ πῦρ
στὰ πῆλινα χέρια σου
καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος
Ζεΐδωρος πνοή
χαριτώνει τὸ εἶναι Σου.
Ἀμήν.

Σταυρούλα Κάτσου-Καντάνη

Πῶς ἱερέως σχῆμα καὶ ὄνομα ὑποδύεσθαι, πρὶν...

95. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐγὼ τὰ ἐγνώριζα αὐτά...πῶς θὰ ἠμποροῦσα νὰ πάρω τὸ θάρρος ...ἢ πῶς θὰ ἠμποροῦσα νὰ ἐνδυθῶ τὸ σχῆμα καὶ νὰ λάβω τὸ ὄνομα τοῦ ἱερέως, προτοῦ κάμω ἱκανὰ πρὸς τοῦτο τὰ **χέρια** μου μὲ ἔργα ἀγαθά;

Προτοῦ νὰ συνηθίσω τὰ μάτια μου νὰ βλέπουν καθαρά τὴν δημιουργίαν καὶ νὰ θαυμάζῃ μόνον τὸν κτίστην καὶ νὰ μὴ ζημιώωνη τὸν Δημιουργόν²²;

Προτοῦ νὰ ἀνοίξουν ἀρκετὰ τὰ **αὐτιά** μου ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου²³ καὶ πρὶν ἀποκτήσω αὐτί, τὸ ὁποῖον νὰ μὴν εἶναι βαρήκοον²⁴, καὶ χρυσὸ σκουλαρίκι δεμένον μὲ πολύτιμον λίθον, λόγον δηλαδὴ σοφοῦ εἰς αὐτὶ πρόθυμον νὰ τὸν ἀκούσῃ²⁵;

Προτοῦ νὰ ἀνοίξω τὸ στόμα, τὰ χεῖλη καὶ τὴν γλῶσσαν μου· τὸ μὲν **στόμα** διὰ νὰ ἐλκύσω πνεῦμα²⁶, ἢ διὰ νὰ τὸ διαπλατύνω διὰ νὰ τὸ γεμίσω²⁷ μὲ τὸ πνεῦμα τῶν μυστηρίων καὶ τῶν δογμάτων τὰ ὁποῖα λαλοῦνται, τὰ δὲ **χεῖλη** διὰ νὰ τὰ δέσω μὲ τὴν θείαν αἴσθησιν, διὰ νὰ τὸ εἶπω μὲ τοὺς λόγους τῆς Σοφίας²⁸, ἢ διὰ νὰ τὰ λύσω κατὰ τὸν κατάλληλον χρόνον, θὰ προσέθετα ἐγὼ καί, τέλος τὴν **γλῶσσαν** διὰ νὰ γεμίσῃ ἀπὸ ἀγαλλίασιν²⁹ καὶ νὰ γίνῃ ὄργανον θείας μελωδίας, τὸ ὁποῖον παίζει διὰ νὰ δοξάσῃ,

²² Ὅταν ἐκ τῆς θέας τῆς δημιουργίας δέν ὀδηγοῦμεθα εἰς θαυμασμόν τοῦ Κτίστου, τότε ὑποτιμοῦμεν αὐτόν καὶ ἐπωμένως τὸν ζημιώνομεν.

²³ Ἡσαΐου ν' 5.

²⁴ Πρὸβλ. Ἡσαΐου στ', 10.

²⁵ Βλ. Παροιμιῶν κέ' 12.

²⁶ Ψαλμὸς ριη' 131.

²⁷ Πρὸβλ. Ψαλμὸν π' 11.

²⁸ Παροιμιῶν ιέ' 7. Ὁ Γρηγόριος ἀντὶ τῶν Παροιμιῶν ἀποδίδει τὸ χωρίον εἰς τὴν Σοφία Σολομώντος.

²⁹ Ψαλμὸς πκε' 2.

καὶ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν βαθύν ὄρθρον διὰ νὰ σταματήσῃ ἀφοῦ
θὰ ἔχη κολλήσῃ εἰς τὸν λάρυγγα³⁰ ἀπὸ τὴν κούρασιν;

Προτοῦ σταθοῦν τὰ πόδια μου ἐπάνω εἰς τὴν
πέτραν³¹, ἀφοῦ θὰ ἔχουν γίνει ὅμοια μὲ πόδια ἐλαφιῶ³², καὶ
προτοῦ κατευθυνθοῦν τὰ βήματά μου πρὸς τὸν Θεὸν χωρὶς
νὰ λοξοδρομοῦν ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον;

Προτοῦ γίνει τὸ κάθε μέλος μου ὄπλον δικαιοσύνης³³
καὶ προτοῦ ἀποβάλλω κάθε εἶδος νεκρώσεως, ἢ ὅποια θὰ
καταποθῇ ἀπὸ τὴν ζωὴν ³⁴ καὶ θὰ ὑποχωρήσῃ πρὸ τοῦ
πνεύματος;

96. Ποῖος³⁵, ἐνῶ δὲν ἔχει ἀκόμη πυρποληθῇ ἡ καρδία του
ἀπὸ τὰ ἀγνὰ καὶ φλογερά λόγια τοῦ Θεοῦ³⁶ διὰ τῆς
διανοίξεως εἰς αὐτὸν τῶν Γραφῶν³⁷ διὰ τῆς μελέτης, οὔτε
ἔχει γράψῃ τὰ λόγια αὐτὰ τρεῖς φορᾶς εἰς ὅλην τὴν
ἔκτασιν τῆς καρδίας του, ὥστε νὰ ἀποκτήσῃ νοῦν

³⁰ Ψαλμός πλς' 6.

³¹ Ψαλμός λθ' 3.

³² Ψαλμός ιζ' 34.

³³ Ρωμαίους στ' 13.

³⁴ Β' Κορινθίους ε' 4.

³⁵ Ἀπὸ τό σημεῖον αὐτό ὁ Γρηγόριος ἀρχίζει μίαν σειρᾶν ὁμοίων ἐρωτήσεων, αἱ ὅποια εἰσάγονται ἐλλιπῶς μὲ τό «τίς». Ἡ ἐρώτησις ὀλοκληρῶνεται μόνον εἰς τὴν παράγραφον 99 καὶ ἔχει ὡς ἀκολουθως: «Τίς εἰς κεφαλὴν καταστῆναι Χριστοῦ πληρώματος δέξεται χαίρων καὶ προθυμούμενος;» (Ποῖος θὰ δεχθῇ μὲ προθυμίαν καὶ χαρὰν νὰ τεθῇ ἐπικεφαλῆς τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ;).

³⁶ Ψαλμός ια' 7.

³⁷ Λουκᾶ κδ' 32.

Χριστού³⁸, οὔτε ἠμπόρεσε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἐσωτερικόν τῶν ἀποκρύφων διὰ τοὺς πολλοὺς καὶ ἀοράτων καὶ σκοτεινῶν θησαυροφυλακίων, ὥστε νὰ ἴδῃ τὸν πλοῦτον ὁ ὁποῖος κρύβεται εἰς αὐτὰ καὶ νὰ ἠμπορῇ νὰ κάνῃ καὶ ἄλλους πλουσίους, συγκρίνων τὰ πνευματικὰ μὲ ἄλλα πνευματικὰ³⁹.

Γρηγόριος ὁ Θεολόγος

³⁸ Πρβλ. Α' Κορινθίους β'16.

³⁹ Α' Κορινθίους β'13.

Καύχημα τῶν ἱερέων⁴⁰

1. Τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ

Πολὺ εὐστοχα, χρόνια τώρα, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἔχει καθιερώσει τὴν ἐβδομάδα, ποὺ ἀρχίζει μὲ τὴ Σταυροπροσκύνηση, ὡς «Ἐβδομάδα Ἱερατικῶν Κλήσεων» καὶ τὴν ἀφιερώνει στὸ ἔργο τοῦ Ἱερέα (ἐφέτος 3 μὲ 9 Ἀπριλίου 1994). Δίκαια, γιατί ἡ πορεία ἑνὸς Ἱερέα εἶναι σταυρική. Ὁ δρόμος τοῦ εἶναι σταυρικός. Θὰ λέγαμε, παραλλάσσοντας τὴ γνωστὴ φράση τοῦ Κίρκεγκωρ –«δὲν εἶναι δύσκολος ὁ δρόμος, ἀλλὰ τὸ δύσκολο εἶναι ὁ δρόμος»- ὅτι δὲν εἶναι ὁ δρόμος τοῦ Ἱερέα ἕνας Σταυρὸς ἀλλὰ ὁ Σταυρὸς εἶναι ὁ δρόμος του.

Πολὺ ὠραία ἐπιγράφει ἕνα σημείωμά του, ὁ γνωστὸς στὴ στήλη μας π. Κωνσταντῖνος Καλλιανὸς ἀπὸ τὴ Σκόπελο, «Ὁ ἄλλος μᾶς δρόμος: σταυρικός», καὶ ποὺ τὸ παραθέτουμε στὸ «μικρὸ ἀνθολόγιο» ποὺ ἐτοιμάσαμε γιὰ τὴν Ἐβδομάδα. Τὸ κείμενο αὐτό, ὑποστηρίζει ὁ π. Κωνσταντῖνος, «πὺς εἶναι μιὰ στιγμή ἀπὸ τίς πολλές τοῦ ποιμαντικοῦ μας βίου». Ἔχει μάλιστα τὴν καλωσύνη νὰ πεῖ ὅτι «στέλνεται ἀπλὰ σὰν μαγιά γιὰ τὸ μεγάλο

⁴⁰ Περιοδικό Ἐφημέριος, τ. 6, Ἀπρίλιος 1994, σελ. 96-97.

προζύμι, πού ἐδῶ καὶ χρόνια φτιάχνετε μὲ ὑπομονὴ γιὰ τὸν καταρτισμὸ μας».

Βλέπετε, ἡ στήλη κρατᾷ τὴν ἀλληλογραφία τῆς καὶ βρίσκει πάντα πηγὴ ἔμπνευσης καὶ στήριξη στὴν ἀμφίδρομη ἐπικοινωνία τῆς μὲ τοὺς ταπεινοὺς λευίτες τῆς μαχόμενης Ποιμαντικῆς, σὲ μία σύζευξη θεωρίας καὶ πράξεως, τέχνης καὶ ἐπιστήμης, γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου. Ὅλοι μαζί προσπαθοῦμε νὰ ἀποκρυπτογραφήσουμε τὸ Σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴ σημασία Του στὴ ζωὴ μας⁴¹. Λαϊκοί, μοναχοί, ἱερεῖς.

Δὲν ἀρκούμαστε μόνο στὴν ἀποκωδικοποίηση τῆς ἐπιγραφῆς I.N.B.I. Μεγαλόσχημοι καὶ μὴ ἔχουμε «ἀναλάβει» νὰ λύσουμε τὸ σταυρόλεξο ἢ μᾶλλον τὸ σταυρογράμματο πολυσταύριο, στὸ ὁποῖο κατὰ κάποιον

⁴¹ Πάνω σ' αὐτό, βλ. τὴν ὁμιλία τοῦ πάνοσ. Αρχιμ. π. Γεωργίου Καψάνη, καθηγουμένου τῆς Ι. Μονῆς τοῦ Ὁσίου Γρηγορίου Ἁγίου Ὁρους, πού ἔκανε στὸν Ι. Ν. Ἁγίου Δημητρίου στὴ Θεσσαλονίκη τὸ 1990 καὶ δημοσιεύτηκε στὸ περ. «Ὁ Ὁσιος Γρηγόριος», περίοδος Β', 1993, ἀρ. 18, σ. 29-55, μὲ τίτλο: Ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ σημασία του στὴ ζωὴ μας. Βλ. ἐπίσης τὸ λήμμα «Σταυρὸς» στὴ Θ.Η.Ε. τ.11, 1967, στ. 411-434 γραμμένο ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Γ. Γρατσέα. Πολλὰ ἔχει νὰ ὠφεληθεῖ ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ τὴν Ἱστορικὴ μελέτη περὶ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου (Κεφαλά), Αθήναι, Ἐκδ. Νεκτάριος Παναγόπουλος, 21987 (1914), 40 σ. Πρὸβλ. καὶ τὸ φυλλάδιον τῆς Ι. Μονῆς Παρακλήτου, Τό σημεῖο τοῦ Σταυροῦ, Δύναμη, σημασία καὶ θαύματά του, Ὠρωπὸς Ἀττικῆς 1993, 16 σ.

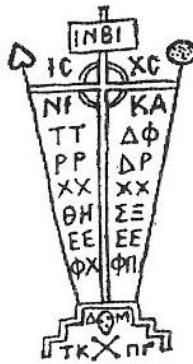
τρόπο είναι αποτυπωμένη «μνημοτεχνικά» όλη ή Θεολογία του Σταυρού⁴².

Στή χριστιανική ζωή, καθώς γνωρίζουμε, δέν υπάρχουν στεγανά και διαχωριστικά μεσότοιχα: άγαμοί-έγγαμοι, μοναχοί-κοσμικοί, κληρικοί-λαϊκοί. Όλες οί καταστάσεις περιχωρουν ή μία την άλλη κι όλοι μας καλούμαστε νά μάθουμε την άλφαβήτα του Σταυρού πού είναι τó άλφα και τó ώμέγα της χριστιανικής ζωής.

2. Καί γράμματα γνωρίζει

Άραγε πόσοι από έμᾶς προσπαθήσαμε νά συλλαβίσουμε πλησιάζοντας ένα μοναχό τα έρυθρά γράμματα που είναι αποτυπωμένα στο μαύρο ύφασμα του ανάλαβου του; Πιθανόν ή διορατικότητά μας δέν μᾶς έπιτρέπει ούτε νά κοιτάξουμε ούτε νά ρωτήσουμε τή σημασία αυτών των γραμμάτων. Έρχόμαστε, βλέπουμε και αντιπαρερχόμαστε σά νά έχουμε νά κάνουμε μέ κινέζικη ή σφηνοειδή ή γραμμική Α ή Β γραφή.

⁴² Έδω υπαινισσόμαστε τόν «ανάλαβο», έξάρτημα της μοναχικής άμφιέσεως, ό όποιος πλύν του πρακτικού σκοπού έχει και συμβολική σημασία. Ο «ανάλαβος» καλείται κοινώς «πολυσταύριον» και θεωρείται ως διάσημον του μεγαλόσχημου μοναχού. Τό δημοσιευμένο σχέδιο είναι παρμένο από τό σχετικό λήμμα του Παν. Παπαευαγγέλου στή Θ.Η.Ε. τ. 2, 1963, στ. 487-488.

Ανάλαβος

Ποῦ καιρὸς γιὰ ἐρωτήσεις; Καὶ τί περιεργη ἀλφάβητος εἶναι αὐτή; Ἄκου 42 γράμματα! Μοιάζει ἀναψηφισμός, 24 πρέπει νὰ εἶναι. Κι ὅμως εἶναι 42!

Ἰησοῦς Ναζωραῖος Βασιλεὺς Ἰουδαίων

Ἰησοῦς Χριστὸς

Νικᾶ

Τετιμημένον Τρόπαιον Δαιμόνων Φρίκη

Ρητορικότερα Ρημάτων Δακρύων Ροή

Χριστὸς Χριστιανοῖς Χαρίζεται Χάριν

Θεὸς Ἠγίασε Σταυροῦ Εὐλον

Ἐωσφόρος Ἐπεσεν Εὐρήκαμεν Ἐδέμ

Φῶς Χριστοῦ Φαίνει Πᾶσι

Δύναμις Μοναχοῦ

Τόπος κρανίου Παράδεισος Γέγονεν.

Παραλλαγή αὐτοῦ του Σταυροῦ, ὕψους τεσσάρων περιπίου μέτρων, ὑπάρχει πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς Ι. Μονῆς τῶν Ἰβήρων μὲ σκοπὸ νὰ ἀποδιώκει τοὺς δαίμονες. Σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση ὁ Σταυρὸς στὸν Γολγοθὰ ἴστατο στὴ θέση ποὺ ἦταν τὸ κρανίον τοῦ Ἀδάμ⁴³.

Αὐτὴ ἡ ἀνάγνωσις φαίνεται πολὺ βοηθητικὴ στὸ νὰ ξέρουμε τί ἀκριβῶς προσκυνᾶμε καὶ στὸ νὰ γνωρίζουμε μὲ τί δεσμοὺς συγγενείας εἴμαστε ἐνωμένοι ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλον. Ἄλλωστε ὁ βαπτιστικὸς μας Σταυρὸς μᾶς ὑποχρεώνει σὲ μιὰ διὰ βίου σταυροφορία μὲ παράδειγμα

⁴³ Τὸ σχέδιον ἀναδημοσιεύουμε ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Franz Spunda, *Legenden und Fresken vom Berg Athos*, Stuttgart, J. F. Steinkopf Verlag, 1962, σ. 78.

Τὰ ὑπόλοιπα προέρχονται ἀπὸ τὸ ἐξώφυλλο τοῦ βιβλίου τῶν Etienne Charpentier καὶ Marc Joulin, *Five Roads to the Cross according to the Gospels*, SCM Press 1983· τὸ βιβλίον τῆς Ἄλτα Ἄννα Παρκινς, «*Εἰκόνες τῆς Μάνης*», Ἀθήνα, Ἔκδ. Γ. Κ. Ἐλευθερουδάκης, 1979, σ. 111, τὸ «ἐκκλησάκι» εἶναι σχέδιον τοῦ π. Χριστοδοῦλου Φεργαδιώτη ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Π. Β. Πάσχου, «*Ὁ φτωχὸς ἅγιος*», Ἀθήνα, Ἔκδ. «Ἀστήρ», 1982, σ. 34.

πρῶτο τὸν Κύριο, τοὺς μοναχοὺς καὶ τοὺς ἱερεῖς, οἱ ὅποιοι δὲν ἀρκοῦνται μόνο στὸ δικό τους, ἀλλὰ φέρουν καὶ τοὺς δικούς μας σταυροὺς ἔχοντας ἀναλάβει ὅλους ἐμᾶς γιὰ παιδιὰ τους.

3. Σταυρωμένη ἀγάπη

Ἀκριβῶς αὐτὴ τὴν πατρότητα τοῦ Ἱερέα ὑπογραμμίζει ἡ συνάδελφος καθηγήτρια στὴ Μέση Ἐκπαίδευση σὲ Γυμνάσιο τοῦ Αγρινίου Σταυρούλα Κάτσου-Καντάνη μὲ τὸ διήγημά της «Ὁ Πατερούλης», σκιαγραφώντας τὴ μορφή τοῦ παπα-Χρήστου⁴⁴. Μιὰ σπουδαία προσφορὰ στὴν Ἑβδομάδα Ἱερατικῶν Κλήσεων.

Ἐλπίζω ὅτι οἱ εὐλαβεῖς ἀναγνῶστες μας θὰ ἐκτιμήσουν ἀνάλογα καὶ τὰ δύο αὐτὰ κείμενα μαζὶ μ' ἓνα τρίτο, τῆς συγγραφέως Μαρίας Γουμενοπούλου ἀπὸ τὸ βιβλίο τῆς «Τὸ Μαξιλάρι» (Ἀθήνα 1985, σ. 66), πού ἐπιγράφουμε «Ὁ σταυρός σου» καὶ ἀπευθυνόταν σὲ μιὰ μητέρα πού ἐκαλεῖτο νὰ σηκώσει ἓνα σταυρό, τὸ δικό της σταυρό. Τὸ κείμενο αὐτὸ εἶναι ἓνα ποιμαντικὸ κείμενο πού μπορεῖ ὁ Ἱερέας νὰ ψελλίζει στοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ἐναγώνια ἀναζητοῦν νόημα γιὰ τὸ σταυρὸ πού φέρουν.

⁴⁴ Τὸ πρωτοδημοσιεύσαμε στὸ δελτίο τοῦ Τομέα Χριστιανικῆς Λατρείας, Ἀγωγῆς καὶ Διαποιμάνσεως «Ποιμαντικὴ Ἐνημέρωση» τὸν Οκτώβριο τοῦ 1993, σ. 2.

«Δὲν εἶναι ἀνθρώπινες σκέψεις...κάτι σὰ θεία σοφία, κάτι σὰν εὐλογία Θεοῦ» (σ. 67).

Μικρὸ Ἀνθολόγιο

Ὁ ἄλλος μας δρόμος: σταυρικός

Ὁ Σταυρὸς τελικὰ εἶναι τὸ πτυχίον στίς ἐξετάσεις μας, στὸ μάθημα τῆς ὑπομονῆς. Τὸν φέρουμε ὑποφέροντας κι ἀγωνιώντας· δίχως ντροπὴ καὶ ὄνειδος. Μὲ τὴν ἀξιοπρέπεια καὶ τὸ ἦθος τοῦ ὄντως Σταυροφόρου ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἐσταυρωμένου ποὺ ζεῖ μέσα μας.

Παραπέρα οἱ κραυγὲς τοῦ πλήθους, οἱ λοιδορὲς καὶ περιπαικτικὲς ἐκτιμήσεις, ποὺ συνιστοῦν τὴ μερίδα τῶν ἐντυπωσιακὰ «ἔξυπνων» καὶ φυσικὰ τῶν «καπάτσων» τοῦ αἰῶνα μας.

...Καὶ μόνο στὴ γωνιὰ τὸ πρόσωπο τῆς Μάνας συσπασμένο καὶ νοτισμένο ἀπ' τοὺς λυγμοὺς ἀπομένει νὰ μᾶς κοιτάζει συμπονετικά, καθάρια, δίνοντάς μας ἔτσι τὴν ἐντύπωση, ὅτι μόνο γι' αὐτήν, γιὰ τὸ χατήρι τῆς, θὰ πρέπει νὰ συνεχίσουμε: Μὲ μόνη σκιά, στὴν ἀύχμηρὴ καὶ καντερὴ ἔρημο, τὴ Σκιά τοῦ Σταυροῦ.

Πίσω μας οἱ φωνὲς κι οἱ γέλωτες, ὅλο κι ἐξασθενίζουν. Ἐνῶ παραπέρα ἀρχίζουν κι ἄλλες.

Ἄς τὶς περάσουμε κι αὐτές. Ἡ Μάνα μας, ἡ Ἐκκλησία,
στὴν ἄλλη γωνιὰ θὰ μᾶς περιμένει καὶ μὲ τὸν τρόπο της θὰ
μᾶς παρηγορεῖ.

π. Κ. Ν. Καλλιανός

(Χριστούγεννα 93).

Ὁ Σταυρός σου

Μανούλα!

Πρὶν σου στείλει ὁ Θεὸς τὸν σταυρό σου,
τὸν παρατήρησε ἐπισταμένα μὲ τὰ πάνσοφα μάτια Του.
Τὸν ἐξέτασε μὲ τὴ θεία λογικὴ Του.
Τὸν ἔλεγξε μὲ τὴ σώφρονα δικαιοσύνη Του.
Τὸν θέρμανε μέσα στὴ γεμάτη ἀγάπη καρδιά Του.
Τὸν ζύγισε καλὰ μὲ τὰ θεία χέρια Του μὴ τυχὸν πέσει ἓνα
χιλιοστὸ πιὸ μέγας, ἓνα χιλιόγραμμο πιὸ βαρὺς.

Ἵστερα

Τὸν εὐλόγησε μὲ τὸ ἅγιο ὄνομά Του.
Τὸν μύρωσε μὲ τὴ χάρη Του.
τὸν εὐωδίασε μὲ τὴν παρηγοριὰ Του·
καὶ μετὰ
ἀφοῦ ξανακοίταξε ἄλλη μιὰ φορὰ ὑπολογίζοντας
τὸ θάρρος σου,

ἐπέτρεψε νὰ σοῦ σταλεῖ σὰ θεϊκὸς χαιρετισμὸς
ἀπὸ τὸν οὐρανὸ
καὶ σὰν ἐλεημοσύνη τῆς λυτρωτικῆς ἀγάπης Του.
Μαρία Γουμενοπούλου (1985)

Ὁ πατερούλης

Πότε μ' ἔνα δραπάνι στὸ χέρι, πότε τὸ τσαπί στὸν
ῶμο κατέβαινε γοργὰ ἄλλοτε πρὸς τὴ ρεματιά, ἄλλοτε
πρὸς τὴ δεξαμενὴ ἢ τὴ ραχοῦλα.

-Σήμερα ποῦ θὰ εἶστε γέροντα;

-Τί ὥρα θὰ βαρέσει ἡ καμπάνα ἔσπερινό;

Ἦταν ἀπ' τὶς συνηθισμένες ἐρωτήσεις ποὺ κάναμε στὸν
ἱερέα τοῦ χωριοῦ μας. Πατέρας ἔτρεχε παντοῦ. Σ' ὅποιον
μάθαινε ὅτι ἀναγκευόταν. Μποροῦσες νὰ τὸν δεῖς στὸ
λιοπύρι νὰ θερίζει, ἢ θεριστικὴ μηχανὴ ἦταν πολυτέλεια
γιὰ τὴν ὄρεινὴ μας γῆ, νὰ κουβαλάει τὸν καρπὸ μὲ τὰ
μουλάρια ὡς τὴ ραχοῦλα, νὰ σκάβει τὴ γῆ, νὰ ποτίζει τὰ

λαχανικά. Σήμερα ἐδῶ, αὔριο ἐκεῖ, λές κι ὅλη ἡ γῆ τοῦ μικροῦ χωριοῦ μας ἦταν δική του. Πατέρας στοργικὸς ποὺ κοιτάζει, ποιὸ ἀπ' τὰ παιδιὰ τοῦ τὸν χρειάζεται περισσότερο. Ὁ πάπα-Χρῆστος, ἀκούραστος ἐργάτης, ἔτρεχε παντοῦ μέσα στὴ μικρὴ μας κοινωνία. Πάντων δούλος...τῶν ἀρρώστων, τῶν ὀρφανῶν, τῶν πτωχῶν...Πότε μάθαινε τὶς ἀνάγκες τοῦ καθενός...

Ὁ πάπα-Χρῆστος, ἀκούραστος ἐργάτης.

«Τὶς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ...». Ἦταν τὸ ἀντίδοτο τοῦ πόνου. Ἡ μικρὴ μας κοινωνία τὸν ἐμπιστευόταν καὶ τὸν συμβουλευόταν. Ακούραστος. Μέρους κουβαλοῦσε ξύλα ἀπὸ τὸ δάσος ὄχι μόνο γι' αὐτόν, μὰ γιὰ τοὺς ἀνήμπορους γερόντους...Κάθε δυσκολία τῶν χωρικῶν, κάθε πίκρα

γινόταν καὶ δική του ὑπόθεση. Ἦταν ὁ οἰκεῖος κάθε οἰκογένειας. Τὸ ἄλογο του Θεοῦ, κατὰ τὸν Βιργκιλ Γκεωργίου, πάνω στὸ ὁποῖο καβαλίκευε ὁ Θεὸς γιὰ νὰ προφθάσει τὶς ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων.

Τὸν θυμᾶμαι καλά -ἤμουν μικρὴ- ἓνα καλοκαιράκι ἀνεβασμένο στὴ σκεπὴ τοῦ φτωχικοῦ τῆς Δημήτραϊνας. Πόσο παράξενη μοῦ εἶχε φανεῖ ἡ εἰκόνα. Μὲ τὸ ράσο διπλωμένο πρὸς τὰ πάνω, πιασμένο στὴ ζώνη, νὰ διορθώνει τὰ κεραμίδια ποὺ ἔσταζαν τὸ χειμῶνα. Κι ἄλλη φορᾶ θυμᾶμαι τὴ μητέρα νὰ διηγεῖται διάφορα περιστατικά, πῶς ξαγρυπνοῦσε νύχτες ὀλάκερες στὰ προσκέφαλα τῶν ἀρρώστων. Ὅρεινὴ, ξεχασμένη γῆ. Οὔτε αὐτοκίνητο, οὔτε τηλέφωνο, πολὺ περισσότερο γιαιτρός.

Μόνο τ' ἀπογιόμα ἀπόσταινε ἀπ' τὸν κάματο τῆς μέρας στοὺς ἔσπερινούς ὕμνους. Ὅταν ὁ ἥλιος κατέβαινε ὀλόχρυσος δίσκος πέρα κατὰ τὴ δύση καὶ οἱ καρδιές μας φτερούγιζαν μπρὸς στὸ μεγαλεῖο τοῦ δημιουργοῦ. Τότε ἔφερνε στὰ πόδια τῆς Παναγιᾶς καὶ τοῦ Χριστοῦ πλούσιες τὶς εὐεργεσίες πρὸς τὸ ποίμνιό του. Πάντων δοῦλος. Θυμίαμα στὶς εἰκόνες τῶν ἀγίων τα ἔργα του. Μετὰ τοὺς ἔσπερινούς ἔμπαινε στὰ παιγνίδια μας, στὸν περίβολο τῆς ἐκκλησίας, καὶ τὸν νιώθαμε πιότερο δικό μας, καταδικό μας, ἦταν ὁ πατερούλης τῆς μικρῆς κοινωνίας μας.

Καμιά φορά τὸν φτάναμε τὰ βραδάκια ὡς ἔξω ἀπ' τὸ σπίτι του. Ὅλο το παιδομάνι...Μπλεκόμεσταν μέσα στὰ ἐγγόνια του κι οἱ κάμαρες τοῦ σπιτιοῦ ἀντιλαλοῦσαν ἀπ' τὶς φωνές καὶ τὰ τραγούδια μας. Μᾶς εἶχε δώσει μιὰ καμαρούλα στὸ ὑπόγειο καὶ παίζαμε θέατρο. Οἱ γλάστρες μὲ τὰ βασιλικά, τὶς ὀρτανσίες, τὶς ντάλιες γίνονταν τὸ καταφύγιό μας, τὸ παλάτι μας. Ἡ πρεσβυτέρα, φιλάσθηνη, ἔβγαζε πού καὶ πού τὸ κεφάλι τῆς ἀπ' τὸ παράθυρο τῆς κάμαρῆς της καὶ μᾶς κοιτοῦσε ἀπὸ φόβο μὴ τῆς χαλάσουμε τὰ λουλουδικά, μὰ δὲν μιλοῦσε.

Ὁ πάπα-Χρῆστος ἦταν ὁ πατέρας μας.

Σταυρούλα Κάτσου-Καντάνη

(Χειμῶνας-Ἄνοιξη 1992)

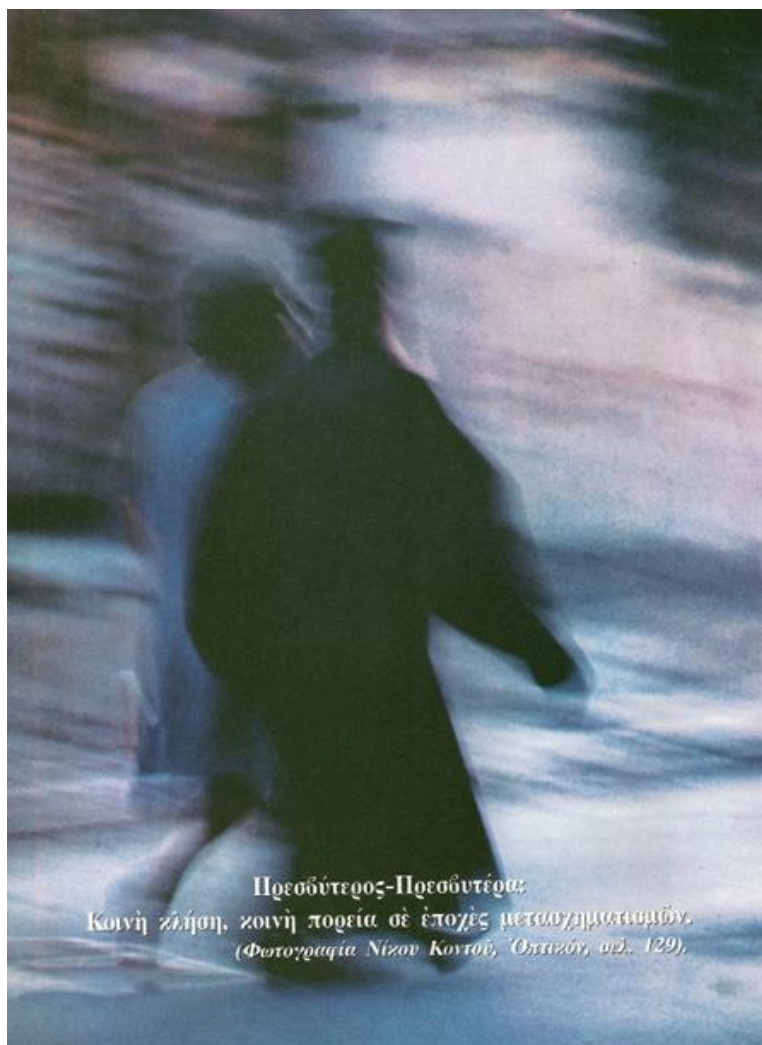
Πρεσβύτερος-Πρεσβυτέρ⁴⁵

1. Ἡ χρησιμότητα ἑνὸς θεσμοῦ

Ἡ περίοδος τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, περίοδος προετοιμασίας τῶν κατηχουμένων γιὰ τὸ Ἅγιο Βάπτισμα, ἀλλὰ καὶ περίοδος πάσης προετοιμασίας γιὰ τὸ Πάσχα, εἶναι ἓνα κάλεσμα πρὸς ὅλους γιὰ ἐμβάθυνση στὸ μέγα μυστήριό τῆς πίστεως καὶ στοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους ὁ καθένας μᾶς μπορεῖ νὰ τὴν προσοικειωθεῖ καὶ νὰ συμπεριληφθεῖ στὸ ἐκλεκτὸ σῶμα τῶν οἰκειῶν τῆς πίστεως.

Ὅλοι γνωρίζουμε τὴν ἀναφαίρετη συμβολὴ σ' αὐτὴ τὴν οἰκειώση τῶν λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας μας, τῶν ἱερέων τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου, οἱ ὅποιοι διαπορθμεύουν τὴ Χάρη Του καὶ μᾶς καθιστοῦν ἄξιους τῆς κλήσεως μὲ τὴν ὁποία κληθήκαμε νὰ γίνουμε μέλη τῆς Ἐκκλησίας Του. Ὁρθότατα, λοιπόν, ἡ Ἐκκλησία μας τιμᾷ τοὺς λειτουργοὺς τῆς καὶ φροντίζει γιὰ τὴν προετοιμασία τῶν μελλόντων νὰ ἱερωθοῦν λαϊκῶν στὴ διάρκεια τῆς «Ἑβδομάδας Ἱερατικῶν Κλήσεων» ποὺ ἀρχίζει μὲ τὴν Γ' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν (ἐφέτος 2 μὲ 8 Ἀπριλίου 2000).

⁴⁵ Περιοδικό *Ἐφημέριος*, τ. 4, Ἀπρίλιος 2000, σελ. 19-23.

Προσδύτερος-Προσδυτέρα:
Κοινή κλήση, κοινή πορεία σε έποχες μετασχηματισμών.
(Φωτογραφία Νίκου Κοντού, *Όταν*, σελ. 129).

Πρὶν ἀπὸ τριάντα καὶ παραπάνω χρόνια εἶχε ληφθεῖ πρόνοια γιὰ τὸ θέμα τῶν ἱερατικῶν κλήσεων. Τὸ 1982 μάλιστα μετ' ἀπόφαση τῆς Ἱ. Συνόδου (8 Δεκεμβρίου) καθιερώθηκε ἡ συγκεκριμένη αὐτὴ ἐβδομάδα (ἐγκύκλιος 2341). Τὸ περιοδικό μας ἐτοίμασε τότε εἰδικὸ ἀφιέρωμα γιὰ αὐτὴν στὸ τεύχος τῆς 1ης Ἀπριλίου 1983. Ἀπὸ τότε σχεδὸν κάθε χρόνο, μετ' εἰδικὰ ἄρθρα ἐπισημαινόταν ἡ σπουδαιότητα αὐτῆς τῆς φροντίδας τῆς Ἐκκλησίας μας «γιὰ τὴν ἐπιτυχέστερη καὶ ἀποδοτικότερη ἐκπλήρωση τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου ἐντὸς τῆς συγχρόνου κοινωνίας».

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ μεμονωμένοι Σεβασμιώτατοι Μητροπολίτες, ἔχουν λάβει πρωτοβουλίες γιὰ τὴν καλύτερη ὀργάνωση αὐτῆς τῆς Ἐβδομάδος. Ἡ Ἱ. Σύνοδος μάλιστα ἔχει ἀναθέσει στὴ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Θείας Λατρείας καὶ Ποιμαντικοῦ Ἔργου ἐμπεριστατωμένη εἰσήγηση γιὰ τὸ θέμα τῶν ἱερατικῶν κλήσεων γενικῶς, ζήτημα ποὺ ἀπασχολεῖ ὅλους μας γιὰ τὴν ἀνάδειξη ἀξίων οἰκονόμων τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, οἱ ὁποῖοι θὰ διακονήσουν στὸ ποιμαντικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλωστε, ὅλοι ξέρουμε ὅτι «ὁ μὲν θερισμὸς εἶναι πολὺς, οἱ δὲ ἐργᾶται ὀλίγοι». Χρειαζέται λοιπόν, νὰ παρακαλέσουμε τὸν Κύριο τοῦ θερισμοῦ νὰ στείλει ἐργάτες γιὰ νὰ θερίσουν (Ματθ. θ' 37-38).

Κατὰ τὴν ἑβδομάδα αὐτὴ πρέπει αὐτὸ τὸ αἶτημα νὰ ἀποτελέσει ἀντικείμενο θερμότητος προσευχῆς ἐκ μέρους ὄλων μας, ὥστε ὁ Θεὸς νὰ μιλήσῃ στὶς καρδιὰς νέων ἀνθρώπων ἀλλὰ καὶ μεγαλύτερων γιὰ νὰ αἰσθανθοῦν τὴν κλήση στὸ μεγάλο ἀξίωμα καὶ νὰ φωτίσει ὅλους μας νὰ διαισθανθοῦμε αὐτὴ τὴν κλήση καὶ νὰ τοὺς προσεγγίσουμε μὲ ἀγάπη. Νὰ ἐνθαρρύνουμε τὰ νέα παιδιά καὶ τοὺς σὲ πιὸ ὠριμὴ ἡλικία ὑποψηφίους. Νὰ διαφωτίσουμε ὅλους καὶ πιὸ ἰδιαίτερα οἱ ὑπεύθυνοι πνευματικοὶ τοὺς πατέρες καὶ οἱ ἐπίσκοποι γιὰ τὴν ὑψηλὴ ἀποστολὴ πού θὰ τοὺς ἀνατεθεῖ καὶ πού ὀφείλουν νὰ τὴν ἐπιτελέσουν μὲ φόβο Θεοῦ ἀλλὰ καὶ πολλὴ ἀγάπη γιὰ Ἐκεῖνον, τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸν κόσμον.

2. Ἡ πείρα τῶν παλαιότερων

Πολύτιμη βοήθεια γιὰ ὅσους προετοιμάζονται γιὰ τὴν ἱερωσύνη ἀλλὰ καὶ ὅσες σκοπεύουν νὰ σταθοῦν δίπλα σ' αὐτοὺς τοὺς «Ἀκρίτες» τῆς ἐποχῆς μας, καὶ ἐννοῶ τίς πρεσβυτέρες τοῦ καιροῦ μας, εἶναι ἡ πείρα ἐκείνων πού προηγήθηκαν σ' αὐτὸν τὸν ἔντιμο καὶ δύσκολο δρόμο. Οἱ χαρὲς ἀλλὰ καὶ οἱ δυσκολίες αὐτῶν τῶν «σκαπανέων» καὶ «προδρομῶν» εἶναι πολύτιμο ἐφόδιο γιὰ τοὺς καινούργιους.

Σκέφθηκα, λοιπόν, ἐδῶ καὶ καιρὸ ν' ἀπευθυνθῶ σὲ φιλικό μου ἱερατικὸ ζευγος -πῶς ἀλλιῶς νὰ τὸ ὀνομάσω;- καὶ νὰ φιλοξενήσω στὰ «Ποιμαντικὰ Στιγμιότυπα» ἓνα

εἶδος ἐξομολογητικῆς ἀναδρομῆς τους γιὰ δεκαπέντε χρόνια κοινῆς πορείας στὸ Θυσιαστήριο καὶ στὴν Ἐνορία, ἡ ὁποία καὶ θὰ δημοσιευόταν στὸ τεύχος τοῦ Ἀπριλίου. Στὴν ἀρχὴ ἦταν διστακτικοὶ στὴν πρότασή μου. Ἀμφέβαλαν γιὰ τὴν χρησιμότητα ἑνὸς τέτοιου ἐγχειρήματος. Ἄλλωστε, πολλὰ γράφονται τελευταῖα γιὰ τὴν προετοιμασία καὶ τὴν ποιότητα τῶν ἱερέων. Τοὺς εἶπα ὅτι ὁ προσωπικὸς τρόπος ἐπιλογῆς καὶ βιώσεως μιᾶς τέτοιας ἀποστολῆς μπορεῖ νὰ ἀποβεῖ πολὺ βοηθητικὸς γι' αὐτοὺς ποὺ θὰ διαβάσουν τὶς δικές τους σκέψεις.

Μπόρεσαν φαίνεται νὰ πεισθοῦν κι ἔτσι μοῦ ἐμπιστεύθηκαν τὰ κείμενά τους πρὸς δημοσίευση. Καὶ οἱ δυὸ ξεκινᾶνε ἀπὸ τὶς δικές τους τοποθετήσεις, ἀλλὰ πρόθυμοι νὰ μᾶς τὶς ἀποθέσουν καὶ νὰ συνεχίσουν «ᾧμο τὸν ᾧμο, οἱ δυὸ μαζὶ ν' ἀντέχουνε τὸ βάρος ἀπὸ τὰ μελλούμενα». Τοὺς εὐχόμεστε γιὰ πολλὰ χρόνια νὰ προσφέρουν στὸν ἀγρὸ τοῦ θερισμοῦ τὴν πολὺτιμη ἐργασία τους καὶ νὰ ἀναπαύουν ὅσους καὶ ὅσες τοὺς πλησιάζουν καὶ νὰ ἐμπνέουν καὶ ἄλλους ν' ἀκολουθήσουν τὸ δρόμο τους.

3. Μία σκέψη καὶ μία πρόταση

Μὲ τὴν εὐκαιρία, ὅμως, αὐτὴ θὰ ἤθελα ταπεινὰ νὰ ἐμπιστευτῶ στὴν ἡγεσία τῆς Ἐκκλησίας μας, στοὺς ἀναγνώστες τοῦ περιοδικοῦ μας ἀλλὰ καὶ στὸ πλήρωμα τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ μία ἐπίμονη σκέψη ποὺ μὲ διακατέχει

ἀπὸ καιροῦ. Νὰ μπορούσῃ νὰ στηθεῖ κάπου στὴν Ἑλλάδα, κάπου στὴν Ἀθήνα ἓνα μνημεῖο ἀφιερωμένο:

«Στὸν ἄγνωστο ἐφημέριο καὶ τὴν πρεσβυτέρα του».

Στὴν Ἑλλάδα ἄλλωστε τὸ συνηθίζουμε. Δὲν θὰ ξένιζε σὰν κάτι τὸ ἀσυνήθιστο. Ὁ Απόστολος Παῦλος εἶχε ἐκπλαγεῖ γιὰ τὸ βωμὸ τὸν ἀφιερωμένο ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους «τῷ ἀγνώστῳ Θεῷ». Οἱ νεοέλληνες ἔστησαν «μνημεῖο τοῦ ἀγνώστου στρατιώτου». Τελευταῖα, μὲ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἐγκαινιάσθηκε μνημεῖο γιὰ τὸν «ἄγνωστο δάσκαλο».

Ποιὸς ἦ τί θὰ ἦταν ἐκεῖνο ποῦ θὰ ἐμπόδιζε μιὰ τέτοια κίνηση; Ἡ συντριπτικὴ ἄλλωστε πλειοψηφία τοῦ κλήρου εἶναι ἔγγαμοι κληρικοὶ καὶ δίπλα τους στέκουν

*Μνημεῖο στον Ἀγνωστο Ιερέα
καὶ Δάσκαλο στὴν Ρόδο.*

⁴⁶ Γραμματόσημο, 1968 Ἐκδοση Δωδεκανήσου.

καὶ παραστέκουν ἀπλὲς καὶ τίμιες πρεσβυτέρες, ποὺ μοιράζονται τὴν ἱερωσύνη μαζί τους. Θὰ μπορούσε, λοιπόν, νὰ γίνεῖ κάλλιστα ἀποδεκτὴ ἡ πρόταση καὶ μὲ τὴν ὑλοποίησή της νὰ ἐκφράσει τὴ μεγάλη μας ἀγάπη καὶ εὐγνωμοσύνη γι' αὐτοὺς ποὺ μεγαλόψυχα προσφέρουν τὸν ἑαυτό τους ἀπὸ κοινῶ στὸ Θεὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους.

Μιά ἐξομολογητικὴ ἀναδρομὴ

Δεκαπέντε χρόνια μετὰ... ἓνας Πρεσβύτερος ἐξομολογεῖται...

Ὅταν λαχταρᾷς κάτι, δὲν σταματᾷς νὰ τὸ λαχταρᾷς μέχρι νὰ τὸ ἀποκτήσεις. Κι' ἂν δὲν σοῦ ἔλθει, ἐσὺ συνεχίζεις νὰ τὸ λαχταρᾷς, μέχρι νὰ πάρεις ἀπάντηση φανερὴ, ἔστω καὶ ἀρνητικὴ. Ὅταν ἔρχεται ἀπὸ Ἐκεῖνον εἶναι «ἀπάντηση», ἔστω καὶ ἂν ἐμένα δὲν μοῦ ἀρέσει.

Λὲς γιὰ παράδειγμα: «ἐπιθυμῶ καὶ θέλω νὰ γίνω ἱερέας καὶ μάλιστα ἱερομόναχος». Καὶ αὐτὸ τὸ λὲς συνειδητὰ στὰ 18 σου χρόνια ποὺ εἶσαι ἓνας ταλαίπωρος βιοπαλαιστής καὶ δὲν πραγμα-τοποιεῖται γιὰ 30 ὀλόκληρα χρόνια. Καὶ πραγματοποιεῖται στὰ 48 σου χρόνια ποὺ εἶσαι ἔγγαμος καὶ τακτοποιημένος ἐπαγγελματικὰ σὲ θέση καλὴ. Γίνεσαι ἱερέας καὶ μάλιστα ἔγγαμος. Δόξα τῷ Θεῷ.

Ἡ λὲς παντρεύτηκα καὶ λαχταρῶ νὰ κάνουμε παιδιὰ. Τελικὰ μένεις γιὰ 20 χρόνια χωρὶς παιδί. Καὶ μόλις

χειροτονεῖσαι μετὰ ἀπὸ ἓνα μῆνα ἀρχίζεις νὰ ἀποκτᾷς πολλὰ παιδιά, ἀγόρια καὶ κορίτσια, μικρὰ καὶ μεγάλα. Τὰ παιδιά εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ φυσικὰ καὶ τὰ πνευματικὰ κι ὅποτε θέλει στὰ δίνει. Δόξα τῷ Θεῷ.

Ἡ λὲς ὄνειρεύομαι ἀπὸ μικρὸ παιδί νὰ μορφωθῶ νὰ σπουδάσω θεολογία καί, ἐπειδὴ δὲν εἶχες οἰκονομικὲς καὶ οἰκογενειακὲς δυνατότητες, ξεκινᾷς νὰ πᾶς στὴν πρώτη Γυμνασίου στὸ Νυχτερινὸ καὶ τὴ μέρα νὰ ἐργάζεσαι καὶ νὰ συντηρεῖς τὴν πατρικὴ σου οἰκογένεια, μιὰ καὶ ἔμεινες ὀρφανὸς ἀπὸ πατέρα στὰ 16 σου. Καὶ ἀντὶ γιὰ θεολογία καὶ ἱερωσύνη σπουδάζεις πολιτικὲς ἐπιστῆμες καὶ πιάνεις μιὰ θέση σὲ δημόσιο ὄργανισμό. Γίνεσαι ἱερέας καὶ γιὰ 7 ὀλόκληρα χρόνια ἔχεις ὡς ἐνορία σου τὸ χῶρο τῆς ἐργασίας (ὅπως σου εἶχε πεῖ ὁ μακαριστὸς Πορφύριος). Καὶ γράφεσαι στὸ Ποιμαντικὸ στὰ 50 σου περίπου (διάρκεια λαχτάρας ἀπὸ 18 μέχρι τὰ 50 καὶ συνεχίζει) καὶ δὲν προχωρεῖς ὅπως θέλεις ἐσύ, ἀλλὰ Αὐτός σε σπουδάζει θεολογία μέσα στὴν ποιμαντικὴ σου διακονία. Δόξα τῷ Θεῷ.

Φαίνεται ξεκάθαρα μέσα ἀπὸ τὰ τρία χτυπητὰ παραδείγματα πῶς ἐργάζεται ὁ Θεὸς γιὰ τὸν καθένα μας. Ἐμεῖς τὰ θεωροῦμε ἀρνητικὰ στὴν ἀρχὴ καὶ στὸ τέλος, ὅταν τὰ βλέπουμε εἶναι θετικά. Ζητῶ νὰ μὲ συγχωρέσει πὺν δὲν Τὸν κατάλαβα ἐνωρὶς καὶ Τὸν εὐχαριστῶ πὺν μὲ ἀξίωσε ν' ἀρχίσω νὰ Τὸν καταλαβαίνω.

Ὁ Θεὸς μίλησε ξεκάθαρα καί, κατὰ τὸν χειροτονήσαντά με Ἐπίσκοπο, ὁ Θεὸς μίλησε μὲ τὴ σύζυγό

μου, πού ἄκουσε αὐτὴ τὴ φωνὴ τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ἔχεις τὴ συμπαράσταση τοῦ πιὸ κοντινοῦ σου προσώπου, τοῦ πιὸ ἀγαπημένου σου κάνεις σὺν Θεῷ θαύματα. Ἐργάζεσαι στὸν ἀμπελώνα Του, σὰν στὸ σπίτι σου, ἀπλᾶ, εἰλικρινὰ καὶ μὲ διάθεση.

Τὸ πρῶτο καὶ κύριο στοιχεῖο πού ἐπικράτησε στὴ ζωὴ μας αὐτὰ τὰ 15 χρόνια τῆς ἱερωσύνης «μας» εἶναι ὅτι τὴν ζοῦμε μαζὶ μὲ τὴν πρεσβυτέρα ὁ καθένας ἀπὸ τὸ πόστο του, μὲ τὶς δυνατότητές του καὶ τὶς θέσεις του, σὰν δυὸ ἀγαπημένοι συνεφημέριοι. Προσπαθήσαμε νὰ ἀξιοποιήσουμε μὲ τὸν καλύτερο τρόπο τὶς λειτουργικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ Ναοῦ στὸν ὅποιο ὑπηρετοῦμε καὶ νὰ βιώνουμε πρῶτοι ἐμεῖς αὐτὰ πού στίς συνάξεις τῶν πιστῶν ὑποστηρίζαμε.

Ἡ βιωματικὴ αὐτὴ θέση ἔφερε τὸ δεύτερο στοιχεῖο πού εἶναι ἡ ἀγάπη γιὰ τὸν κόσμο πού μᾶς στέλνει ὁ Θεὸς νὰ διακονήσουμε. Τὸ ν' ἀγαπᾶς θυσιαστικὰ ἔχει πολλὲς δυσκολίες, γιατί πρέπει ν' ἀγαπᾶς, ὅπως Ἐκεῖνος μᾶς δίδαξε. Χρειάζεται σκύψιμο γιὰ νὰ πλύνεις τὰ πόδια τοῦ ἄλλου. Τὸ «ἄνοιγμα» πού κάνεις θέλει προσοχὴ καὶ νὰ μὴν πληγώσεις καὶ νὰ μὴν πληγωθεῖς καὶ ἐκτεθεῖς. Σημαντικὸ ρόλο ἐδῶ διαδραμάτισε ἡ πρεσβυτέρα, πού ὡς γυναίκα «βλέπει» καλύτερα. Αὐτὸ τὸ ἀγαπητικὸ ἄνοιγμα πρὸς ὅλους μπορεῖ νὰ κουράζει τὴν ἱερατικὴ οἰκογένεια, ἀλλὰ μπορεῖ καὶ σώζει ψυχὲς καὶ ἐνώνει πιστούς.

Ἔτσι φτάνεις στο τρίτο στοιχείο. Μπορεῖς ἔτσι νὰ μιλάς πάνω στο Εὐαγγέλιο ἢ τὸν Ἀπόστολο ἀπλᾶ, καθαρὰ, εἰλικρινά, ἐξομολογητικά, χωρὶς νὰ θίγεις ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ ἐκτίθῃσαι καὶ νὰ οἰκοδομεῖς καὶ νὰ οἰκοδομεῖσαι. Καὶ φτάνει στὶς ψυχές μας ὁ λόγος Του, σὰν ζωντανὴ τροφή χωρὶς πολυλογίες καὶ στολίσματα καὶ μπορεῖ νὰ σὲ κρατήσῃ στὴ ζωὴ Του μέχρι τὴν ἄλλη σὺνάξη. Ἔτσι μέσα στὶς λειτουργικές μας συνάξεις εὗρισκε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ἀφοῦ κοινωνοῦσαμε ἀπὸ τὸ ἴδιο Ποτήριον, τὸν ἴδιο Θεὸ καὶ Πατέρα.

Τὸ τέταρτο στοιχείο στὴν ποιμαντικὴ δραστηριότητα αὐτὰ τὰ 15 χρόνια ἦταν ἡ πρακτικὴ ἔκφραση τῶν τριῶν προηγούμενων στοιχείων. Ὁ «καφές» μετὰ τὶς λειτουργικές συνάξεις, καὶ τὰ «κεράσματα» στὶς διάφορες ἄλλες ποιμαντικὲς ἐκδηλώσεις ἔδιναν τὴν εὐκαιρία γιὰ «ἐπαφή». Ἐκεῖ μιλάς γιὰ τὸ κήρυγμα, γιὰ τὰ προβλήματα, γνωρίζεσαι, ἀνταλλάσσεις θέσεις καὶ ἀπόψεις, εἶσαι μὲ τὰ παιδιά σου μαζί, αὐτὰ στο κατηχητικὸ καὶ σὺ τὸ συζητᾶς μὲ τὸν παππά, τὴν παππαδιά, τὸ φίλο καὶ ἀδελφό, κανονίζεις συναντήσεις γιὰ ἐξομολόγηση, γιὰ ἐπίσκεψη καὶ σχέση ἐν Χριστῷ.

Ἄν ξεκινούσε σήμερα ἡ ἱερωσύνη μας, θάθελα ν' ἀρχίσει τὸ ἴδιο, ὅπως ἄρχισε πρὶν ἀπὸ 15 χρόνια. Θὰ προτιμοῦσα νὰ ἔδειχνα μόνο περισσότερο ἀγάπη, γιατί πάντα ὑπάρχει περιθώριο νὰ δείχνουμε περισσότερη ἀγάπη. Ἡ λαχτάρα τῶν παιδικῶν μου χρόνων βρῆκε τὴν

πραγμάτωσή της μέσα ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες πού
ἀνέλυσα παραπάνω. Δόξα τῷ Θεῷ.

...μιὰ Πρεσβυτέρα ἐξομολογεῖται

Ὅταν σὲ σκεπάζει ἡ θεία χάρις καὶ παίρνεις χωρὶς
καλὰ-καλὰ νὰ τὸ καταλάβεις τὴ μεγάλη ἀπόφαση νὰ
γίνεις πρεσβυτέρα, νιώθεις μιὰ χαρὰ ἀνείπωτη.

Ἀλλὰ κι ὅλοι, ἀπὸ τὸν Δεσπότη μέχρι τὸν τελευταῖο
φίλο, αὐτό σοῦ λένε. Ὅτι ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἡ ζωὴ σου θὰ
εἶναι ὅλο χαρὰ· καὶ σὺ ἀμύητη πέφτεις σὲ μιὰ παγίδα
καλοστημένη ἀπὸ ὅλους (πιστεύω ὄχι κακοπροαίρετα) καὶ
μόλις τελειώσει ἡ ὑπέροχη ἀκολουθία τῆς χειροτονίας καὶ
ἀρχίσει ἡ ἄλλη ἡμέρα, ζητᾶς σανίδα σωτηρίας καὶ δὲν
ὑπάρχει γύρω σου κανεὶς νὰ σοῦ τὴ δώσει, οὔτε καν ὁ ἱερέας
σύζυγός σου.

Ἐκεῖνος δοσμένος στὸ ἔργο του, γεμάτος πάντα ἀπὸ
τὴ Θεία Λειτουργία, τοὺς κύκλους, τὰ κατηχητικά, τὸ
κήρυγμα πού βγαίνει μὲ πολὺ διάβασμα τῶν Γραφῶν καὶ
τῶν Πατέρων. Οἱ ἄλλοι, ἀδιάφοροι, γιατί πιστεύουν ὅτι
τώρα πιά δὲν τοὺς ἔχεις ἀνάγκη.

Ὁ σταυρὸς βαρὺς καὶ πρέπει νὰ τὸν σηκώσεις μόνος
(γιατί κανεὶς δὲν σοῦ εἶπε ὅτι μόνον Ἐκεῖνον θὰ ἔχεις βοηθὸ
ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα). Μὰ θέλεις καὶ ἄνθρωπο, θέλεις
Κυρηναῖο, ἔχεις καὶ σὺ ἀνάγκες, θέλεις νὰ μιλήσεις, θέλεις
νὰ βγεῖς, νὰ πάρεις ἀνάσα, νὰ ξαποστάσεις, νὰ πάρεις

πνευματικά ἐφόδια, νὰ γεμίσεις τὶς «μπαταρίες» τῆς ψυχῆς σου. Ἄν δὲν ἔχεις τί θὰ δώσεις; Κι ὅλοι περιμένουν νὰ πάρουν ἀπὸ σένα.

Κυρῆναῖος, λοιπόν, θὰ πρέπει νὰ γίνεται ὁ κάθε ἐπίσκοπος κι ὁ κάθε πνευματικός, ἂν θέλουν νὰ ἔχουν σωστοὺς ἱερεῖς καὶ πρεσβυτέρους. Κάθε στιγμή νὰ βρίσκονται κοντὰ στὸ ἱερατικὸ ζευγάρι μὲ πολλὴ ἀγάπη καὶ πνευματικὴ νοθεσία.

Ἡ κοπέλα πρὶν ἀποφασίσει νὰ γίνεῖ πρεσβυτέρα, πρέπει νὰ περάσει σεμινάριο. Νὰ τῆς μιλήσουν μὲ εὐλικρίνεια γιὰ τὶς δυσκολίες ποὺ ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσει. Νὰ μὴν τὴν στείλουν «ξυπόλυτη στ' ἀγκάθια».

Νὰ τῆς μιλήσουν ἄνθρωποι ποὺ γνωρίζουν, ὅπως ὁ Δεσπότης, ὁ πνευματικὸς της, μεγαλύτερες πρεσβυτέρους, ψυχολόγοι, θεολόγοι. Κι ὄχι μὲ ὠραιοποιημένα λόγια ἀλλὰ τὴν ἀλήθεια, καὶ τότε μόνη της νὰ ἀποφασίσει, ἂν μπορεῖ νὰ περάσει τὴν ζωὴ της μὲ σύζυγο ἱερέα.

Πιστεύω ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ παράπονο κάθε πρεσβυτέρας, ὅτι κανεὶς δὲν τῆς μίλησε γιὰ τὶς δυσκολίες ποὺ ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσει καὶ πῶς θὰ τὶς ξεπεράσει. Κι ὅπως λένε, ἂν ἡ πρεσβυτέρα εἶναι ἡ βενζίνη στὸ ὄχημα ποὺ εἶναι ὁ ἱερέας, πῶς θὰ κινηθεῖ αὐτὸ ὅταν ἡ βενζίνη εἶναι κακῆς ποιότητας. Ἔτσι, δίπλα σε μιὰ ἀποτυχημένη πρεσβυτέρα ἴσως ἔχουμε κι ἕναν ἀποτυχημένο ἱερέα. Μὴ γένοιτο.

Μετὰ ἀπὸ 15 χρόνια προσωπικῆς μου ἐμπειρίας, αὐτὰ πὺν θὰ συμβούλευα σὲ κάθε ὑποψήφια πρεσβυτέρα εἶναι τὰ ἀκόλουθα.

Νὰ ἀγαπᾷ πολὺ τὸν Θεὸ καὶ τὸν σύζυγό της καὶ ν' ἀπαρνηθεῖ τὸν ἑαυτό της.

Νὰ πιστεύει ὅτι ὁ ἱερέας πρέπει σὲ πρώτη θέση νὰ ἔχει τὸ ἔργο του, τὴν ἐνορία του, τὸν κόσμον ὅλο.

Νὰ γνωρίζει ὅτι ἡ θέση της εἶναι πάντα κοντὰ του, μὰ κι ἓνα βῆμα πίσω του.

Νὰ ἔχει σεβασμὸ στὴν ἱερωσύνη του, ξεπερνώντας τὰ ἀνθρώπινα λάθη του, νοουθετώντας τον μὲ ταπεινώση καὶ προφυλάσσοντάς τον ἀπὸ τυχὸν σκάνδαλα.

Νὰ ξέρει ὅτι καὶ αὐτὴ φέρει μέρος ἱερωσύνης καὶ ἔχει πολλὰ δεσμεύσεις καὶ ὑποχρεώσεις ὅπως ἐκεῖνος.

Ὅλα νὰ τὰ κάνει μὲ γνώμονα τὴν ἱερωσύνη του, πῶς νὰ ντυθεῖ (κόσμος, χωρὶς ἀκρότητες καὶ ὑπερβολές)· πῶς νὰ μιλήσει (μὲ εὐγένεια, χαρούμενα καὶ ὄχι μὲ πολλὰ λόγια καὶ ἀνόητα)· πῶς πρέπει νὰ φερθεῖ (μὲ εὐπρέπεια καὶ ἐγρήγορση, μὲ πολλὴ ἀγάπη).

Νὰ ἀποδεχθεῖ ὅτι ὅλη ἡ ζωὴ της θὰ εἶναι διακονία στὸ συνάνθρωπο πὺν θὰ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν ἱερέα σύζυγό της μέχρι τὸν τελευταῖο ἐνορίτη.

Νὰ γίνεῖ παρηγοριὰ καὶ ἀνάπαυση γιὰ τὸν ἱερέα σύζυγό της, τὸ ἀπάνεμο λιμάνι του.

Νὰ μὴν δυσκολεύει τὸ ἔργο του μὲ παράπονα καὶ ζήλειες. Ἄν ὑπάρχουν παιδιὰ νὰ τοὺς μιλᾷ πολὺ γιὰ τὸν

ιέρεα πατέρα τους και να γίνεται ό ένωτικός κρίκος πού θα τὰ κάνει να μην αισθάνονται παραμελημένα, ζηλεύοντας ίσως τὰ ένοριτόπουλα πού τόν έχουν περισσότερες ώρες κοντά τους.

Να γνωρίζει για τήν τεκνογονία και τήν έγκράτεια.

Να είναι κοινωνική μα όχι κοσμική.

Να εκκλησιάζεται τακτικότερα και μάλιστα στην ένορία του συζύγου της.

Να έχει πνευματικό, συχνή έξομολόγηση και Θεία Κοινωνία.

Σου φαίνονται δύσκολα; Μεγάλος ό τίτλος της πρεσβυτέρας, πρέπει να τόν τιμήσουμε. Για να πετύχει, λοιπόν, ή αποστολή μας θέλει πολλή δουλειά, πολλή πνευματική ζωή, πολλή προσευχή, πολύ Χριστό.

Όλα αυτά τὰ έμαθα μόνη, χρόνο με χρόνο, μήνα με μήνα, μέρα με τή μέρα, ώρα με τήν ώρα· με πόνο, με δάκρυ, με προσευχή, με τὸ Θεό κοντά μου. Ευλόγημένο τὸ όνομά Του.

Ἡ τέχνη τῆς προσφορᾶς⁴⁷

1. Συσχετίσεις: Ἱερεῖς καὶ Μάγοι ἐξ Ἀνατολῶν

Δὲν ξέρω πῶς ἀλλὰ ἀπὸ μικρὸ παιδί κατὰ τὴν Μεγάλῃ Εἴσοδο καὶ τὴ λιτάνευση τῶν Τιμίων Δώρων πρὸς τὴν Ὁραία Πύλῃ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς, ἔφερνα στὸ νοῦ μου τὴν ὁδοιπορία τῶν τριῶν μάγων ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ ποὺ προσεκόμιζαν τοὺς θησαυροὺς τους, γιὰ νὰ προσκυνήσουν καὶ νὰ προσφέρουν τὰ δῶρα τους, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν, στὸν γεννηθέντα Χριστὸ (Ματθαίου β' 1-12). Ταῦτιζα κατὰ κάποιον τρόπο τοὺς ἱερεῖς τοῦ ναοῦ μας μὲ τοὺς Μάγους ἐξ Ἀνατολῶν.

«Ἐκ τῆς Περσίας ἔρχονται τρεῖς μάγοι μὲ τὰ δῶρα». Τὰ ἐπαναλαμβανόμενα κάλαντα κάθε χρονιά ἰσχυροποιοῦσαν αὐτὸ τὸ δεσμὸ καὶ τὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα κινητοποιοῦσε τὸ δραματουργικὸ στοιχεῖο στὴ φαντασία μου. Οἱ γεμάτες σεμνότητα χειρονομίες τῶν ἱερέων ποὺ ἔφεραν τὰ τίμια δῶρα μὲ παρέπεμπαν στὴν ἀπόθεση τῶν δώρων ἐκ μέρους τῶν τριῶν μάγων στὰ πόδια τοῦ παιδίου Ἰησοῦ. Ἀργότερα, ὅταν μεγαλύτερος ἐπισκεπτόμουν τὸ Καθολικὸ τῆς Μονῆς

⁴⁷ Περιοδικό *Ἐφημέριος*, τ. 3, Μάρτιος 2010, σελ. 20-21.

Δαφνίου (τέλη 11ου αιώνας) ἔμενα πάντα ἐκστατικὸς ἀντικρῦζοντας τῇ σκηνῇ τῆς Προσκύνησης τῶν Μάγων σὲ μωσαϊκὴ ἀποτύπωση. Ἡ ἴδια σεμνότητα στὶς χειρονομίες τῆς προσφορᾶς τῶν δώρων.

Ὅταν φέρω στὸ νοῦ μου αὐτὴ τὴν τοιχογραφία ἀναλογίζομαι πολλές φορὲς τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο προσφέρουμε ἓνα δῶρο. Ἄλλοτε ὡς ἀντι-δῶρο, ἄλλοτε γιὰ νὰ ξεῦποχρεωθοῦμε, ἄλλοτε ἀπὸ εὐγνωμοσύνη σὲ κάποιον ποὺ μᾶς ἔκανε μιὰ ἐξυπηρέτηση, ἄλλοτε ἀπὸ περιφρόνηση προσφέρουμε κάτι ἐξευτελιστικό, ἄλλοτε κάτι πολὺ ἀκριβὸ ποὺ ὁ ἄλλος τὰ χάνει.

Ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος ποὺ δεχόμαστε ἓνα δῶρο διαφέρει. Μὲ ἓνα «δὲν ἔπρεπε» ἐξαντλοῦμε τὸ εὐχαριστῶ μας. Ἄλλοτε δείχνουμε ὑπερβολικὸ ἐνθουσιασμό, ἄλλοτε διστακτικὰ παραλαμβάνουμε ἓνα δῶρο ἀναλογιζόμενοι πῶς θὰ ἀνταποκριθοῦμε σ' αὐτό. Ἄλλες φορὲς δείχνουμε καὶ δυσαρέσκεια γιὰτὶ περιμέναμε κάτι διαφορετικό.

Ὅλες αὐτὲς οἱ πιὸ πάνω στάσεις μὲ προβληματίζουν καὶ μὲ κάνουν νὰ διατυπώνω μιὰ εὐχή: «Ἄς εἶναι κάθε δῶρο ποὺ προσφέρουμε ἀπήχηση τῆς σεμνῆς χειρονομίας τῶν Μάγων τῆς Ἀνατολῆς». Μία εὐχή ποὺ ταιριάζει γιὰ ὅλους καὶ γιὰ ὅλα.

2. Ἱερατικὴ διακονία καὶ ἀποστολή

Μετὰ τὴ μικρὴ αὐτὴ παρένθεση γιὰ τὸν τρόπο ποὺ δωρίζουμε ἢ παραλαμβάνουμε ἓνα δῶρο, ἄς μείνουμε

πρὸς ὥρας σ' αὐτὴ τὴν προσέγγιση ἱερέων καὶ προσκυνούντων – προσφερόντων δῶρα μάγων. Αὐτὴ ἡ κίνηση τῆς περιφορᾶς καὶ τῆς προσφορᾶς τῶν τιμίων δώρων θὰ ἔλεγα ὅτι εἶναι οὐσιαστικὴ τῆς ἱερατικῆς διακονίας καὶ ἀποστολῆς ἐκδήλωση.

Σὲ ἓνα τρισσὸ ἐρώτημα, πὺν μποροῦμε ἐμεῖς νὰ θέσουμε στοὺς ἱερεῖς μας σήμερα ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἱερεῖς νὰ θέσουν στὸν καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό τους:

-Ποιὸς λένε οἱ ἄνθρωποι ὅτι εἶμαι;

-Κι ἐγώ, ποιὸς λέω ὅτι εἶμαι;

-Καλὰ οἱ ἄνθρωποι· ὁ Θεός;

θὰ μπορούσαμε ν' ἀπαντήσουμε καὶ ἐκ μέρους τους, ὅτι ὁ ἱερέας εἶναι σήμερα καὶ χθὲς καὶ γιὰ πάντα ὁ ἄνθρωπος τῆς «προσφορᾶς»· πὺν προσφέρεται καὶ προσφέρει μὲ διστακτικὴ, συνεσταλμένη καὶ σεμνὴ χειρονομία τὸ «τέλειον δῶρημα», «τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν»· καὶ τὸν ἑαυτό του «ὡς δικός σου ἀπὸ τοὺς δικούς σου» Θεὸ καὶ Κύριέ μας.

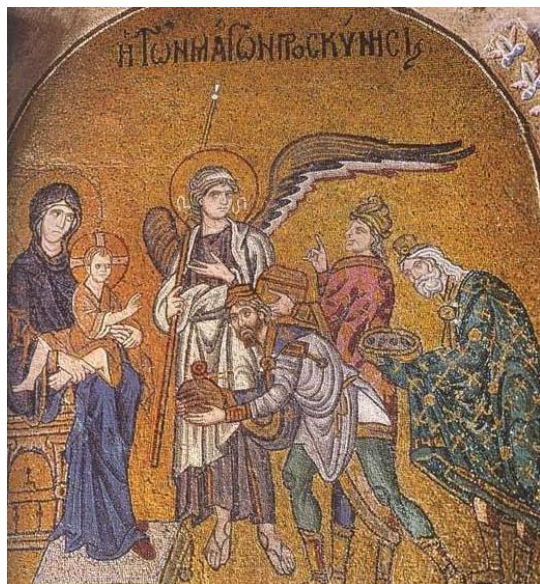
Χρειάζεται, ἀσφαλῶς, πολλὴ δύναμη γιὰ ν' ἀντέχεις στὴ σκέψη ὅτι ἐσὺ ὡς ἱερέας δὲν ἔχεις τίποτε καὶ δὲν εἶσαι παρὰ ἓνας διάμεσος. Στὸ Θεὸ νὰ προσφέρεις τὰ δικά Του ἀπὸ τὰ δικά Του καὶ νὰ μοιράζεις ἐν συνεχείᾳ τὰ ἀγαθὰ Του στοὺς ἀνθρώπους. Αὐτὴ τὴ σκέψη τὴν ἐκφράζει πολὺ ὠραῖα ὅταν ἐπεύχεται, πρὶν ἐκφωνήσῃ στοὺς πιστοὺς τὸ πρόσταγμα «τὰ ἅγια τοῖς ἀγίοις» καὶ ἐπικαλεῖται: «καταξίωσον τῇ κραταιᾷ σου χειρὶ μεταδοῦναι ἡμῖν τοῦ

ἀχράντου σου σώματος σου καὶ τοῦ τιμίου αἵματος καὶ δι
ἡμῶν παντὶ τῷ λαῶ».

3. Ἐντὸς καὶ ἐκτὸς

Αὐτὴ ἡ κίνηση, ἡ σεμνή, ἡ συνεσταλμένη, ἡ
διστακτικὴ, δὲν περιορίζεται μόνο μέσα στὸ Ναό, στὴ
Μεγάλῃ Εἴσοδο· συνεχίζεται καὶ στὴ Μεγάλῃ Ἐξοδο,
ἐκτὸς του Ναοῦ. Ἡ προσφορὰ τοῦ ἱερέως δὲν εἶναι μία
ἐπιβολή, μία ἐπιβλητικὴ κίνηση· δίνεται ἔστω καὶ ἂν
κανεὶς δὲν θέλει νὰ πάρει αὐτὰ ποὺ προσφέρει. Θὰ ἔλεγα
ὅτι εἶναι δεητικῆ. Γνωρίζει τὴν ἀξία τοῦ προσφερομένου
καὶ προσδοκᾷ τὴ ζήτηση. Δὲν δίνει «τὰ ἅγια τοῖς κυσί».
Αναμένει μὲ μετέωρα χέρια ἐκείνους ποὺ θὰ ἀπλώσουν
τὰ δικά τους γιὰ νὰ παραλάβουν τὰ δῶρα τους. Ἡ
προσφορὰ εἶναι «δωρεάν». Ὅχι γιατί ἡ τιμὴ τους ἦταν
ἐξευτελιστικὴ καὶ σὲ περίοδο ἐκπτώσεων ξεπουλάει
κανεὶς ὅσο ὅσο τὰ πάντα ἀλλὰ γιατί εἶναι πολὺ-τιμα καὶ
ὅ,τι καὶ νὰ δώσεις ὡς ἀντι-τιμο δὲν μπορεῖς νὰ τὰ
ἐξαγοράσεις.

Αὐτὴ ἡ στάση ποὺ ὑποτυπώσαμε ὑποχρεώνει μ'
αὐτὸ τὸν τρόπο ἀμφοτέρους, ἱερεῖς καὶ πλήρωμα, νὰ
στέκουν μὲ πολὺ σεβασμὸ μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴ μεγάλη
προσφορὰ. Νὰ μὴν τὴν θεωροῦν αὐτονόητη ἀπὸ καμία
πλευρὰ ἀλλὰ καὶ σὰν κάλεσμα, μιὰ ἀκριβὴ κλήση, ποὺ

*Η προσκύνηση τῶν μάγων, ἀπὸ τὸ Καθολικὸ τῆς Μονῆς Δαφνίου
τέλη 11ου αἰ.*

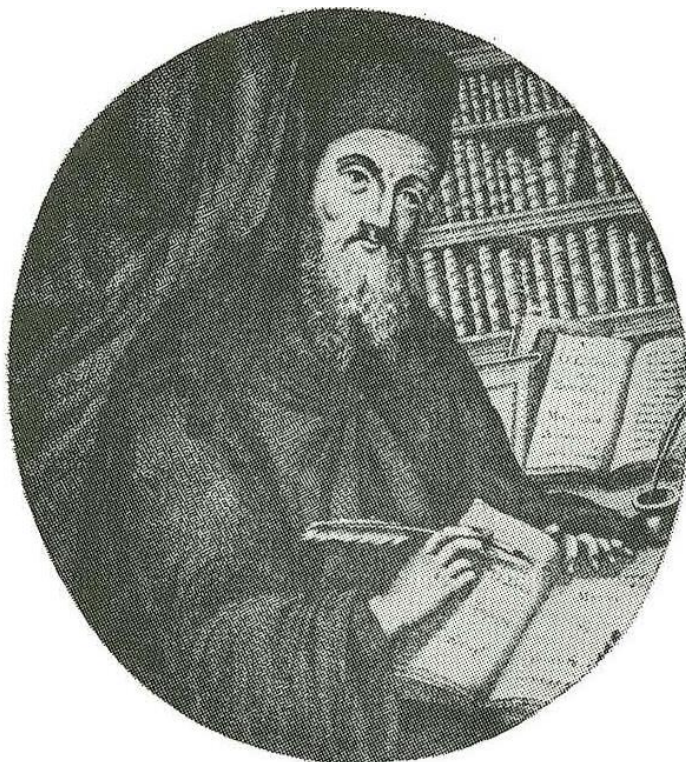
βρίσκει τὸ δρόμο τῆς χωρὶς ἀπο-κλίσεις καὶ ὑπο-κλίνεται σεβαστικά, προσκυνώντας τιμητικά τὸ Θεὸ καὶ τὸν κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθέντα ἄνθρωπο. Γιατί, ὁ ἱερέας, ὅταν προσφέρει καὶ προσφέρεται, βλέπει στὸν ἀδελφὸ του τὸν ἴδιο τὸ Θεό του. Αὐτὸ εἶναι μία ὀλόκληρη τέχνη ποὺ πρέπει «νὰ μάθει καὶ νὰ μάθει» καὶ συνεχῶς νὰ ἀσκεῖται σ' αὐτήν.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ⁴⁸

⁴⁸ Περιοδικό *Ἐφημέριος*, τ. 7, Απρίλιος 1983, σελ. 110-111.

*Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, πού τά ἔργα τοῦ συνιστοῦν καί
μόνα τους μία ὁλόκληρη «Ποιμαντική Βιβλιοθήκη».*

«Τοῦ ποιῆσαι βιβλία πολλὰ οὐκ ἔστι περασμὸς» λέγει ὁ Ἐκκλησιαστής (12, 12). Ἐμεῖς ὁμῶς ὀφείλουμε, στὴ Βιβλιογραφία τουλάχιστο πὸν παραθέτουμε, νὰ θέσουμε κάποια ὄρια. Αὐτὸ τὸ κάνουμε ὄχι μόνο γιατί ἡ «πολλὴ μελέτη» εἶναι «κόπωσης σαρκός»...Ἀπὸ τὴ φύση του τὸ παρὸν ἀφιέρωμα θέτει ὅπωςδήποτε ὀρισμένους περιορισμούς. Ἔτσι, στὴν προτεινόμενη Βιβλιογραφία, δὲν σημειώνουμε τίτλους μιᾶς γενικότερης ποιμαντικῆς βιβλιογραφίας ἢ ἔργα πὸν ἀφοροῦν σὲ ἐξειδικευμένες μορφές καὶ διαστάσεις τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας ἢ ἀκόμα βιβλία ἀναφερόμενα στοὺς διάφορους κλάδους τῆς ποιμαντικῆς ἐπιστήμης. Ἡ Βιβλιογραφία πὸν ἀκολουθεῖ εἶναι θεματικὴ καὶ ἀναγκαστικὰ ἐνδεικτικὴ. Εἶναι δυνατόν νὰ διαπιστωθοῦν ἀτέλειες στὴ διαίρεση καὶ στὴν κατάταξη τῶν βιβλίων.

Ἐπιλέξαμε ἀντιπροσωπευτικὰ ἔργα ἀπὸ κάθε κατηγορία πὸν ἀποφασίσαμε νὰ περιλάβουμε. Ἡ τοποθέτησή τους ἔγινε μὲ χρονολογικὴ σειρὰ· ἐλάβαμε ὑπόψη τὸ ἔτος τῆς πρώτης ἢ δεύτερης ἐκδόσεως σημειώνοντάς το μέσα σὲ παρένθεση. Δὲν διατεινόμεθα ὅτι ἐξαντλοῦμε τὴν ὑπάρχουσα βιβλιογραφία. Ὑπάρχουν ἀσφαλῶς ἐλλείψεις. Οἱ παραλείψεις ὁμῶς δὲν ἔγιναν σκόπιμα. Γι' αὐτὸ ἐλπίζουμε νὰ ξεπεραστοῦν σὲ μεταγενέστερη ἔκδοση μὲ τὴ συνδρομὴ ὅλων ἐκείνων πὸν θὰ θελήσουν νὰ προσφέρουν τὴ βοήθειά τους.

1. **Ἀγιογραφικὲς καὶ πατερικὲς μαρτυρίες**

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Λόγος Β΄, Ἀπολογητικός τῆς εἰς τὸν Πόντον φυγῆς ἕνεκεν* (τί τὸ τῆς ἱερωσύνης ἐπάγγελμα), PG 35, 408-513. Τὸ κείμενο μὲ γενικὴ εἰσαγωγή, μετάφραση, σχόλια τοῦ Ν. Ἑμμ. Ἀποστολάκη ἔχει ἐκδοθεῖ στὴ σειρὰ «Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας» ἄρ. 18 τῶν Πατερικῶν Ἐκδόσεων «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς». Θεσσαλονίκη 1975, σ. 74-215.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Ἐξ περὶ ἱερωσύνης λόγοι*, PG 48, 623-692. Τὸ κείμενο μὲ εἰσαγωγή, μετάφραση, σχόλια τοῦ Π. Κ. Χρήστου βλ. στὶς Ἑκδ. Β. Ρηγόπουλου Θεσσαλονίκη 1960 (1954), 240 σ. Βλ. ἐπίσης Διονυσίου (Μητρ. Λήμνου), *Ἡ ἱερωσύνη κατὰ τὸν Ἱερὸν Χρυσόστομον*, Ἀθήναι 1957(1952), 73 σ. Βαρνάβα Τζωρτζάτου, *Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ*, Ἀθήναι 1952, 120 σ.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΚΟΣ, *Λόγος ΛΑ΄ πρὸς τὸν ποιμένα, δι' οὗ παραινεῖ αὐτόν, τίνι τρόπῳ πρέπει νὰ πολιτεύται, καὶ νὰ διδάσκει τὰ λογικά τοῦ Χριστοῦ πρόβατα* (PG 88, 1164-1210)· Κλίμαξ Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου, Ἑκδ. «Ἀστέρος», 1976, σ. 397-427.

ΒΑΚΑΡΟΥ Δημητρίου (Πρωτ.), *Ἡ Ἱερωσύνη στὴν ἐκκλησιαστικὴ γραμματεία τῶν πέντε πρώτων αἰώνων*, Θεσσαλονίκη 1986, 354 σ. (δ.δ.)

ΓΑΛΑΝΟΠΟΥΛΟΥ Μελετίου, *Ὁ Ποιμὴν κατὰ τὰς ποιμαντικὰς ἐπιστολὰς τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Παύλου*, Ἀθήναι, «Ἀποστολικὴ Διακονία», 1956, 86 σ.

ΠΑΤΣΑΒΟΥ Ἠλία Ι., *Ἡ εἴσοδος εἰς τὸν κλῆρον κατὰ τοὺς πρώτους πέντε αἰῶνας*, Ἀθήναι 1973, 270 σ.

Τί είναι ο ιερέυς, Απαντήσεις τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν Πατέρων, Ἀθῆναι, «Ἀποστολική Διακονία»: Ἐφόδια Ἱερέως ἄρ. 1, χ.χ., 24 σ.

2. Ἡ κλήση καὶ τὰ προβλήματα τῆς

ΠΕΤΡΟΥΤΣΟΥ Μαρίας, *Ψυχολογία τῆς κλήσεως*, περ. «Ἑλληνοχριστιανική Ἀγωγή» 1959, σ. 11-15.

ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ Σταματίας, *Ἡ ὑπερφυσική ἀποστολή τῆς οἰκογενείας*, Ἀθῆναι 1962, 28 σ.

ARNAUD EUGÉNE, *Αἱ ἱερατικά κλήσεις τῶν παιδιῶν εἰς τὴν Γαλλίαν*, περ. «Ἀνάπλασις», Μάρτιος 1968, σ. 5-6.

ΘΕΟΧΑΡΗ Ἀθανασίου, *Περὶ τὸ πρόβλημα τῶν ἱερατικῶν κλήσεων*, Ἀθῆναι 1970, 29 σ.

ΚΟΤΤΑΔΑΚΗ Ἀθανασίου, *Ἄν γινόμεον ἱερέας*, περ. «Ἀνάπλασις», Δεκέμβριος 1970, σ. 4-7.

Ἡ Ἱερωσύνη καὶ οἱ σημερινοὶ λαϊκοὶ (ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἱερωσύνης). Δύο ἐπιστολὲς στὸ περ. «Ἀνάπλασις», Ὀκτώβριος 1972, σ. 6-7, 14-15.

ΘΕΡΜΟΥ Βασιλείου (Πρωτ.), *Ἡ ἱερατικὴ κλίση ὡς ψυχολογικὸ γεγονός*, Ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2005, 367 σ.

ΓΡΙΝΙΕΖΑΚΗ Μακαρίου (Ἀρχιμ.). *Ποιμένες καὶ Ποιμαινόμενοι. Τὸ Ἱερατικὸν ἦθος καὶ οἱ Ποιμαντικὲς προσδοκίαι τῆς Ἐκκλησίας*, Ἐκδ. Ἀκρίτας, Ν. Σμύρνη 2006, 108σ.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ (Μητροπολίτου Φθιώτιδος), *Ἐνδογενῆ καὶ ἐξωγενῆ προβλήματα τῆς ἱερατικῆς διακονίας στὴ σημερινὴ κοινωνία*. Εἰσήγηση στὴν ἔκτακτη Σύνοδο τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 11.5.2010, Λαμία 2010, 70 σ.

3. Προτρεπτικά στην Ίερωσύνη

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ (Μητροπολίτου Λήμνου), *Προσκλητήριο*, Αθήναι 1956, 68 σ.

ΖΙΛΛΕ Λέβ, *Γίνε ιερέυς μου*, Αθήναι, «Έλαφος», χ.χ., 63 σ.

ΖΙΛΛΕ Λέβ, *Ό ποιμήν*, Αθήναι, «Έλαφος», χ.χ., 59 σ.

ΣΥΝΟΔΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΠΙ ΤΗΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΕΩΣ
ΤΟΥ ΕΦΗΜΕΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ, *Κλήσεως έπουρανίου μέτοχοι*.
Έγκόλιον Ίεροσπουδαστοϋ. Αθήνα 2004, 186 σ.

4. Ό ποιμήν και τὸ ἔργο του

ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΥ (Αρχιμανδρίτου), *Ό ιερέυς και τό βιβλίο*, περ. «*Εφημέριος*», 15 Οκτωβρίου 1988, σελ. 311.

ΣΤΟΥΡΖΑ Αλεξάνδρου, *Επιστολαί περι τῶν καθηκόντων τῆς Ίερωσύνης*, Αθήναι 1852, τόμοι Α', Β', 214 και 208 σ.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χρυσοστόμου (Αρχιμ.), *Περί Ίερωσύνης*, Αθήναι 1912, 108 σ. Από τῆ μελέτη αὐτή τοϋ Αρχιεπισκόπου Αθηνῶν δημοσιεύτηκαν σέ συνέχειες ἔξη ἄρθρα στόν πρώτο τόμο τοϋ «*Εφημερίου*» (1952).

ΜΙΧΑΗΛ (Αρχιεπ. Αμερικῆς), *Ό Ίερέυς, ἦτοι ἡ ἔσωτερική ζωή και τὸ διδακτικόν, ἁγιαστικόν και ποιμαντορικόν του ἔργον*, Αθήναι, «*Ἀστήρ*», ³1971(ῆ1945), 151 σ.

ΘΕΜΕΛΗ Χρυσοστόμου (Μητρ. Μεσσηνίας), *Ποιμαντικαί ἔνασχολήσεις*, Αθήναι 1952, 55 σ.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ (Μητρ. Τρίκης και Σταγῶν), *Ό πιστός οἰκόνομος* (Έγκόλιον Ίερέως), Αθήναι ⁴ 1972 (ῆ1954), 278 σ.

ΔΕΛΕΓΚΑ Γεωργίου (Αρχιμ.), *Ό ιερέυς ἔν τῇ συγχρόνῳ κοινωνία*, Πειραιεύς 1966, 19 σ.

ΘΕΟΦΙΛΟΥ (Μητρ. Γόρτυνος και Μεγαλουπόλεως), *Εμεῖς οἱ κληρικοί οἱ ἀπεσταλμένοι του*, Αθήναι 1972, 111 σ.

ΦΥΤΡΑΚΗ Ανδρέου Ιωάν, *Η Εκκλησιαστική μας Παιδεία. Τό πρόβλημα τῆς μορφώσεως καί τῆς ἐπιμορφώσεως τῶν ἐφημερίων μας*. Ἐν Αθήναις 1981, 52 σ.

ΜΠΑΡΔΑΚΟΥ Παντελεήμονος, (Μητροπολίτου Σάμου καί Ικαρίας), *Ἐργάτες στὸν ἀμπελώνα Του, Αθήναι*, Ἐκδοση τοῦ περ. «Μεταμόρφωσις», χ.χ. (1983), 138 σ.

ΑΥΤΟΥΣΤΙΔΗ Ἀδαμαντίου Γ. (Πρωτ.), *Ποιμένας καὶ Θεραπευτής. Ζητήματα ποιμαντικῆς ψυχολογίας καὶ ποιμαντικῆς πρακτικῆς*, Πρόλογος Ἀ. Μ. Σταυροπούλου, Ἐκδ. Ἀκρίτας, Νέα Σμύρνη 1999, 165 σ.

ΕΥΘΥΜΙΟΥ (Μητροπολίτου Ἀχελώου), *Ὁ ρόλος τῶν ὀρθοδόξων ἱερέων στὴ σύγχρονη ἐκκοσμικευμένη κοινωνία. Συμβολή στὸν ὑπό τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐτήσιο Ἑορτασμό τῆς «Ἐβδομάδος Ἱερατικῶν Κλήσεων»*, «Κεντρικὴ Διεύθυνση Ποιμαντικοῦ Ἔργου» Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Αθήνα 2003, 32 σ.

Τό Μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης, Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλων, Ν. Προκόπιον Εὐβοίας, 19-20 Σεπτεμβρίου 2005, Σειρὰ Ποιμαντικὴ Βιβλιοθήκη, ἀρ. 12, Αθήνα 2006, 540 σ.

ΣΥΜΕΩΝ (Μητροπολίτου Νέας Σμύρνης), *Ἡ ἱερωσύνη μου. Κείμενα ἱερατικῆς εὐθύνης*, Ἐκδ. Ἐν πλῶ, Αθήνα 2007, 240σ.

Ἡ ἀποστολή τοῦ ἱερέως στὸν σύγχρονο κόσμον, Πρακτικά Ἡμερίδος τῆς Συνδικτικῆς Ἐπιτροπῆς Θείας Λατρείας καὶ Ποιμαντικοῦ Ἔργου, Διορθόδοξον Κέντρον, Ἱερά Μονὴ Πεντέλης, 11 Ἰουνίου 2009, Σειρὰ Ποιμαντικὴ Βιβλιοθήκη, ἀρ. 23, Αθήνα 2010, 222 σ.

5. Μορφές Ποιμένων

ΚΕΡΑΜΙΔΑ Άνδρ. - Ν. Θ. ΜΠΟΥΓΑΤΣΟΥ, *Εφημεριακός Κληρικός (1834-1962)*, άρθρο «Αθήναι», στην *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, τόμος 1, 1962, στ. 798-806.

ΓΚΕΩΡΓΚΙΟΥ Βιργκίλ, *Από την είκοστή πέμπτη ώρα στην αιωνία ώρα*, Αθήναι, «Έλαφος» 1967, 134 σ.

ΚΟΤΤΑΔΑΚΗ Άθανασίου, *Συναξάρι του είκοστου αιώνα*, Αθήναι, «Τήνος»: Σειρά Ὁδηγητικές Μορφές ἄρ. 1, 19/2, 119 σ.

ΙΑΚΩΒΟΥ (Μητρ. Μηθύμνης), *Υπηρέτης και Οικονόμος. Ηθογραφία από ζωντανές σκηνές*, Καλλονή 1974, 38 σ.

ΙΑΚΩΒΟΥ (Μητρ. Μηθύμνης), *Ζητήσαι και σώσαι*, Αθήναι 1974, 46 σ.

Πάπα-Δημήτρης Γκαγκαστάθης (ό άνθρωπος του Θεού, 1902-1975). *Βίος – Θαύματα – Νουθεσία και Έπιστολαι* ενός απλού και αγίου κληρικού των ημερών μας. Πρόλογος Αρχιμ. Φιλοθέου Ζερβάκου, Θεσσαλονίκη, «Ορθόδοξος Κυψέλη», 1975, 768 σ.

ΚΟΤΤΑΔΑΚΗ Άθανασίου, *Αυτοί που άνοιξαν το δρόμο*, Αθήναι, «Τήνος», 1976, 198 σ.

ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ Ηλία, (Αρχιμ.), *Άγιες μορφές της νεωτέρας Ελλάδας*, Αθήναι, «Τήνος», 1977, 176 σ.

ΚΑΝΤΑΝΗ Κωνσταντίνου – Σταυρούλας ΚΑΤΣΟΥ-ΚΑΝΤΑΝΗ, *Ὁδοιπόροι του Θεού*, Πρόλογος Α. Μ. Σταυρόπουλου, Ζωγραφική και σχέδια: Χρήστου Γουσίδη, Έκδ. Έν πλῶ, Αθήνα 2008, 104 σ.

ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Χρυσοστόμου Κ. (Αρχιμ.), *Σύγχρονες Πνευματικές Μορφές*, έκδ. Χριστιανική Στέγη Καλαμάτας, Καλαμάτα 2009, 78 σ.

ΧΟΝΔΡΟΠΟΥΛΟΥ Σώτου, *Κλητοί και έκλεκτοί* (έντεκα
ίερατικές μορφές), *Διηγήματα*, Έκδ. «Καινούργια γη», Αθήνα
2010, 243 σ.

6. Ποιμαντικά μυθιστορήματα

ΚΟΡΑΗ Αδαμαντίου, *Ο Παπατρέχας*. Επιμέλεια Άλκη
Αγγέλου, Αθήνα, «Ερμής»: Νέα Έλληνική Βιβλιοθήκη, ΔΠ ἄρ.
3, 1978 (1811-1820), σ. 25-147.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ (Άρχιεπ. Αθηνών), *Ο ἱερεὺς τοῦ χωριοῦ*,
Αθήναι, «Αποστολική Διακονία», 1977 (1938) 68 σ. (ὐπὸ
ἐπανέκδοση).

ΧΟΝΔΡΟΠΟΥΛΟΥ Σώτου, *Στὸν ἀγρὸ τοῦ θερισμοῦ*
(μυθιστόρημα), Αθήναι, Έκδ. Κ. Κακουλίδη, 1959, 229 σ.

ΚΑΡΙΤΑ Ἐλένης, *Μιὰ ζωγραφιὰ τοῦ παραδείσου*
(μυθιστόρημα), Αθήναι, «Τήνος» 1969, 205 σ.

ΘΕΟΦΙΛΟΥ (Μητρ. Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως), *Τὸ*
ἡμερολόγιο ἑνὸς λευῖτη, Αθήναι 1975, 230 σ.

ΡΩΜΑΙΟΥ Ἄντωνίου (Άρχιμ.) *Ἀνάμεσα σέ δύο μάνες*
(μυθιστόρημα), Πρόλογος Ἰ. Κορναράκη, Αθήνα, 174 σ.

7. Ἔργονες

ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ Παύλου, *Ἡ κοινωνική κατάσταση τοῦ κλήρου*
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων. Ἀνάτυπον ἐκ τῆς
«Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας», Ἰωάννινα 1975, 68 σ.

ΓΙΟΥΛΤΣΗ Β. Τ., *Ἑλληνες πτυχιούχοι ὀρθοδόξων*
Θεολογικῶν Σχολῶν 1941-1975. Κοινωνιολογική ἔρευνα,
Θεσσαλονίκη, Έκδ. Ἀφῶν Κυριακίδη, 1977, 190 σ.

ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ Ἰωάννου, (Άρχιμ.), *Ἱερατική ἐκπαίδευση*
στὶς «Ἐκκλησιαστικὲς σχολές» τῆς Ἑλλάδος σήμερα
(Διδακτορική διατριβή στὰ γαλλικά), Στρασβούργο 1981, 335 σ.

ΓΟΥΣΙΔΗ Αλεξάνδρου, *Εκκλησία και κοινωνία*.
Έμπειρική κοινωνιολογική έρευνα σὲ δύο κοινότητες,
Θεσσαλονίκη 1982, 192 σ.

8. Αφιέρωματα περιοδικῶν

«Ζωή», Αφιέρωμα εἰς τοὺς ἱερεῖς, 30 Ἰανουαρίου 1964, σ.
33-40.

«Ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» τοῦ 1977,
ἀφιερωμένο στὸν Ἐφημεριακὸ Κλῆρο.

«Ὁρθόδοξος Παρατηρητής» (τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς
Ἀμερικῆς Βορείου καὶ Νοτίου). Στὸ ἀγγλικὸ τμῆμα τοῦ
περιοδικοῦ σελίδες ἀφιερωμένες στὸν ἱερέα, 1 Φεβρουαρίου
1978.

«Ὁρθοδοξία» (περιοδικὸ τοῦ Πατριαρχείου Ρουμανίας),
ἀφιέρωμα στὴν Ἱερωσύνη, τεῦχος Ἀπριλίου-Ἰουνίου 1979, σ.
217-370 (στὴ ρουμανικὴ γλῶσσα).

«Τὰ κρίνα», (νεανικὸ περιοδικό), Αφιέρωμα στὸν
Ὁρθόδοξο Κλῆρο, Φεβρουάριος 1981, σ. 17-40.

